

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ

Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

***INFORMAČNÍ VÁLKA NA UKRAJINĚ
2013-2020***

Disertační práce

Mgr. Jan Měřička

Kladno, listopad, 2021

Doktorský studijní program: *Ochrana obyvatelstva*

Studijní obor: *Civilní nouzová připravenost*

Školitel: *doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.*

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci s názvem Vybrané aspekty informační války na Ukrajině vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů, které uvádím v seznamu bibliografických odkazů.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Kladně dne 28.11.2021

.....

Mgr. Jan Měřička

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval svému školiteli doc. PhDr. Janu Eichlerovi, CSc. za trpělivý a lidský přístup, cenné rady a kritické, ale konstruktivní připomínky.

Rovněž bych chtěl poděkovat za podporu své ženě Zuzaně.

ABSTRAKT

Ukrajina se stala na přelomu let 2013 a 2014 místem konfliktu v Evropě s dopadem na světové mezinárodní vztahy i místní obyvatelstvo. Tato disertační práce shrnuje závěry výzkumu, který se soustředil na dopad informační války na civilní obyvatelstvo Ukrajiny. Protože se jedná o téma zahrnující více disciplín, tak se práce zaměřuje na problematiku v širších souvislostech, aby mohla co možná nejobjektivněji odpovědět na výzkumné otázky. Jejich zodpovězením se snaží zjistit především důvod převratu na Majdanu, důvod vedení informační války na Ukrajině a příčinu ruské podpory východní části Ukrajiny, stejně jako západní podpory Kyjevem řízené části země. Vedlejšími otázkami se pak práce ptá na důvod nasazení ozbrojených sil proti civilnímu obyvatelstvu, vedení útoků proti němu, využití propagandy a jak se navzájem ovlivňuje pandemie nemoci Covid-19 a probíhající konflikt.

Druhá kapitola práce vymezuje teoretická a metodologická východiska, včetně vysvětlení důvodů jejich výběru. Věnuje se i limitům vlastního výzkumu a způsobu vypořádání se s nimi. Třetí kapitola se zabývá historickými a zeměpisnými souvislostmi, které působí jako skutečnosti, které konfliktu předcházely a ovlivňují jeho průběh. Čtvrtá kapitola je věnována hybridní válce obecně i hybridní válce o Ukrajinu, jejím aktérům i hlubším souvislostem. Pátá kapitola analyzuje informační válku, kterou vysvětluje jako součást hybridní války. Rozebírá její význam i aktéry. Důraz klade na její dopad na civilní obyvatelstvo, což je hlavní součástí předložené práce.

Šestá kapitola obsahuje tři případové studie zabývající se nasazením ozbrojených sil proti civilnímu obyvatelstvu, útoky vedenými proti němu a dopadem propagandy. Jde o těžko měřitelné veličiny, proto jsou v práci využity oficiální nástroje NATO k měření dopadu informačních operací. Tím je výzkumu, který patří spíše do oblasti společenských věd, dodán určitý kvantitativní rozměr a zvýšena jeho tzv. „vědeckost“.

V závěru jsou odpovědi na dříve položené otázky a shrnutí výsledků celého výzkumu.

Klíčová slova

Civilní obyvatelstvo; informační válka; hybridní válka; propaganda; Ruská federace; Ukrajina.

ABSTRACT

The new European conflict raised in Ukraine between 2013 and 2014. It has impact on the international relations as well as civilians. This thesis summarises results of research which focused on the information war and the civilians in Ukraine. Approximately four paragraphs concisely describe the topic, methods and results of the thesis. This topic is multidisciplinary; hence thesis focuses on the topic in the wider context for the most independent answers of the research questions, as possible. These questions ask on reasons of the Maidan coup and the existence of the information war. They also ask on the reason of the Russian support of the Eastern part of Ukraine as well as the reason of the Western support of the Kyiv control rest of the country. The additional questions try to find the reason of the military deployment against civilians, attacks against the civilians, the reason of the propaganda usage and the relationship between the armed conflict and the pandemic of Covid-19.

At the beginning (in the second chapter) the author summarises used theory and methodology. He also writes about some obstacles during his research and how he overcame them.

The third chapter is focused on historical and geographical context because it has the key impact on current conflict.

The fourth chapter describes hybrid war in general and the hybrid war in Ukraine and its actors, too.

The author describes the information war which is part or the tools of the hybrid war in the fifth chapter. He puts the impact on the context of the civilians as victims because it is the main part of his thesis.

The sixth chapter included the three case studies. They focus and analyse the military deployment against the civilians, the attacks against the civilians and the impact of the propaganda. The propaganda measuring is very complicated hence the author uses some official tool which the NATO uses for the measure of the psychological operations success. This tool should give more quantitative dimension and the scientific value to this research.

The answers on the research questions and the final summary are included at the end of the thesis.

Keywords

Civilians; Information War; Hybrid War; Propaganda; the Russian Federation; Ukraine.

Obsah

1. ÚVOD	11
2. TEORIE A METODA	14
2.1 Teoretická východiska	14
2.1.1 Definice základních pojmů.....	18
2.1.2 Přehled současného stavu výzkumu v odborné literatuře.....	25
2.2 Metodologie	28
2.2.1 Metodologie výzkumu	30
2.2.2 Limity výzkumu a jejich vypořádání	33
2.2.3 Metodologie psaní	36
3. GEOPOLITICKÉ A HISTORICKÉ ASPEKTY KONFLIKTU	38
3.1 Historické faktory zkoumaného regionu.....	38
3.1.1 Historické souvislosti do roku 1945.....	39
3.1.2 Období studené války	40
3.1.3 Vývoj událostí od konce studené války	41
3.2 Geopolitická východiska	44
3.2.1 Geopolitický vývoj od Sovětského svazu k Ruské federaci	45
3.2.2 Širší region Černého moře a jeho geopolitika	45
3.2.3 Klíčoví hráči konfliktu na Ukrajině.....	46
4. HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO VÁLKA O UKRAJINU.....	51
4.1 Hybridní válka	51
4.1.1 Hybridní vedení boje jako nový nástroj vedení operací.....	52
4.1.2 Moderní hybridizace války se zaměřením na operační prostor Ukrajiny..	53

4.1.3	Hlavní projevy pravicového extremismu jako součást hybridní války.....	60
4.1.4	Vnitřně vysídlené osoby jako součást hybridní války na Ukrajině	61
4.1.5	Kulturní násilí jako projev hybridní války.....	64
4.1.6	Pandemie nemoci Covid-19 jako prvek hybridní války.....	65
5.	INFORMAČNÍ VÁLKA NA UKRAJINĚ JAKO SOUČÁST HYBRIDNÍ VÁLKY	
	72	
5.1	Informační válka jako prvek hybridní války a její nástroje	72
5.2	Informační válka vedená na Ukrajině a její aktéři	76
5.3	Tři úrovně analýzy informační války na Ukrajině	78
6.	PŘÍPADOVÉ STUDIE	81
6.1	Nasazení ozbrojených sil proti civilnímu obyvatelstvu.....	81
6.1.1	Nasazení dobrovolných praporů v rámci hybridní války	82
6.1.2	Zločiny příslušníků dobrovolných praporů vůči civilnímu obyvatelstvu..	83
6.1.3	Nasazení dobrovolných praporů jako jeden z prvků hybridní války	90
6.2	Organizované útoky a násilnosti proti civilnímu obyvatelstvu.....	91
6.2.1	Útoky odpůrců západního směřování země a projevy separatismu.....	93
6.2.2	Vybrané útoky ze strany stoupenců převratu a pravicových extremistů...	94
6.3	Dopad propagandy na Ukrajině na civilní obyvatelstvo	103
6.3.1	Propaganda a její vliv na volby a jejich okolnosti	104
6.3.2	Výsledky voleb jako míra dopadu propagandy na obyvatelstvo.....	108
7.	ZÁVĚR.....	114
8.	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	117
9.	SEZNAM VLASTNÍCH PUBLIKACÍ	118
10.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	120

11. SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK A GRAFŮ.....	131
12. SEZNAM PŘÍLOH	132
13. PŘÍLOHY	134

1. ÚVOD

Válka na Ukrajině, která začala převratem na kyjevském Majdanu na přelomu let 2013 a 2014 má mnoho zvláštních aspektů, díky kterým se do novodobé historie světových dějin fakticky zapsala jako hybridní válka o Ukrajinu. Tato válka rozpoutaná na území jednoho státu vychází z historických souvislostí (především 19. a 20. století) a kombinuje řadu nekonvenčních způsobů vedení boje (především použití propagandy, pouliční násilí, asymetrický boj povstaleckých skupin, anonymní nasazení zahraničních sil nebo politické vměšování zahraničních aktérů do vnitřních záležitostí postiženého státu). Jedná se o vnitrostátní konflikt s účastí zahraničních aktérů, který nabral intenzity válečného konfliktu a postupně se stává konfliktem zamrzlým. Současně tímto konfliktem došlo k opětovnému vystupňování napětí mezi Východem a Západem, což má dalekosáhlé negativní důsledky nejen pro nejvíce postižené obyvatelstvo Ukrajiny, ale pro celý svět.

Cílem této disertační práce je především rozebrat vybrané aspekty informační války na Ukrajině, která je součástí té hybridní. Obecné téma války o Ukrajinu je pod různými názvy zpracováváno odbornou literaturou poměrně často, tato práce si však klade za cíl doplnit chybějící zaměření odborníků na válku z pohledu ochrany obyvatelstva, které je nejvíce postiženo. Jde tak o určité komplexní a multidisciplinární pojetí, kde se propojují oblasti tradičních mezinárodních vztahů, mezinárodní bezpečnosti i ochrany obyvatelstva a částečně historie, ve které má celá řada prvků dnešního konfliktu na Ukrajině svůj původ.

Tam, kde se práce dotýká mezinárodních vztahů, tak autor používá převážně neorealistický přístup, který je pro tuto práci svojí povahou nejvhodnější. Autor takto rozebírá roli jednotlivých světových i regionálních, státních i nestátních aktérů v konfliktu na Ukrajině. V místech zaměřených na mezinárodní bezpečnost pak pojímá problematiku jako informační válku, která se stává především za využití propagandy součástí hybridní války. Jde tedy o určitý doplňkový způsob nekonvenčního boje. Autor rovněž zmiňuje roli pravicového extremismu na Ukrajině během převratu na Majdanu, stejně jako v konfliktu samotném. Tento aspekt je důležitý pro Evropu především z důvodu migrace ukrajinského obyvatelstva a možného šíření extremistických myšlenek do cílových zemí těchto migrujících osob. A konečně o hodnocení situace z pohledu ochrany obyvatelstva se jedná v těch místech, kde autor nejvíce pojednává

o obyvatelích Ukrajiny a schopnosti nebo naopak neschopnosti ukrajinských úřadů postarat se o své obyvatelstvo v době krize. Tento úhel pohledu se následně ještě více zužuje na problematiku vnitřně vysídlených osob a jejich přežití, neboť právě tato problematika je v současné odborné literatuře zpracována nejméně. Autor v předložené disertační práci rovněž v rámci zájmu o problematiku ukrajinského civilního obyvatelstva reaguje na poslední výzvu, která zasáhla nejen post-sovětský prostor, ale celý svět. Jde o pandemii nemoci Covid-19, která ukrajinské obyvatelstvo v posledním roce zasahuje souběžně s ozbrojeným konfliktem. Autor zde uvádí výsledky svého výzkumu zaměřené právě na kombinaci těchto dvou krizí a jejich vzájemné ovlivňování se.

Cílem celé práce je zodpovědět hlavní výzkumné otázky, ptající se proč vůbec došlo k převratu na Majdanu, proč je na Ukrajině vedena informační válka, proč Ruská federace podporuje východ Ukrajiny a naopak, proč Západ podporuje západní Ukrajinu. Pomocné výzkumné otázky se dále ptají, proč byly nasazeny ozbrojené síly, proč byly na civilní obyvatelstvo vedeny útoky, z jakého důvodu je používána propaganda vůči civilnímu obyvatelstvu a jak se v rámci hybridní války ovlivňuje probíhající konflikt a pandemie nemoci Covid-19. Kromě zodpovězení těchto výzkumných otázek si práce klade za cíl nalezení, alespoň teoretických východisek ze současného konfliktu a tím i opatření ke zlepšení životní situace tamního postiženého obyvatelstva.

Jde tak o celkovou multidisciplinární analýzu situace na Ukrajině, se zeměpisným přesahem do celého širšího regionu Černého moře a na zahraniční politiku vybraných světových aktérů, kteří se v konfliktu angažují. Současně je kladen důraz na problematiku nasazení prostředků informační války a jejich dopadu na civilní obyvatelstvo, stejně jako některých vybraných útoků na tamní obyvatelstvo, které jsou z pohledu této práce významné a jsou zpracovány do této práce jako jednotlivé případové studie.

Hlavními zdroji informací pro tuto práci jsou kromě odborné literatury také autorovy studijní cesty do zkoumaného regionu (především na Ukrajinu a do Ruské federace, ale také některých dalších států širší oblasti Černého moře), závěry některých odborných konferencí nebo oficiální stanoviska příslušných institucí. Za další součást informačních zdrojů jsou považovány příležitostné rozhovory s Ukrajinským obyvatelstvem, ať už žijícím na území České republiky nebo přímo na Ukrajině. Tyto rozhovory tvoří společně s fotografickým materiálem ze zkoumaného regionu část

autorova vlastního tzv. „*field research*“, který autor v rámci svého výzkumu uskutečnil během studia. Současně se jedná o souhrn většinou již publikovaných autorových závěrů vlastního výzkumu na zadané téma v odborných recenzovaných časopisech, sbornících z akademických konferencí nebo v kapitole odborné knihy (Eichler, 2019, s. 235-254).

Z hlediska času je disertační práce soustředěna na období od vypuknutí nepokojů na Majdanu na přelomu let 2013 a 2014 (stručně mapuje i ukrajinskou historii tam, kde je to důležité pro současné dění, které z této historie přímo vychází) až do roku 2020 a částečně 2021 (zejména v místech, kde se týká problematiky pandemie nemoci Covid-19. Práce tak rozebírá ještě první rok pandemie. Pochopitelně, cílem práce je také určitý předpokládaný výhled do budoucna, což je však pouhá předpověď na základě níže popsaných skutečností, analýz a předpokladů chování zúčastněných aktérů.

2. TEORIE A METODA

Tato disertační práce je psána jako shrnutí autorova dlouhodobého výzkumu, který zahrnuje terénní výzkum ve zkoumaném regionu a analýzu zdrojů zaměřených k danému tématu. V této kapitole jsou pak podrobně popsána teoretická východiska, použitá metodologie, odůvodnění jejího výběru, ověření teoretických předpokladů i limity autorova výzkumu. Rovněž je zde zahrnut způsob, jak se s uvedenými limity autor vypořádal, aby minimalizoval jejich negativní dopad na výsledek své práce. Kapitola neopomíná ani definice některých klíčových pojmů, mezi které patří například hybridní nebo informační válka v souvislosti s tím, co se na Ukrajině reálně odehrává, případně jakým způsobem se mění v postupujícím čase.

Vhodné propojení teorie a metodologie představuje klíčový prvek pro úspěšné psaní disertační práce. Již sám Aristoteles poukazoval na nezbytnost tohoto propojení. Právě kvalitativní výzkum (převážně použitý pro tuto práci) musí vhodným způsobem propojit použité teorie a metodologii. Teorie nabízejí vysvětlení abstraktních pojmů, souvislostí a vyslovení otázek. Naopak metodologie zmenšuje vzdálenost mezi teorií a zkoumanou realitou. (Drulák et al., 2008, s. 22-23)

2.1 Teoretická východiska

Tato disertační práce je závěrem multidisciplinárního výzkumu, zaměřeného na dopad konfliktu na Ukrajině na civilní obyvatelstvo, se zaměřením na informační válku, která je součástí té hybridní. Jedná se především o propojení oblastí mezinárodních vztahů a ochrany obyvatelstva. Právě v těch částech, kde se autor dotýká mezinárodních vztahů, tak volí jako hlavní a výchozí teorii neorealismus. Jeho výběr spočívá především v jeho vhodnosti při aplikaci na dané téma. Neorealismus pojímá mezinárodní vztahy jako vztahy mezi státy v anarchickém systému, které usilují o maximalizaci mocenského zisku i za cenu konfliktu, který je prakticky nevyhnutelný, ale jehož pravděpodobnost lze snížit bipolárním uspořádáním. Rovněž jejich členství v mezinárodních organizacích považují za zcela účelový prostředek k posílení vlastní moci. (Kratochvíl et al., 2009, s. 125, 205–206) Neorealismus je použit pro vysvětlení geopolitických základů práce (stejně tak i vztahů mezi Ruskou federací a Západem), neboť nejlépe vystihuje vzájemné soupeření Ruské federace a Západu, pro které představuje konflikt na Ukrajině určitý bod (rozpor), stimulující jejich neshody

přerůstající do konfliktu (čímž není nutně myšlena válka, jak bude vysvětleno níže). Jak Ruská federace, tak Spojené státy americké (včetně jejich evropských spojenců), svým chováním přesně naplňují neorealistický model chování. Zatímco Západ používá vnitřního i vnějšího vyvažování a zeměpisně expanduje do prostoru bývalého Sovětského svazu, tak Ruská federace se snaží udržet své pozice pomocí vnitřního vyvažování, konkrétně napodobování, kdy se snaží vojensky vyrovnat expandujícímu mocnosti. (Eichler, 2017a), s. 89–105) Takováto expanze je v neorealistickém pojetí chápána jako nezbytná podmínka k přežití, kdy expandující stát zabírá území jiného státu, podmaňuje si jeho obyvatelstvo, nerostné bohatství a vytváří ideologickou dominanci. V moderních dějinách tomuto chování nejvíce odpovídala napoleonská Francie a nacistické Německo. (Eichler, 2017b) s. 156) Autor této disertace tak předpokládá, že konflikt na Ukrajině je svým způsobem počátkem (záminkou) k eskalaci nového soupeření mezi Východem a Západem. Současně však vidí tento konflikt jako událost, která v určité podobě musela dříve nebo později nastat. Nezbytnost vzniku této situace (konkrétního konfliktu na Ukrajině) byla dána právě expanzním chováním Západu a ruským tendencím k vyvažování tohoto nového západního nadřazeného chování. Obě strany pak na Ukrajině sahají k takovým opatřením a nástrojům, jejichž použití je pro ně výhodné a současně nejjednodušší. V obou případech se jedná o zcela racionální chování dvou antagonistických mocenských hráčů a sama Ukrajina představuje v tomto soupeření jen určitý prostředek.

Současně autor vnímá existenci a význam pojmu „rovnováha moci“, kdy aktéři konfliktu na Ukrajině hledí vůči sobě se strachem a nedůvěrou a snaží se (za pomoci vnitřního i vnějšího vyvažování) vyrovnat síle protivníka. (Kratochvíl et al., 2009, s. 183, Drulák, 2003, s. 62) V souladu s neorealistickou teorií však je třeba se primárně podívat na teorii „rovnováhy hrozeb“, podle které nemusí každé posilování aktéra znamenat nezbytně ohrožení ostatních. Zde je třeba vnímat ostatní skutečnosti, jakými jsou úmysly státu a vnitřní uspořádání. (Kratochvíl et al., 2009, s. 184) V případě Ukrajiny tak posilování vnějších aktérů nemusí nutně ústít v konfrontaci. Současně lze chápat interpretaci chování vnějšího aktéra vedoucí k nárůstu jeho moci v regionu, jako ohrožující pro aktéra, vůči němu se ten první aktér vymezuje.

Z pohledu využití moci zúčastněnými aktéry je zde hlouběji rozpracován pojem moci a její podoby, jako jsou „*hard power*“, „*soft power*“ a „*smart power*“ v souvislosti s jejich praktickým užitím jednotlivými (státními i nestátními) aktéry konfliktu. Jedná

se o koncept použitý a částečně vytvořený J. S. Nyem, který tyto pojmy analyzuje v obecné rovině a především pak prakticky aplikuje na Spojené státy americké (které jsou jedním z vnějších aktérů konfliktu na Ukrajině). Spojené státy americké představují současně důležitého hráče z pohledu využití konceptu „*Public Diplomacy*“ (veřejná diplomacie), která představuje americký nástroj využitý v rámci hybridní (informační) války na Ukrajině. Následně autor Nyeho koncept doplní o aplikaci na zmiňované ostatní aktéry konfliktu.

Neorealismus tak představuje teorii, kterou lze pro dané téma nejlépe uplatnit a maximálně využít její vysvětlující potenciál (sílu). Lze ji využít k vysvětlení minulých událostí, stejně tak jako současného stavu a do určité míry i pro vytvoření předpokladu budoucího vývoje. (Van Evera, 1997, s. 18–19) Na příkladu konfliktu na Ukrajině lze vhodně aplikovat právě tuto teorii, protože hlavními aktéry jsou zde kromě samotné Ukrajiny také mocnosti (především Ruská federace a Spojené státy americké), usilující o posílení své moci na regionální i světové scéně. Jejich počínání, navzdory různým deklaracím o snaze podpořit na Ukrajině mír, stabilitu a demokracii sleduje především právě jejich vlastní mocenské zájmy. Jejich členství v mezinárodních organizacích, jako je NATO představuje s největší pravděpodobností pouze prostor pro prosazování jejich zájmů pomocí dalších členských států.

Neorealismus dále představuje teorii, která chápe systém mezinárodních vztahů jako strukturu interakcí mezi jednotlivými aktéry. Výchozí motiv chování všech aktérů představuje snaha přežít, případně získat vlastním chováním maximální možné množství výhod oproti ostatním. (Williams et al., 2013, s. 18–19)

Také další organizace, jakou je nadnárodní Evropská unie, zde hraje určitou roli. Opět však jde především o prostředek na prosazování mocenských nebo ekonomických zájmů jejích členů. Ruská federace se pak v této perspektivě snaží o omezování těchto mocenských a ekonomických ambicí západních aktérů ve své blízkosti a naopak o prosazování svých zájmů. Tento koncept, kdy se světoví aktéři snaží prosadit svůj vliv na teritorium Ukrajiny, plně odpovídá neorealistické teorii mocenské rovnováhy. (Kratochvíl et al., 2009, s. 205–206) Nestátní aktéři (ať už oficiální mezinárodní organizace nebo určité specifické skupiny obyvatel) zde tak hrají svoji úlohu, ale především v pozici nástrojů (v případě mezinárodních nebo nadnárodních organizací), případně obětí (vnitřně vysídlené obyvatelstvo) „her“ mocnějších aktérů.

Právě výše uvedené pojetí ukrajinského civilního obyvatelstva, které představuje nejvíce postiženou skupinu obětí tamního konfliktu a současně mocenský nástroj dalších aktérů, lze označit za výchozí tezi této disertační práce. V jejím závěru pak bude na základě, v ní obsaženého výzkumu, tato teze potvrzena nebo naopak vyvrácena. Podrobněji na jednotlivých případech bude rovněž rozebráno, zda Ukrajina, jako stát zodpovědný za své civilní obyvatelstvo tuto stránku své vnitřní politiky realizuje dostatečně s ohledem na probíhající konflikt a s ním spojené potřeby tamních obyvatel nebo nikoliv a obyvatelstvo je spíše závislé na svépomoci a podpoře zahraničních aktérů. Ti rovněž často využívají ukrajinské obyvatelstvo jako nástroj pro prosazování svých mocenských zájmů v regionu.

Vzhledem k tomu, že se zde jedná o multidisciplinární pojetí výzkumu, který se zabývá hlavním tématem komplexně, je využito pro jeho úspěšné završení i několik dalších, doplňujících teorií a přístupů. Jedním z doplňujících přístupů, který vychází z mezinárodních vztahů, ale bezprostředně se týká i civilního obyvatelstva je přístup řešení konfliktů „*conflict resolution*“. Uplatněním tohoto přístupu lze vystihnout současný stav a současně lze předpokládat s určitou pravděpodobností vývoj situace a především tak lze najít vhodné nástroje i prostor pro budoucí možná řešení konfliktu. Příkladem může být Galtungovo pojetí konfliktu, kdy každý konflikt obsahuje rozdíly, chování a přístup účastníků (aktérů). Řešení takového konfliktu je nutno realizovat změnou v chování aktérů (deescalace konfliktu), změnou v přístupu a transformací vztahů, které jsou v jeho jádru. Galtungova myšlenka se opírá o tvrzení, podle kterého je třeba v konfliktu odstranit přímé násilí (např. zabíjení dětí) změnou chování zneprátelených stran. Strukturálnímu násilí (např. situace, kdy děti umírají kvůli chudobě) je třeba zabránit pomocí odstranění strukturálních rozporů a chování v rozporu s právem. (Ramsbotham et al., 2018, s. 12–13) Pro Ukrajinu je významné rovněž kulturní násilí, konkrétně omezení projevů určité skupiny obyvatel, jak k tomu došlo zavedením „jazykových zákonů“ do praxe nebo omezením ruského vysílání, případě omezení vlivu Ruské pravoslavné církve. Jedná se o jasný případ strukturálního násilí vedeného proti určité skupině civilního obyvatelstva. Teorie řešení konfliktů zde pomáhá jak hodnocení konfliktu a jeho fáze, tak stanovení možných řešení do budoucna, což je další přidanou hodnotou závěru autorova výzkumu, společně s identifikací jednotlivých prvků konfliktu, které mají komplexní dopad právě na obyvatelstvo Ukrajiny.

Část práce využívá metody a teorie diskurzivní analýzy, čímž se dotýká částečně konstruktivismu. Jde o ta místa, kde jsou buď přímo použity již zpracované závěry diskurzivní analýzy od jiných relevantních autorů, anebo autor rozebírá jiné, primární zdroje pomocí vlastní diskurzivní analýzy. Cílem je zjištění, jakým způsobem se jazykový projev (v tomto případě může jít o vyjádření diplomatů nebo politiků) odráží do reality. V tomto smyslu se práce drží primárně neorealistickej teorie, kdy diskurz je prostředek k dosahování cílů (jeho analýza v tomto případě pomáhá především objasnit motivaci a chování aktérů), suverenita států a prosazování jejich národních zájmů představuje přirozený stav. (Kratochvíl et al., 2009, s. 126-127) Současně autor připouští, že následně, jako další krok může jazyk spoluutvářet mezinárodněpolitickou realitu. Po použití určitého diskurzu jako nástroje, může tento diskurz podle konstruktivistické teorie ovlivňovat mezinárodní vztahy. Využití kritické diskurzivní analýzy může být uplatněno v souvislosti s informační válkou a propagandou, v případě ukázky manipulativní řečnické strategie oficiálních úřadů, diplomatů a médií, kteří takto normalizují ideologie, které vedou ke společenskému vyloučení určité skupiny obyvatelstva, případně až k jejich nenávisti. (Kratochvíl et al., 2009, s. 51–53) Práce se proto zabývá rovněž psychologickými operacemi (PSYOPS), které představují plánované psychologické aktivity, komunikační metody a jiné aktivity směřující k ovlivnění vnímání reality, přístupů k daným tématům a chování lidí s cílem dosažení politických a vojenských cílů. (NATO, 2007, on line) Tyto operace používají v ukrajinském konfliktu obě strany. Takovým příkladem může být rozbor oslavných postojů ukrajinských politiků i obyvatel vůči válečnému zločinci S. Banderovi a současně využití této rétoriky v mezinárodních vztazích, stejně tak jako využití této ukrajinské rétoriky ze strany ruských úřadů a diplomatů ve vztahu k Ukrajině. Obecně tak autor předpokládá nejprve určitý stav, přirozené zájmy států a jejich geopolitické zájmy a následně vývoj situace v souladu s neorealismem (v tomto stavu státy produkují určitý diskurz, jako výsledek stávajícího stavu a snahy o maximalizaci moci), následně se autor přesouvá k pohledu konstruktivismu, kdy tento diskurz ovlivňuje další následné chování států a vztahy mezi nimi.

2.1.1 Definice základních pojmů

Pro celou práci je důležitá jednotná terminologie a správně vymezené koncepty. Jde o uvedení obecného termínu vystihující skupinu událostí nebo případů se shodnými definičními charakteristikami (pojmová definice). Definice konceptů se v odborné

literatuře liší a není jednotná. Zásadní však je dodržovat jednotu použitých konceptů a definic v celém textu. Z toho důvodu bude na tomto místě věnována pozornost základním pojmům, které budou dále užívány v celé práci. (Beneš et al., 2019, s. 58–59)

„Válka“ jako základní pojem v podstatě stála u vzniku mezinárodního práva ozbrojených konfliktů, prvně rozebraném v díle „O právu války a míru“ od Hugo Grotia. Legendární Ciceronův citát říká: „Uprostřed zbraní zákony mlčí“ „*Silent enim leges inter arma*“. (Türk, 2010, s. 453–454) Tento citát odpovídá pojetí problematiky války z pohledu ochrany obyvatelstva, kdy v době válečného stavu dochází k častému porušování práva (jak mezinárodního, tak vnitrostátního), čímž zpravidla nejvíce trpí právě civilní obyvatelstvo. Před zákazem války (Briand-Kelloggův pakt v roce 1928) byla válka běžným nástrojem zahraniční politiky států. Dnes, když je válka jako prostředek vynucení si vlastních zájmů zakázána, tak z pohledu mezinárodního práva jde o stav, v němž se uplatňuje válečné právo. Současně ve válce dochází k násilným činům, kterými chce státní aktér vnutit svoji vůli druhému státu.

Proto, pro použití termínu „válka“ je nezbytná vůle, vést válku „*animus belli gerendi*“. (Ibid.) Není proto ani třeba válku vyhlásit k tomu, abychom skutečný stav za válku považovali. To je důležité, neboť mnoho státních aktérů dnešní doby válku fakticky vede, ale při tom popírá, že by tak činili. Stejně tak mnoho vysokých státních představitelů válku vyhlásí, ale fakticky o žádnou válku nejde (např. válka proti terorismu, válka proti koronaviru nebo různé obchodní války). Soubor ženevských dohod, včetně dodatkových protokolů jako soubor mezinárodního válečného práva zajišťují ochranu vybraných skupin, nejen válečných zajatců nebo trosečníků na moři, ale především civilních obyvatel. Tento bod je zvláště důležitý pro tuto disertační práci, která se zabývá vlivem války (zejména určitých jejích aspektů) na civilní obyvatelstvo. (Ibid.) Válku lze definovat mnoha definicemi. Obecně však o konfliktu platí, abychom ho mohli považovat za válku, že během ozbrojených střetů musí být na bojišti zabito minimálně 1000 lidí za jeden rok. (Eichler, 2009, s. 74)

Druhý a poněkud odlišný pohled na „válku“ skýtá její definice pomocí teorií řešení konfliktů, která tak současně vysvětluje pojem „konfliktu“ a rozdíl mezi „válkou“ a „konfliktem“. Každý konflikt má určité fáze a vývoj. Těmi jsou fáze rozdílů (počáteční fáze), rozporů, polarizace, násilí, vlastní války, příměří, dohody, normalizace a konečného usmíření. Ne každý konflikt musí nutně obsahovat všechny fáze. Hlavní pravidlo, které z této teorie lze odvodit, proto říká, že každý konflikt nemusí obsahovat válku, ale naopak, každá válka je vždy fází konfliktu. (Ramsbotham et al., 2018, s. 15)

„Mezinárodní ozbrojený konflikt,, a „nemezinárodní ozbrojený konflikt“ jsou pojmy dělící konflikt podle povahy zapojení vnějších aktérů a teritoria, na kterém ke konfliktu dochází. Podle mezinárodního práva ozbrojených konfliktů (II. Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z roku 1949) v případě „nemezinárodního ozbrojeného konfliktu“ dochází ke konfliktu na území Vysoké smluvní strany mezi jejími ozbrojenými silami a protivládními silami, které díky kontrole části území mohou vykonávat trvalé vojenské operace. Pro uplatnění této definice je klíčové ovládnutí části území protivládními silami. Naopak mezinárodní ozbrojený konflikt je takový, ke kterému dochází mezi dvěma a více Vysokými smluvními stranami bez ohledu na skutečnost, zda válku uznávají všechny zúčastněné Vysoké smluvní strany nebo jen některé. Konflikt lze rovněž označit za mezinárodní v případě, kdy dojde k okupaci území Vysoké smluvní strany bez ohledu na skutečnost, zda postižená Vysoká smluvní strana klade vojenský odpor. (Türk, 2010, s. 458-459). Podle této definice lze konflikt na Ukrajině definovat jako „nemezinárodní“, neboť jde o ovládnutí určitého území (Krym a část jihovýchodní Ukrajiny) Vysoké smluvní strany (v tomto případě právě Ukrajiny) protivládními silami a jejich konflikt s legitimními ozbrojenými silami postižené země. Z právního hlediska je spornou otázkou tzv. „anexe Krymu“, neboť na jedné straně k ní došlo po referendu o připojení poloostrova k Ruské federaci, na straně druhé však došlo k použití ruských ozbrojených sil pro podporu tohoto tzv. „připojení“. Tímto by mohlo jít o určitý akt nasvědčující „mezinárodnímu ozbrojenému konfliktu“. Z dlouhodobého hlediska jsou však bojové operace vedeny pouze na území, které není pod správou jiného státu („*de facto*“, ani „*de jure*“), aniž by si na jakoukoliv část tohoto území dělal nároky jakýkoliv zahraniční aktér (doposud žádná evidentní skutečnost, ani neoficiální podpora povstalců nenasvědčuje tomu, že by si Ruská federace činila skutečné územní nároky na část jihovýchodní Ukrajiny). Zároveň ani žádná ze znesvářených stran neoznačila současný konflikt jako „válku“. Tím lze potvrdit absenci vůle těchto stran válku vést, a tudíž konflikt lze jen stěží označit z pohledu mezinárodního práva za mezinárodní ozbrojený konflikt. Tento text používá záměrně před oběma termíny (anexe Krymu a připojení Krymu) výraz „tak zvané“ (tzv.), neboť pro přesné určení tamního stavu je potřeba provést nezávislou právníckou analýzu, kterou tento text není. Současně obě znesvářené strany hájí své stanovisko právě za použití mezinárodního práva (každá strana však využívá jiný pramen), proto autor neutrálním použitím zkratky „tzv.“ činí tento text více

nezaujatým a neutrálním, a takto naplňuje jeden ze svých cílů (co možná největší objektivita a nestrannost textu) a nepřiklání se k tvrzení ani jedné ze stran.

„Hybridní válka“ představuje další pojem, jenž vysvětluje více různých definic. Pravděpodobně neznámější definice vysvětluje hybridní válku z kvalitativního pohledu jako válku, ve které znesvářené strany používají kombinaci různých druhů válčení. Jako příklad lze uvést kombinaci klasických bojových operací doplněných především o prvky politického, ekonomického nebo psychologického boje. Zajímavostí v případě konfliktu na Ukrajině je skutečnost, že jednotlivé znesvářené strany se navzájem obviňují z používání nástrojů hybridní války. Někteří odborníci dokonce považují hybridní válku za kombinaci „čehokoliv“ (J. Bērziņš). Jako praktický příklad pojetí rozebírané definice lze uvést západní pojetí ruského působení na východní Ukrajině, jako hybridní válku s využitím asymetrické taktiky vedení boje, které představuje nejvýznamnější hrozbu pro NATO.

Naopak, ruské pojetí *de facto* hybridní války podle náčelníka Generálního štábu armádního generála V. Gerasimova spočívá v použití metod hybridního boje, kterými jsou falšování událostí nebo kontrola médií, jak údajně činí Západ. Dopady těchto hybridních metod mají být srovnatelné s nasazením sil a prostředků konvenčního vojska v širokém měřítku. (Galeotti, 2019, s. 18, 28–30) Druhou definicí z kvantitativního pohledu je definování hybridní války jako vojenského konfliktu nacházejícího se v „šedé zóně“ mezi mírem a válkou. Tato definice vychází z tvrzení, že ozbrojený konflikt musí splňovat určitá kvantitativní kritéria (především počet mrtvých za určitou dobu). V obecné rovině tato definice předpokládá, že „hybridní válka“ není stavem míru, ale v počtech obětí nedosahuje rozměrů války. Tato definice svojí existencí poskytuje odpověď na otázku: „Jak lze definovat konflikt, když počet obětí čítá např. jen o jednu méně, než je kritérium pro označení konfliktu za válku?“. Konflikt na Ukrajině se podle těchto kritérií nachází někde mezi válkou a mírem, tedy lze ho označit z tohoto úhlu pohledu za „hybridní válku“. Z kvalitativního hlediska se J. Almäng přiklání k oficiální definici NATO, podle které hybridní válka zahrnuje konvenční, nepravidelné a asymetrické vedení operací kombinované ve stejném místě a čase (Almäng, 2019, s. 189–204).

„Informační válka“ jako součást té hybridní není historicky ničím novým. Jedná se o využití informací ve prospěch válčících stran. Zejména se tak jedná o šíření dezinformací nebo propagandy, případně dalších psychologických operací. Na kvantitativní posun ve významu propagandy během války upozorňuje generál

A. Kartapolov, podle kterého dříve tvořila propaganda 20 % operací, zatímco 80 % připadalo na konvenční bojové operace. Nyní propaganda zaujímá 80–90 %, zatímco bojové operace pouze zbylé minimum. To však nemění skutečnost, že pro dosažení vítězství je třeba konvenčních ozbrojených sil, které hrají klíčovou roli v rozhodujícím závěru. (Galeotti, 2019, s. 47) V současné době je pojem informační válka spojen především s pokrokem v komunikačních a informačních technologiích. Navzdory tomu, že v celosvětovém měřítku má pouze 70 % obyvatel planety svůj telefon a ještě méně přístup k internetu, představuje nástup těchto technologií výraznou změnu. Příkladem může být internetová publikační činnost, kdy na rozdíl od klasického nakladatelství, na internetu může publikovat prakticky každý. Soukromé společnosti nebo organizace mohou používat komunikační strategie, které jim pomohou řídit ekonomické aktivity nebo šířit jejich vliv po celém světě. Takto mohou nevládní organizace působit na mezinárodní scéně za minimálních nákladů a tímto způsobem mohou rovněž tlačit v určitých tématech na vlády vybraných států. (Crocker et al., 2001, s. 353)

Klíčovým pojmem v oblasti vedení informační války je „*propaganda*“. Původ slova i s jeho obsahem sahá až do antického světa, kdy římské legie měly na svých praporech zkratku SPQR („*Senatus Populusque Romanus*“, tedy Senát a římský lid), značící, že země byla ovládána lidem a senátem, což v dané době nebyla pravda, neboť země byla řízena císařem. Z novodobých dějin je pojem „*propaganda*“ v západní společnosti spojován nejčastěji s totalitními a diktátorskými režimy A. Hitlera, J. V. Stalina a později s režimy Severní Korey nebo různými teroristickými organizacemi.

Propaganda je většinou poučující a zjednodušená informace, která má za cíl nikoliv prezentovat pravdu, ale pouze přesvědčit cílenou skupinu lidí o správnosti vnucované informace. Propaganda má více podob a nemá žádnou jednotnou definici. (Baines et al., 2014, s. 1–18) Proto autor bude v tomto textu vycházet z předpokladu, že propaganda je zjednodušené tvrzení (může být i lživé) šířené záměrně s cílem propagace myšlenky nebo politických preferencí jejího zadavatele (např. politika, politické strany, státního aktéra a další).

„Vnitřně vysídlené osoby“ tvoří specifickou skupinu uprchlíků, kteří po uprchnutí z domova (většinou z důvodu vnitřního konfliktu) zůstávají na území vlastního státu. Podle Stockholmského mezinárodního ústavu pro výzkum míru (SIPRI) se jedná společně s ostatními uprchlíky o jeden ze základních rysů světa po skončení studené války. S ostatními negativními jevy, jako jsou genocida nebo terorismus tvoří hlavní

prvky ohrožení bezpečnosti současného světa. Právě potřeba mezinárodní pomoci vnitřně vysídleným osobám přispěla k posunu v myšlení o globální bezpečnosti a politice. Právě díky tomu se za posledních 30 let změnil postoj ke státní suverenitě států, ve vztahu k jejich chování vůči vlastním občanům. Tento posun vznikl ze snahy různých organizací na podporu lidských práv. Výsledkem je množství rozsáhlých operací na udržení míru a podpora osob postižených ozbrojeným konfliktem. K tomu je třeba dodat, že zatímco vnitrostátních konfliktů ubývá, tak počet postižených osob (zejména civilistů) narůstá. (SIPRI, 2009, on line) Primární zodpovědnost za tuto skupinu osob nesou vlády zemí, z nichž tyto vnitřně vysídlené osoby pocházejí. Příslušné vlády však často nemají možnost těmto osobám pomoci nebo to z nějakého důvodu nechtějí. (Novotný et al., 2013, s. 426) Vnitřně vysídlené osoby se tak často dostávají do složité situace vlivem vnitřního konfliktu, absence podpory domácích úřadů, stejně tak jako absence jakýchkoliv finančních prostředků na nové bydlení. Často se tak pohybují na okraji společnosti, která je v mnoha případech místo podpory považuje za ekonomickou, společenskou, vnitropolitickou nebo bezpečnostní přítěž.

„Demokratizace Ukrajiny“ jako pojem představuje důležitý proces, který je neustále v běhu od rozpadu Sovětského svazu. Ukrajina je hybridní demokracií, která se k modelu západní liberální demokracie stále teprve přibližuje. (Cabada et al., 2008, s. 405) Novodobá historie její nezávislosti začíná v roce 1917, kdy se osvobodila od Polska a Ruska, které ji geopoliticky i kulturně svíraly. Navzdory tomu, období úplné nezávislosti představovala pro Ukrajinu v 19. století spíše krátkodobé a občasné se střídající periody, neboť většinu času trávila v sovětském područí. Sovětská nadvláda se negativně projevila především ve 20. a 30. letech, kdy ve 30. letech přišlo o život hladem několik milionů Ukrajinců (různé odhady uvádí od 2 do 7 milionů). (Cabada et al., 2008, s. 401) Toto období představuje patrně klíčový bod pro relativně širokou podporu pravicového extremismu, který má na Ukrajině zásadní význam do dnešních dnů (jak bude vysvětleno v dalších kapitolách). Následný vývoj v období studené války přináší některé další klíčové okamžiky, které mají rovněž následky do dneška. Po jejím konci přišla nejvýraznější vlna demokratizace, která však byla postižena mnoha problémy. Mezi ně patří především problémy s korupcí, Oranžová revoluce i nejednotnost prezidentů i vlád ve směru orientace zahraniční politiky. Tyto problémy vyústily v události přelomu let 2013 a 2014 a následný konflikt, který trvá dodnes. Současně je třeba zmínit, že právě probíhající demokratizační proces v zemích,

kteře nejsou etnicky jednotné, může představovat destabilizující prvek, neboť některé ze skupin obyvatelstva se mohou obávat, jak jejich práva budou po přechodu v plnou demokratizaci naplňována. Zejména v případech, kdy daný stát je příliš slabý, aby demokratizace proběhla v plném rozsahu a byla uplatňována univerzálně. Během demokratizačního procesu v podobných případech dochází rovněž k obavám těch elit, které se cítí být úplnou demokratizací země ohroženy. Proto vyhledávají nebo „vytvářejí“ umělého nepřítele, aby před domácími voliči obhájily svoji silnou pozici a odůvodnili svoji centralizovanou moc. (Crocker et al., 2001, s. 15) V případě Ukrajiny hraje myšlenka obav určité skupiny z plné demokratizace a umělá tvorba (případně zveličování) nepřítele podstatnou skutečnost pro vedení informační války, především v podobě šíření propagandy. Jako výsledek pak lze pozorovat na jedné straně přehnané obavy z vnějšího nepřítele, které současně připravují prostor pro zapojení vnějšího aktéra z opačného tábora a pro jeho vměšování do domácích záležitostí Ukrajiny, právě pod záminkou šíření demokracie a svobody.

Další podstatný termín představuje pojem „*krize*“. Za krizi je považována taková situace, která představuje pro zemi a její obyvatelstvo určitý nežádoucí stav, jehož dosažením se země a její obyvatelstvo dostává do mimořádně nepříznivé (až životy ohrožující) situace, kterou není možné zvládnout běžnými prostředky a nástroji. Pro její zvládnutí musí být aktivován určitý nouzový systém. V případě nevyhořádání se s krizí může nastat v extrémní situaci až zhroucení státu, či společnosti. V případě zvládnutí krize může být naopak stát i společnost posílena. Autor zde rozebírá především ozbrojený konflikt, jako krizi antropogenní (konkrétně sociogenní) povahy a pandemii nemoci Covid-19 (způsobené novým typem koronaviru SARS-CoV2), jako krizi naturogenní (konkrétně biotické) povahy. Dále zmíněna je ještě krize společenská neboli sociální, která oběma zmíněným krizím předcházela a jejich zvládnutí značně komplikuje.

Jednotlivé koncepty moci představují další důležitý prvek, který bude aplikován na jednotlivé aktéry. Vychází se z pojetí J. S. Nyeho, který moc dělí na „*hard power*“, „*soft power*“ a „*smart power*“. „*Hard power*“ lze zjednodušeně definovat jako moc, vycházející z vojenského nebo ekonomického potenciálu aktéra. Většinou se jedná o schopnost aktéra donutit silou jiné aktéry konat požadované cíle. Naopak „*soft power*“ lze definovat jako moc, vycházející z potenciálu ideálů, hodnot, kultury a dalších podobných hodnot. Většinou jde o moc, kdy silný aktér dobrovolně přitahuje

ostatní aktéry ke spolupráci právě na základě sdílení výše uvedených hodnot. Nutno doplnit, že obě koncepce se občas prolínají a takové zdroje, jakými je vojenská síla mohou být využity nejen pro typické prosazení „*hard power*“, ale rovněž „*soft power*“ a naopak. Typickým příkladem je využití armády pro humanitární účely. „*Smart power*“ je výsledek kombinace „*hard power*“ a „*soft power*“ pomocí vhodné strategie, vedoucí k cíli. Jak je vidět výše, nejde jen o zdroje moci, ale také o kontext, který určuje, k jakému typu moci bude daný zdroj použit. (Nye, 2011, s. 21–23)

2.1.2 Přehled současného stavu výzkumu v odborné literatuře

Předložené téma je od počátku jeho existence na přelomu let 2013 a 2014 ve světě silně medializováno a sledováno odbornou i akademickou komunitou. Vzhledem k tomu, že se téma zabývá konfliktem, který se promítá do vztahů mezi světovými aktéry, tak je téma do značné míry využíváno těmito aktéry jako zdroj propagandy, šíření dezinformací a často se stává předmětem různých sporů, jak politických, tak akademických. Konflikt je nejčastěji řešen z pohledu mezinárodní bezpečnosti a vztahů, ale jeho aspekt ochrany obyvatel je většinou velmi opomíjen. Tato disertace tak reaguje na současný stav a snaží se téma vystihnout co možná nejvíce nezaujatě, bez ohledu na předsudky vůči zúčastněným stranám a především právě z často opomíjeného pohledu ochrany obyvatel.

Nejprve je třeba zmínit obecný stav výzkumu hlavního předmětu této disertace. Tímto předmětem je myšlena informační válka, jako součást té hybridní. Existuje mnoho publikací na téma informační nebo hybridní války. Za reprezentanty klíčových přístupů zvolených pro tuto práci lze považovat M. Galeottiho (2019) nebo J. Almänga (2019). Volba jejich děl vychází z jejich pokrytí dostatečně různorodých aspektů tématu (např. intenzita konfliktu, způsob vedení operací nebo kvalifikace aktérů). Oba zmiňovaní autoři hledí na stejnou problematiku odlišně a hodnotí ji podle různých kritérií. Dohromady však jejich dílo tvoří provázaný základ pro kvalifikaci konfliktu podle rozsahu (intenzity), aktérů (státní a nestátní) a způsobu vedení operací (konvenční vedení bojových operací nebo teroristická taktika asymetrického vedení války). Prvně zmiňovaný M. Galeotti rozebírá hybridní válku právě v souvislosti s konfliktem na Ukrajině. Podle jeho definice tam dochází k vedení hybridní války oběma stranami, které se navzájem obviňují. Při tom nástroje hybridní války používají zcela jednoznačně obě strany, aby konflikt obrátily ve svůj prospěch. Výše uvedené metody hybridní války mají ve svém výsledku podobný dopad, jako konvenční vedení boje a M. Galeotti

ve svém díle podrobně rozebírá tuto hybridní válku na Ukrajině se zaměřením na Ruskou federaci. (Galeotti, 2019, s. 18, 28–30) J. Almäng ve své práci snaží vysvětlit hybridní válku, pojatou jako (výše zmíněnou) „šedou zónu“ mezi válkou a mírem. Jeho definice hodnotí hybridní válku kvantitativně. Pokud ozbrojený konflikt nedosahuje intenzity války, ale již nejde o mír, jedná se podle něho právě o hybridní válku. Konflikt na Ukrajině, konkrétně přidružení Krymu pod Ruskou federaci považuje za ukázkou aktu ruské hybridní války, neboť ruské operace na Krymu nedosáhly svojí intenzitou stupně války, ale již šlo o vojenské operace na území jiného státu proti jeho moci. J. Almäng ve svém díle rovněž zmiňuje dřívější užívání termínu hybridní války, kdy jeden z aktérů nepředstavuje státní moc. Rovněž však dodává, že toto pojetí bývalo předmětem časté kritiky a kloní se k výše uvedené (kvalitativně založené) oficiální definici NATO. (Almäng, 2019, s. 189–204)

Při pohledu na řešení tématu konfliktu na Ukrajině ve světě je třeba se nejprve podívat na samotnou Ukrajinu. Tam se problematikou zabývá např. I. Zolotukhina (2015), M. Shmadyuk et al., (2016) V. Myronova (2017), V. Gorbulin (2017) a další. Jde především o publikace vydané po roce 2014 a publikované oficiálními ukrajinskými institucemi, sídlícími na území, které se nachází pod správou Kyjeva (*de jure* i *de facto*). Obecně tato literatura zachycuje Ruskou federaci jako agresora a hlavního protivníka. Nezapomíná však ukázat některé nedostatky na ukrajinské straně, které konfliktu předcházely (především společenská krize, častá korupce, špatná ekonomická situace země nebo hluboký morální úpadek ozbrojených sil). Výše jmenovaní autoři se především zabývají problematikou hybridní války, vnitřně vysídlených osob, dobrovolných jednotek nebo popisem událostí na Ukrajině v časové posloupnosti. Ukrajinská literatura se obecně zabývá pohledem na konflikt z pohledu oběti ruské agrese. Rovněž se zabývá nepřímým dopadem války na civilní obyvatelstvo (vnitřně vysídlené osoby nebo uprchlíci), velmi však opomíjí danou problematiku čistě z pohledu ochrany obyvatel.

Na druhém místě je třeba zmínit ruskou literaturu. Především jde o N. Starikova (2016) nebo D. Belyayeva (2016), případně autory publikující pod hlavičkou Moskevského státního institutu mezinárodních vztahů (MGIMO). Vůči ukrajinské literatuře se jedná o protiklad. Tyto zdroje jsou však především zaměřeny na problematiku mezinárodních vztahů a ochranou obyvatelstva se téměř vůbec nezabývají.

Protože se jedná o mezinárodní téma, které současně zahrnuje i aktivní účast některých západních aktérů, je nezbytné zmínit i zpracování tématu západními autory. Jednu z nejnovějších a nejkompaktnějších publikací představuje dílo G. M. Hahna s názvem *Ukraine over the Edge: Russia, the West and the New Cold War*, z roku 2018, které autor podrobněji zpracoval ve vlastní *book review* (Měříčka, 2020, on line). Jde o podrobnou studii zahrnující nejen projevy a dopady vlastního konfliktu (včetně historických souvislostí, projevů pravicových radikálních skupin, role Ruské federace nebo útok odstřelovačů na civilní obyvatelstvo na Majdanu), ale rovněž zahrnující širší geopolitické a historické souvislosti současné krize.

Nejužší téma civilních obětí války na Ukrajině rozebírají pak někteří autoři v akademických člancích, zaměřených především na uprchlíky a vnitřně vysídlené osoby, kterých však není mnoho, i proto se autor tímto tématem v rámci své disertace zabývá a snaží se tento nedostatek doplnit. Autor provedl literární rešerši a uvádí její závěry, kdy pátral na stránkách vědeckého nakladatelství Taylor & Francis po vědeckých člancích zaměřených na problematiku Ukrajiny, Ruské federace a jejich vzájemného konfliktu. Počátek pátrání odpovídá počátku krize a převratu na Majdanu na přelomu let 2013 a 2014. Poslední čísla publikovaných odborných časopisů, která autor probíral, byla z konce roku 2019. Jedná se tedy o ucelený soubor všech odborných časopisů publikovaných pod stránkami uvedeného nakladatelství za období 6 let. Autor zde našel celkem 84 článků zaměřených na problematiku Ruské federace, Ukrajiny a jejich vzájemného konfliktu. Z tohoto počtu je 57 článků primárně zaměřeno na problematiku Ruské federace, její vnitřní i zahraniční politiky a způsobu prosazování jejich zájmů. Naopak, 18 článků je primárně zaměřeno na Ukrajinu a její vnitřní politiku, revoluci nebo společnost. Zbylých 9 článků je zaměřeno na propojení tématu Ruské federace a Ukrajiny a rozebírání konfliktu z různých perspektiv. Žádný z uvedených publikovaných článků však není primárně zaměřen na problematiku dopadu konfliktu na civilní obyvatelstvo a pouhé dva na problematiku vnitřně vysídlených osob. (Taylor & Francis, 2019, on line) Tento nedostatek v odborné literatuře se snaží autor napravit svým výzkumem a disertací, která přináší nové poznatky založené na několika uvedených existujících publikacích a závěry vlastního výzkumu.

Zvláštní pozornost věnuje práce problematice vnitřně vysídlených osob v rámci kontextu hybridní a informační války, která zapadá logicky do tématu zasažení civilního

obyvatelstva. Je postavena na hluboké analýze zdrojů k tomuto tématu, která ukázala, že např. v odborném vědeckém časopise *Post-soviet Affairs* od roku 2014 do roku 2019 nebyl publikován ani jediný článek, který by se zabýval přímo uvedenou problematikou. V odborném časopise *Euro-Asia Studies* však byly publikovány dva články, které napsali E. Rampiläinen a T. Bulakh v roce 2020. Z místních zdrojů získal autor během jedné ze svých studijních cest ukrajinskou knihu od M. Shmadyuka et al., zaměřenou na zkoumanou problematiku. Žádný z uvedených zdrojů se však nezabývá problematikou vnitřně vysídlených osob v souvislosti s hybridní, případně informační válkou. Tento nedostatek se snaží autor v této disertaci doplnit.

Z hlediska probíhající pandemie a jejímu vztahu k probíhajícímu konfliktu autor v českém prostředí nenašel relevantní akademický článek. Autor relativní nezájem českých akademických časopisů o toto téma potvrzuje příkladem časopisu *Mezinárodní vztahy*, který se problematikou Ukrajiny od počátku pandemie zabýval pouze v jednotlivých případech (např. číslo 4/2020), kdy se článek od I. Machitidze a Y. Temirova věnuje srovnání situace na Ukrajině a v Gruzii (Machitidze et al., 2020, s. 72 – 93), případně článek I. Hohlov publikovaný v *Mezinárodní politice* v roce 2020. Autorka se však věnuje pouze problematice Ukrajiny a Ruské federace a problematiku pandemie do článku nezahrnuje vůbec. Autor předložené disertace se proto pokusil tuto mezeru vyplnit a publikoval vlastní článek v *Politologické revue* (č. 2/2021), kde se v rámci svého výzkumu přímo věnuje problematice vztahu ozbrojeného konfliktu a pandemie v rámci hybridní války na Ukrajině. Závěry publikovaného článku pak použil pro rozšíření vlastní disertace o toto aktuální téma. Ze zahraniční literatury autor zmiňuje dílo kolektivu autorů, který vedl J. M. Quinn publikované v roce 2021 a publikované v časopise *Medicine and Public Health Preparedness* (Quinn et al., 2021, on line). Autor disertace toto dílo využívá pro uvedené téma jako výchozí.

2.2 Metodologie

Metodologicky je disertační práce převážně pojata jako souhrnný výstup autorova terénního výzkumu, na jehož základě bylo vytvořeno několik jedinečných případových studií. V jednom případě byla pro doplnění použita i metoda komparativní případové studie J. S. Milla (Malici, 2013, s. 26–29), na kterou autor aplikoval metodu rozdílů. Tyto závěry jsou pochopitelně doplněny a zpracovány v souvislosti s dalšími relevantními odbornými texty nebo oficiálními stanovisky a doplněny o širší souvislosti

tak, aby práce měla co nejvyšší vypovídací hodnotu a dávala smysl i v širších souvislostech, ze kterých zkoumané události často vycházely nebo v nich měly svůj původ a zdůvodnění (např. historické, geopolitické nebo vnitřní společenské souvislosti a důvody současného stavu). Takto by mělo být dosaženo co možná nejvyšší komplexnosti obrazu toho, co je v uvedených případových studiích zkoumáno a analyzováno. Výzkum je prováděn převážně na kvalitativní úrovni, neboť autor zkoumal různé, jedinečné a časově nebo tematicky ohraničené historické epizody (případy) nebo jejich určité, přesně stanovené aspekty. Autor vychází z přesvědčení o jedinečnosti konkrétních událostí, a proto volí zejména metodu jedinečných případových studií, které poskytují v kontextu celé práce detailní pohled na zkoumané události. (Drulák et al., 2008, s. 32-33)

Použití případových studií navíc pomáhá tvorbě vlastní teorie, jako jednoho z výstupů autorova výzkumu, který je v závěru potvrzen nebo vyvrácen. Jako odpovídající prostředek lze použít rozbor procesu, kterým lépe poznáme mechanismus stojící za určitým jevem, který tvoří předmět výzkumu. Toho lze docílit pomocí detailního vyprávění, které chronologicky popisuje daný příběh tak, aby bylo možno co nejlépe porozumět skutečnosti, jak se zkoumaná událost odehrála. Rovněž lze použít analytické vysvětlení, které historický příběh přetváří do analytického vysvětlení příčin, čímž získáme např. hlubokou sondu dovnitř zkoumaných vztahů mezi aktéry. (Drulák et al., 2008, s. 44-45)

Právě podrobná analýza každé takové epizody (případu nebo pozorování) by měla pomoci nalézt odpověď na položené výzkumné otázky. (Malici, 2013, s. 27) Současně je disertační práce pojata jako politicky hodnotící. Proto práce hodnotí teoretická ukotvení chování oficiálních i neoficiálních aktérů, která je vedou k rozhodnutím, která činí. Současně hodnotí, zda sliby odpovědných politiků byly naplněny a výsledky jejich politického rozhodování přinesly požadované výsledky. Takto práce hledí především na současnost s výhledem do krátkodobé budoucnosti. Hluboká historie je rozebrána jen v těch místech, kde tvoří nezbytný historický kontext pro současné, případně budoucí dění. Tímto pojetím se práce váže k použití vybrané teorie na praktické příklady. (Van Evera, 1997, s. 91-93) Jde o rozhodnutí a zaujetí stanovisek nebo pozic, která mají zásadní význam pro určování směru a vývoji konfliktu a podstatný dopad na osudy ukrajinského obyvatelstva. Nelze opomenout ani ověření správnosti zvolené teorie, která bude otestována pozorováním předložených proměnných. Analyzovaná data autor

propojí s teorií a utvoří nezaujatý předpoklad (domněnku), kterou tak na základě konfrontace s dalšími (vnějšími) proměnnými potvrdí, či vyvrátí. Podrobná analýza jednotlivých případových studií následně rovněž potvrdí, či vyvrátí, jestli jí popisování aktéři jednali podle použité teorie. (Van Evera, 1997, s. 28-29)

Tato disertační práce se pochopitelně neomezuje pouze na mezinárodní vztahy. Naopak pojetí mezinárodních vztahů jí dává jen určitý rámec a uvedeným informacím hlubší souvislosti. Hlavní zaměření práce se orientuje na ochranu obyvatelstva, která je v konfliktu na Ukrajině právě s mezinárodními vztahy silně propojena. Tamní situace (případně vybrané události) jsou právě z pohledu ochrany obyvatelstva hlavním předmětem výzkumu. Jeho výsledky pak jsou vloženy do širších souvislostí, aby na základě podrobného výzkumu a analýzy poskytly ucelený obraz o tamní situaci.

Autor uvádí analytickou část své práce v příloze, která je tvořena převážně vlastním fotografickým materiálem. Fotografie jsou dále konfrontovány s oficiálními stanovisky nebo jinde publikovaným tvrzením odborníků vztahující se k vlastním materiálům. Závěry takto vytvořené analýzy určité události pak jsou uvedeny v hlavní části disertace, která se na ně odkazuje.

2.2.1 Metodologie výzkumu

Obecně lze autorův výzkum i na jeho základě psanou disertační práci označit za kvalitativní (až na několik kvantifikujících výjimek). Autor se tak snaží uchopit dané téma i jím zkoumané objekty a události jako zcela jedinečné. Důležitý je proto i širší kontext (především dalších historických událostí, geopolitický, společenský i mezinárodní kontext), který dává zkoumaným událostem nebo objektům jedinečný rozměr a smysl. Tato jedinečnost, spočívající v jedinečné situaci za jedinečných podmínek v určitém, přirozeném prostředí dává závěrům výzkumu větší prostor pro subjektivní hodnocení jak samotného autora, tak případných kritiků. Proto je důležitý podrobný popis postupu výzkumu a aplikace metody, aby bylo jasné, jak autor ke svým závěrům došel a tyto závěry bylo možné brát jako objektivní vysvětlení situace ve vnějším kontextu. (Drulák et al., 2008, s. 19)

Autor využil jako hlavní zdroje pro svoji práci především výsledky ze svých studijních cest do zkoumaného regionu (do Moskvy v roce 2016, Kyjeva v roce 2017 a Oděsy v roce 2018), včetně cest do širšího regionu Černého moře (studijní cesta do Ázerbájdžánu v roce 2014 a Gruzie v roce 2016). Tyto cesty poskytly množství

nových akademických znalostí i materiály pro některé nové teoretické přístupy, které obohacují běžně publikované středoevropské a západoevropské akademické zdroje, použité jako podklady pro tuto práci. Autor tak prvně představuje unikátní ucelený soubor zdrojů (z pohledu obou zneprátelených stran) doplněných svými relevantními komentáři, aby tak těmto použitým zdrojům dal určitý rámec v předloženém výzkumu. Zpracovaná a analyzovaná fotodokumentace vybraných míst představuje přílohu disertace. Vlastní zkušenosti a pozorování vybraných klíčových míst ve zkoumaném regionu doplněné o případné rozhovory s místním obyvatelstvem představují originální výstup, který autor prezentuje v podobě své disertace a kterým doplňuje volné místo v akademické literatuře, pro kterou je takto rozsáhlé zpracování uvedeného tématu novinkou.

Autor ji tak doplnil autentickými a často v České republice i na Západě nepublikovanými informacemi, které zachycují názory a stanoviska akademiků, diplomatů a jiných odborníků přímo zevnitř dotčeného regionu. Jejich odborné názory tak dodávají této práci větší stupeň autenticity a prezentují poněkud odlišný pohled na věc. Studijní cesty do Ruské federace a především na Ukrajinu poskytují dostatek fotografického materiálu k analýze událostí a situace na dotčených místech (kyjevský Majdan, Dům odborů v Oděse a některá další místa spojená s konfliktem) a v určité míře také umožnili autorovi několik rozhovorů s místním obyvatelstvem.

V místech, kde se tato práce zabývá zahraniční a bezpečnostní politikou Ruské federace, případně situací v přilehlém regionu, tak autor využívá svých starších zkušeností a poznatků ze studijní cesty do Vilniusu, uskutečněné v roce 2012. Jde tak o systematické pokračování jeho zájmu o ruskou zahraniční a bezpečnostní politiku ve vztahu k určitému regionu. Vzájemné vazby jsou podstatnou součástí této práce, stejně jako zahrnutí postojů některých vybraných relevantních západních aktérů, jejichž chování má na zkoumaný region a problematiku zásadní vliv.

Nejedná se o výzkum, omezený na pole mezinárodních vztahů, proto autor využívá i místní zdroje zaměřené na problematiku ochrany obyvatelstva, jeho chování ve zkoumané době, stejně jako chování relevantních oficiálních institucí. Případná absence těchto zdrojů rovněž značí určitý postoj, stejně jako oficiální stanoviska vybraných úřadů, případně zprávy z médií, které pomáhají rozšířit, zpestřit a obohatit zdrojový aparát o relevantní informace. Právě zprávy z médií představují významný doplňkový zdrojový aparát, neboť práce se zabývá informační válkou zahrnující propagandu a užití dezinformací, které se právě v těchto médiích často objevují.

Dalším důležitým prvkem výzkumu je operacionalizace, která stanoví, jaká konkrétní data je třeba sbírat pro úspěšnou realizaci výzkumu. Stejně tak by nám měla vést od abstraktních pojmů k přesným datům, případně obráceně. (Drulák et al., 2008, s. 19) Na tomto místě je proto uvedena operační definice výzkumu, která právě blíže upřesňuje podobu sbíraných a dále analyzovaných dat. Nutno podotknout, že jde o výzkum multidisciplinární a do značné míry komplexní. Proto je nezbytné pro různé kapitoly, které rozebírají konkrétní témata, použít data odlišně tematicky zaměřená. (Drulák et al., 2008, s. 25) V podkapitole 4.1.6 autor využívá z hlediska operacionalizace závislou a nezávislou proměnnou. Závislá proměnná je prezentována intenzitou konfliktu, zatímco nezávislou proměnnou představuje vývoj pandemie. Předpokládá závislost intenzity konfliktu na vývoji pandemie. Jde o vyjádření abstraktní teorie a domněnky pomocí měřitelných indikátorů. Toto propojení abstraktních prvků s přesnými daty představuje kvantifikující část výzkumu. (Beneš et al., 2019, s. 63 – 64) Úplný pohled je následně vytvořen vložím takto získaných výsledků do širších souvislostí (včetně kvalitativních prvků).

Část výzkumných otázek je postavena tak, že pro jejich zodpovězení postačí dostatečná znalost odborné literatury (včetně ruské i ukrajinské, která je běžně v České republice nedostupná a proto byla autorem pořízena právě ve zkoumaném regionu), oficiálních stanovisek určitých úřadů a oficiálních institucí nebo zpráv mezinárodních organizací, které budou případně doplněny o rozhovory s místním obyvatelstvem, pro větší autenticitu i zvýšení přidané hodnoty závěrů výzkumu (např. problematika vnitřně vysídlených osob).

Další podstatnou část závěrů disertační práce lze získat na základě analýzy fotodokumentace z místa dotčených událostí, aby bylo možno nezáužatě popsat tamní skutečnost (např. stav pietních míst v Kyjevu nebo Oděse, která mají poměrně značnou vypovídající hodnotu v souvislosti s vnímáním tamních událostí místním obyvatelstvem). Právě analýza dat týkajících se tamní společenské a politické situace je důležitá pro pochopení důvodu vzniku klíčových událostí, jakými byl převrat na Majdanu. Další otázky (zejména ptající se na důvod podpory určité strany zahraničními aktéry mohou být zodpovězeny na základě analýz oficiálních stanovisek a prohlášení, doplněné o znalosti historických událostí a souvislostí. Pro řešení otázky ohledně propagandy pak postačí sbírat relevantní data z internetu, který dnes představuje hlavní zdroj šíření propagandy a případných desinformací, stejně jako oficiálních reakcí na ně. Pro tamní dění má zásadní význam problematika

pravicového extremismu, kterou lze vystihnout analýzou oficiálních prohlášení, stanovisek nebo příslušné fotodokumentace. Právě fotodokumentace přináší této práci zásadní navýšení přidané hodnoty, neboť takto je zaručena její originalita a přínos nových informací do českého akademického prostředí (většina částí byla publikována pouze autorem v rámci jeho vlastního výzkumu, aby tak byla zvýšena relevance jeho závěrů, které slouží jako klíčový podklad této disertační práci).

2.2.2 Limity výzkumu a jejich vypořádání

Zde předložená disertační práce si klade za cíl, aby poskytovala co možná nejobektivnější informace, nezávislá hodnocení a byla co možná nejvíce nezaujatá. Vzhledem k tomu, že se jedná o stále aktivní (probíhající) konflikt, je toto velice složité. Autor se snaží psát zcela pragmaticky, na základě ověřitelných podkladů, zdrojů a informací s tím, že si klade za cíl nestranit ani jedné, ze znesvářených stran. Toto je právě vzhledem k současné situaci, množství předsudků a osobních zkreslených nebo podjatých názorů velice obtížné a často tak může dojít k znevážení tvrzení, která navzdory své neutralitě budou vždy pro někoho nepříjemná. Jde o konflikt a téměř každá informace se dá interpretovat různými způsoby nebo uchopit z odlišných stran a každá informace si vždy najde své odpůrce i zastánce. Proto se autor snaží svá tvrzení uvádět jasná, přesná a vždy řádně zdůvodněná a na základě uvedených zdrojů.

Metodologicky je práce převážně pojata jako kvalitativní výzkum, který má zejména v oblasti mezinárodních vztahů své odpůrce, objevující se již ve „druhé velké debatě“ (vědecký spor z konce 50. let 20. století, který rozebíral vědeckost určitých metod uchopení mezinárodních vztahů). Na tento limit autor reaguje tradičními argumenty, podle kterých jednak volí klíčovou a převládající teorii (neorealismus) a současně se snaží zachovat vědeckost práce pomocí dodržení určitých pravidel, jakými jsou platnost, opakovatelnost nebo spolehlivost. (Kratochvíl et al., 2009, s. 58, 146–147) V určitých místech (ve kterých je to vzhledem k povaze zkoumaných skutečností vhodné) autor používá určitá kvantifikující data.

Významným limitem výzkumu v terénu je stálé pokračování horké fáze konfliktu. Jde o téma živé, stále se vyvíjející a historicky neuzavřené. Autor si klade za cíl zjistit dopad (míru dopadu) informační války (a jejích nástrojů, mezi které patří např. propaganda) na civilní obyvatelstvo. Právě měření dopadu propagandy na obyvatelstvo je velice složité. Základní předpokladem pro měření dopadu této války (případně propagandy) na civilní obyvatelstvo je míra reakce obyvatel na ni.

Toto měření předpokládá přímou úměru mezi vlastní propagandou a reakcí obyvatel na ni (čím větší množství a intenzita propagandy, tím silnější je reakce zasaženého obyvatelstva). Takovouto reakci lze obecně poměrně objektivně změřit pomocí dotazníkového šetření. To je však na základě vlastní zkušenosti autora pro tento konkrétní výzkum považováno za nevhodné.

Autor proto zvolil alternativu, kterou je tzv. měření efektivity tak, jak je používáno pro měření dopadu a úspěšnosti psychologických operací NATO. (NATO, 2011, 2-1) Jde o oficiální metodu, která byla upravena pro aplikaci na konkrétní podmínky vlastního výzkumu. Na ten je aplikována v podobě analýzy volebních výsledků během parlamentních a prezidentských voleb v konkrétním časovém období. Jedním důvodem nevhodnosti dotazníkového šetření je relativně malý počet respondentů, oproti celostátním volbám a z toho vyplývající nižší vypovídající hodnota. Dalším důvodem je malá ochota místních obyvatel vypovídat na dotazy cizinci, tázajícímu se na politické a bezpečnostní otázky v zemi sužované válkou (prokázáno během autorových studijních cest na Ukrajinu). Poslední problém představuje vlastní bezpečnost dotazujícího se místních obyvatel na politické a bezpečnostní otázky v jejich zemi během války (umocněno skutečností, že autor je důstojníkem ozbrojených sil). Autor proto využil výsledky parlamentních voleb z let 2012, 2014, 2019 a z prezidentských voleb z let 2010, 2014 a 2019, kdy proběhly zatím poslední volby. Prezidentské volby na Ukrajině jsou přímé, a proto lze jejich výsledek (společně s výsledky parlamentních voleb) považovat za dostatečně reprezentativní pro změření většinové názorové orientace obyvatelstva a v určité době lze takto vysledovat i jeho názorovou proměnu. Pochopitelně, volby musí probíhat demokraticky, což je zde podloženo závěry pozorovatelů OBSE, z nichž autor v této části své práce vychází. Je třeba vnímat i další skutečnosti, které mohou výsledky voleb ovlivnit, určitá nepřesnost však existuje u každého měření, jen je třeba ji příslušně minimalizovat. Pro doplnění souvislostí autor použil některé primární zdroje (např. ukrajinské zákony a další oficiální dokumenty) a především vlastní fotodokumentaci z místa, které je analyzováno. Autor přikládá a analyzuje svoji vlastní fotodokumentaci, přičemž jeho cílem je zvýšit přidanou hodnotu disertace, obohatit ji o vlastní originální závěry podložené vlastními poznatky ze zkoumaného místa.

V místě, kde se práce zabývá dezinformacemi a propagandou v oblasti informační války je hlavním limitem výzkumu důvěryhodnost zdrojů. S tímto problémem se autor vypořádává vždy náhledem na zkoumaný předmět z pohledu obou znesvářených stran. Takto jsou získány vždy dva protichůdné teoretické pohledy na zkoumanou

problematiku, kdy je ponecháno na čtenáři, aby si na základě dalšího kontextu a informací vytvořil vlastní a nezaújatý názor. Jde o místo, kde se autor opírá o pozitivistický přístup, neboť vychází ze základních myšlenek pozitivismu.

Mezi těmi, které uplatňuje autor v této práci je především logika výhodnosti, podle které aktéři jednají v souladu s tím, co je pro ně nejvíce výhodné a nikoliv proto, že toto jednání je požadováno určitými normami. Rovněž přístup k mezinárodním organizacím i konfliktům je zde čistě pozitivistický, neboť autor předpokládá, že státy vytvářely tyto organizace nebo usilují o vstup, případně vedou války s cílem vlastního zisku. (Drulák, 2003, s. 137–138) V případě konfliktu na Ukrajině tak poukazuje na separaci určitých částí Ukrajiny od mocenského centra (oficiálně uznávané instituce a političtí představitelé země), jako na výsledek konfliktu a nikoliv jako na prvek, který tomuto konfliktu předcházela a způsobil ho. Toto pojetí pochopitelně otevírá možnosti pro budoucí akademickou diskuzi o pravdivosti těchto závěrů a autorovi poskytuje možnost, aby tyto závěry v závěru své práce potvrdil na základě relevantních argumentů. Takto otevřené závěry však tvoří pouze dílčí část závěrů autora. Nejsou tak prezentovány jako hlavní závěr, ale pouze jako dokreslující prvek, který z důvodu stále probíhajících událostí ještě nelze historicky zcela uzavřít a objektivně hodnotit. Proto tyto otevřené závěry nesnižují žádným způsobem závěry a kvalitu předloženého výzkumu, ale tvoří relevantní menšinový prvek k dokreslení celkového pohledu na zkoumanou problematiku.

Analyzované téma konfliktu a války na Ukrajině nabízí pojetí aktérů z jedné strany negativní, jako „špatných“ a z druhé strany pozitivní, jako „dobrých“. Toto pojetí však autor odmítá, i když to závěry jeho výzkumu omezuje, neboť tak jako výsledek jeho výzkumu není žádný z aktérů hodnocen jako pozitivní, ani negativní. Toto pragmatické pojetí však odpovídá pojetí, kdy autor nebude provádět celkovou právní analýzu chování aktérů a rozebírat legalitu jejich chování. Pouze místy upozorní na jejich případné dílčí protiprávní chování. Důvodem je skutečnost, že realita není pouze „černá“ nebo „bílá“, ale každé chování aktérů má určité historické souvislosti a nelze vytrhávat jednotlivé události z kontextu.

Každý protiprávní stav nabízí v uvedeném konfliktu více verzí, více úhlů pohledu a více hodnocení. Právě tento limit autor záměrně ponechává s tím, že se jedná o nástroj, jak zvýšit nezaújatost pohledu celé práce na popisované a analyzované téma. Současně je třeba doplnit, že autor hledí na aktéry zcela pragmaticky a jako na zcela racionálně jednající aktéry. Místa, kde však autor své kritické hodnocení aktérů

ponechává, poukazují na zcela jednoznačné porušení základních lidských práv osob (zejména práva na život). V takových místech však autor hodnotí situaci především z pohledu ochrany obyvatel a hodnotí oficiální instituce a činitele právě z pohledu jednotlivých lidských bytostí a jejich jednání vůči nim.

2.2.3 Metodologie psaní

Pro předloženou disertační práci představuje metoda jejího psaní zásadní prvek, neboť jejím zvolením autor vybírá způsob techniky vyhodnocování a popsání již dříve zpracovaných a analyzovaných dat. Zvolená metodologie se jako každá jiná metodologie opírá o několik různých metod a tvoří obecný rámec zvoleného výzkumu. Zvolená kvalitativní metodologie představuje soubory převážně nečíselných dat, získaných autorem během jeho výzkumu. Jedná se tak o popis výsledků analýzy textů, zvukových záznamů nebo projevů a fotografií. Zvolená kvalitativní metodologie rovněž odpovídá neorealistickému přístupu, jak je popsán autorem v kapitole 2.1 Teoretická východiska. Toto celkové pojetí výzkumu sice podléhá obecné kritice „druhé velké debaty“, nicméně pro závěry předloženého výzkumu jsou nejvhodnější. Tuto vhodnost užití kvalitativní metodologie rovněž potvrzuje možnost její aplikace pro obhajobu tradičních postupů tam, kde se autorův výzkum dotýká mezinárodních vztahů. Díky tomu lze odvodit zobecnění na základě provedeného historického popisu zkoumaných událostí. Je však třeba dodržet určitá, výše uvedená pravidla a standardy pro zachování vědeckosti. (Kratochvíl et al., 2009, s. 146–147) Opomenuty nejsou ani, pro neorealismus typické tři úrovně analýzy. (Kratochvíl et al., 2009, s. 205-207) První úroveň (individuální) je zaměřena především na chování politických vůdců odpovědných

za současný stav krize na Ukrajině. Druhá úroveň (národní) rozebírá pozici a chování institucí a struktury politického systému i společnosti, stejně jako vliv etnických skupin, kultury nebo jazyka na současný konflikt. Třetí úroveň (mezinárodní) sleduje mezinárodní faktory, jakými jsou rozložení moci a počet i povaha mezinárodních hráčů, kteří tvoří mezinárodní prostředí, v němž ke konfliktu na Ukrajině dochází a současně ho i ovlivňuje. (Crocker et al., 2001, s. 4) Každá z uvedených úrovní bude rozebrána z pohledu jejího vztahu k civilnímu obyvatelstvu. Dopady chování příslušných aktérů pak budou hodnoceny pomocí dopadu svého vlivu na civilní obyvatelstvo (např. budou uvedeny příklady, jak je obyvatelstvo Ukrajiny ovlivněno propagandou, což bude

kvantifikováno pomocí volebních výsledků nebo výsledků v referendech nebo počtu sledování určitých propagandistických materiálů publikovaných na internetové síti).

Tato disertační práce je psána na základě již dříve publikovaných dílčích závěrů autorova výzkumu na dané téma. Jde tak o souhrnnou práci shrnující kompletní závěry autorova výzkumu. Právě tento způsob tvorby disertační práce má za cíl zabezpečit její vyšší akademickou a odbornou hodnotu, neboť výchozí dílčí závěry výzkumu byly publikovány na odborných akademických konferencích s následnou relevantní odbornou diskuzí, která poskytovala inspiraci pro další rozvoj a směřování autorovu výzkumu (převážně konference z cyklu „Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru“ pořádané Fakultou biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze, studentské konference bezpečnostního výzkumu Centra bezpečnostních studií Metropolitní univerzity Praha a Masarykovy univerzity v Brně nebo doktorandská konference Univerzity obrany).

Další závěry byly publikovány v zahraničním recenzovaném časopise *Krizový Manažment* (Smetana, 2016a), s. 38-43 a Smetana, 2017a), s. 53-62). Úspěšná recenzní řízení zmíněných výstupů autorova výzkumu dávají jeho závěrům odbornou relevanci a akademickou váhu. Kompletní souhrnné výsledky své práce pak autor publikoval jako kapitolu 11 v odborné knize *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války* (Eichler et al., 2019, s. 235-254), která rovněž úspěšně prošla recenzním řízením. Problematiku vztahu pandemie nemoci Covid-19 a probíhajícího konfliktu v rámci hybridní války autor shrnul ve článku, který byl publikován v recenzovaném časopise *Politologická revue* (č. 2/2021). Shrnutím dílčích výsledků, které prošly recenzním řízením, anebo odbornou akademickou diskuzí příspěvků na akademických konferencích autor zvyšuje vědeckou úroveň své práce, která tyto dříve publikované závěry využívá jako základ. Tímto způsobem by měla být zaručena vyšší akademická a odborná úroveň vlastní disertační práce, která je hlavním a závěrečným výstupem autorova rozsáhlého výzkumu k tématu „Vybrané aspekty informační války na Ukrajině“.

3. GEOPOLITICKÉ A HISTORICKÉ ASPEKTY KONFLIKTU

Současně probíhající konflikt na Ukrajině, započatý na přelomu let 2013 a 2014 revolucí na Majdanu v centru Kyjeva, stejně jako většina ostatních konfliktů v mezinárodních vztazích nevznikl sám o sobě, aniž by měl širší historické a geopolitické souvislosti. Tyto souvislosti, které mu předcházely, formovaly prostředí pro současný konflikt nejméně řadu desetiletí. Na jejich základě konflikt vzešel, jako určité vyvrcholení daných skutečností a událostí, které vytvořily podmínky jeho vzniku. Pro porozumění zkoumanému konfliktu je nezbytné pochopit právě jemu předcházející historické i geopolitické aspekty. I ty jsou však doplněny dalšími prvky, jako jsou kultura, náboženství, společenská situace nebo ekonomický a vnitropolitický vývoj země. To vše je vázáno právě na historii nebo geopolitiku Ukrajiny i celého regionu, a proto právě tyto dva aspekty jsou autorem považovány za hlavní, i když ne jediné. Navíc, právě při zkoumání historie lze najít určité principiální podobnosti mezinárodních vztahů a bezpečnostního dění se současným regionem (např. snaha o vytvoření záminky ochrany určitých menšin na území cizího státu s cílem legitimizace vlastního vměšování se do tamních událostí).

Na základě rozebrání zmiňovaných aspektů konfliktu na Ukrajině budou zodpovězeny výzkumné otázky týkající se na angažovanost vnějších aktérů a důvod výběru stran konfliktu, které podporují. Tímto úvodem je dán rámeček této kapitoly, která jako celek poskytuje základ pro další rozebírání klíčových skutečností ukrajinského konfliktu a poskytuje podklady pro pozdější hodnocení situace z pohledu ochrany obyvatel.

3.1 Historické faktory zkoumaného regionu

Historie zkoumaného regionu představuje zásadní výchozí bod pro současné dění. Všechny současné události mají svůj původ v historii a nelze je hodnotit bez znalosti této historie nebo vytrhávat z historických souvislostí. Příkladem může být níže popsaný postoj tamních obyvatel ke Kateřině II. Veliké, jejíž socha se dodnes hrdě tyčí v Oděse (viz příloha č. 1) a potvrzuje tak alespoň částečně politické smýšlení tamních obyvatel i oficiálních představitelů (zejména v době, kdy v jiné části země dochází ke změně místních názvů, které oslavují ruskou velikost a slavnou historii). Právě tato

císařovna při tom získala válkou Krym, čímž zásadním způsobem ovlivňuje současné dění a dává argumenty té straně konfliktu, která Krym považuje za historicky ruský.

Celý region Černého moře představuje zcela klíčový zeměpisný prvek nejen pro současnou Ukrajinu a Ruskou federaci, ale již pro starověké Řecko, Řím, Byzantskou i Otomanskou říši. Dnes jsou pobřežními státy Černého moře (užší definice regionu) Turecko, Rumunsko, Bulharsko a Řecko (jako členové NATO), dále pak Ruská federace i Ukrajina. (Hamilton et al., 2008, s. 87-88)

3.1.1 Historické souvislosti do roku 1945

Samotný poloostrov Krym, jeden z hlavních bodů současného konfliktu představuje zájmové území mocností již po mnoho staletí (když tedy vynecháme starověké státní útvary, které o něj rovněž soupeřily). Krym v novodobých dějinách patřil Rusku od roku 1783, kdy ho Kateřina II. Veliká získala vítěznou válkou s Otomanskou říší. (Hahn, 2018, s. 28, 34) V letech 1853-1856 se odehrála Krymská válka, která přinesla změnu mezinárodního uspořádání po Vídeňském kongresu. Tehdy však Krym nepředstavoval hlavní cíl války, ale spíše její prostor, kde se vylodily francouzsko-britské síly (již tehdy zde byla základna ruské Černomořské flotily). Rusko tehdy usilovalo o možnost ochrany pravoslavných poddaných Osmanské říše, tedy o legitimizaci vměšování se do záležitostí Osmanské říše pod záminkou ochrany určité tamní menšiny. Na podporu Osmanům přišla vojska právě Velké Británie a Francie. (Kissinger, 2016, s. 82-83) Události spojené s první světovou válkou vyústily v ukrajinskou samostatnost po roce 1917, která však pro Rusko i Polsko představovala nepřijatelný problém. (Cabada et al., 2008, s. 401) Polsko-sovětská válka ukončená mírovou smlouvou z Rigy, podepsanou v březnu 1921 představovala další prvek ve vztazích mezi Ukrajinou, Polskem a Ruskem, který měl dlouhodobější následky v ukrajinských dějinách. (Nálevka, 2000, s. 35-36) Na základě předběžné mírové smlouvy z roku 1920 získalo Polsko území západní Ukrajiny. (Ort, 2004, s. 43) Důsledkem bylo připojení Haliče pod Polsko, které bylo v roce 1923 oficiálně uznáno mezinárodním společenstvím. Ukrajinská práva byla ze strany Polska v Haliči omezována (např. uzavírání ukrajinských škol vybudovaných Habsburky) což vedlo k radikalizaci tamní ukrajinské menšiny. Takto vznikla Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN) vedená pozdějším válečným zločincem S. Banderou. OUN dosáhla před druhou světovou válkou počtu okolo 20 000 členů a mnoha dalších sympatizantů. Aktivně organizovala sabotáže a různé diverzní akce namířené proti polským představitelům.

Celkem měla na svědomí více, než 60 útoků, včetně nejzávažnějšího atentátu, úspěšně spáchaného v roce 1934 na polského ministra vnitra B. Pierackeho. (Hahn, 2018, s. 36) V téže době (1932-1933) došlo na sovětské Ukrajině v důsledku kolektivizace zemědělství a sovětské politiky k hladomorům, při nichž přišlo o život 3,3 milionu osob (přesná čísla se v různých zdrojích liší). (Snyder, 2010, s. 69) Z dnešního pohledu se jedná o zásadní události, které ovlivňují současné dění na Ukrajině, neboť právě tehdy vznikly podmínky pro zrod Ukrajinského pravicového nacionalismu, se kterým se země potýká dodnes a který sehrál klíčovou roli při událostech na Majdanu na přelomu let 2013 a 2014. Kromě toho, tyto události ovlivnili zásadním způsobem ukrajinské veřejné mínění a předsudky vůči ruské politice, jak bude popsáno v dalších kapitolách.

3.1.2 Období studené války

Období studené války představuje klíčový argument pro obě strany konfliktu ve vztahu ke Krymu. V roce 1954 byl Krym přičleněn k Ukrajinské sovětské republice. (Cabada et al., 2008, 411) Tento moment považují Ukrajina i Ruská federace v dnešním konfliktu za klíčový a obě strany se o něj opírají a využívají ho k obhajobě svého jednání. Ukrajina se odvolává na výše uvedené začlenění Krymu pod Ukrajinskou sovětskou republiku, zatímco ruská argumentace spočívá v tvrzení, že toto začlenění bylo v rozporu s tehdejšími sovětským právem.

Studená válka představuje zásadní období, kdy Sovětský svaz mocensky soupeřil se Západem, především Spojenými státy. Ty představovali klíčového světového hráče, v souladu s „Dlouhým telegramem“ G. Kennana, publikovaným v časopise „*Foreign Affairs*“ v roce 1947. G. Kennan navrhl nezbytnost zadržovat sovětský vliv všude na světě, kde by se mohl střetnout s ostatním mírumilovným světem a jeho zájmy. (Kissinger, 1996, s. 470) Tímto G. Kennan položil nejen jeden ze základů studené války, ale také potvrdil nadřazenou roli Spojených států a prakticky ospravedlnil veškeré potlačování sovětských zájmů ve světě a prakticky legitimizoval jejich označení jako negativní. Tato západní ideologie vycházející ze západních mocenských ambicí, které ospravedlňovala, tvořila základ západního přístupu k mezinárodním vztahům během studené války, která představovala historicky vrcholné soupeření (především mocenské, vojenské nebo technologické) mezi velmocemi v bipolárním systému. Několik desetiletí trvající studená válka pochopitelně nemohla zůstat bez historických následků, se kterými se potýkají světové mezinárodní vztahy dodnes.

3.1.3 Vývoj událostí od konce studené války

Po ukončení studené války začalo postupně docházet ke sblížení Ukrajiny (podobně, jako některých dalších států bývalého Sovětského svazu) s NATO. Právě Ukrajina a její možné členství v NATO představovaly od začátku závažný strategický problém. Smlouva mezi Ruskou federací a Ukrajinou z roku 1997, zaručující možnost využívání Sevastopolu jako přístavu pro ruskou Černomořskou flotilu, končila svoji platnost v roce 2017. Možnost, že by smlouvu bylo možné prodloužit navzdory možnému ukrajinskému členství v NATO lze považovat za nepravděpodobné, neboť někteří členové NATO považovali právě využívání Sevastopolu ruskou Černomořskou flotilou za neslučitelné s ukrajinským členstvím v alianci. Někteří členové aliance (především Francie a Spolková republika Německo) zase představovali zdrženlivý postoj vůči vstupu Ukrajiny do NATO, neboť by to otevíralo zdánlivou možnost jejího vstupu do Evropské unie, což by pro Západ představovalo další komplikace, jak ekonomické, tak politické ve vztahu k Ruské federaci, se kterou se tyto dva západoevropští hráči snaží udržovat tradiční vztahy (navzdory současným sankcím). (Hamilton et al., 2008, s. 284-286)

Ukrajina se postupně stále více orientovala na Západ (navzdory její stálé vnitřní nejednotnosti v otázkách výběru podpory orientace na Ruskou federaci nebo Západ), což ukázal mimo jiné Pražský summit, kde v roce 2009 vznikla nová evropská iniciativa s názvem Východní partnerství. Jde o pokračování již existujících bilaterálních vztahů některých postsovětských zemí (včetně Ukrajiny) s EU. Projekt Východní partnerství má upevňovat stabilitu a multilaterální důvěru. Jedná se o projekt evropské Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Navzdory skutečnosti, že projekt Východní partnerství stál mimo jakýkoliv dialog s Moskvou, tak se Ruská federace nestavěla od začátku proti. V. Putin dokonce deklaroval, že možné ukrajinské členství v EU nevidí na rozdíl od jejího členství v NATO za problém. A to ani na základě negativní zkušenosti s novými členy EU z řad států bývalého „Východního bloku“ (za takovou zkušenost lze považovat např. polské veto Smlouvy o partnerství a spolupráci z roku 2006). (Spanish Institute for Strategic Studies, 2010, s. 219-221)

V souvislosti s událostmi z roku 2013-2014 je zajímavé podívat se na slova S. Huntingtona, který předpověděl rozdělení Ukrajiny na dvě části podle kulturní (náboženské) dominance většiny obyvatelstva. Ukrajinu charakterizoval jako rozštěpenou zemi se dvěma různými kulturami. Toto rozdělení mezi Západem

a pravoslavnou kulturou trvá již staletí. V západní části země převládá ukrajinsky hovořící obyvatelstvo a silné nacionalistické cítění, zatímco ve východní části země převládá ruskojazyčné obyvatelstvo (bez zajímavosti není ani skutečnost, že do východní části S. Huntington zařadil i Krym, kde již v roce 1992 chtěl krymský parlament vyvolat hlasování o nezávislosti na Ukrajině). Od konce studené války se rozdíly mezi východní a západní Ukrajinou vždy na čas prohloubily (např. při prezidentských volbách v roce 1994) a následně se opět zmenšily. (Huntington, 1997, s. 192-194) Takovéto střídání období větší jednotnosti země s obdobími, kdy se rozdělení obyvatelstva projevovalo výrazněji, vyvrcholilo na přelomu let 2013-2014 převratem na Majdanu.

Navzdory konfliktu dochází i v případě Ukrajiny a Ruské federace k příkladům pragmatické ekonomické spolupráce. Za jeden z takových příkladů v průmyslu může posloužit ukrajinská společnost Motor Sich, která vyrábí motory pro vrtulníky. Vzhledem ke skutečnosti, že většina odběratelů ukrajinských leteckých motorů se nacházela na území Ruské federace, tak tato ukrajinská společnost dodává své motory čínské společnosti, která je montuje do vrtulníku, který je rusko-čínským projektem. (Smetana, 2017b), s. 134-150)

Na jedné straně se jedná o pokrytecký tah ukrajinských představitelů, kteří na jednu stranu odsuzují Ruskou federaci, ale současně s ní spolupracují. Na druhé straně se jedná o zcela pragmatický krok, vedený snahou společnosti o přežití. Běžní obyvatelé Ukrajiny, kteří v provozu výroby leteckých motorů pracují a jejichž rodiny jsou na této spolupráci ekonomicky závislé, jsou pochopitelně za uvedený projekt vděční. Na základě popsaného příkladu lze vidět, jak je pragmatická mezinárodní spolupráce pro běžné obyvatele důležitá a konflikt, či uměle budované nepřátelství jsou naopak škodlivé.

Praktickým příkladem, kdy ekonomické vztahy hrají důležitý význam, navzdory neexistujícím diplomatickým vztahům může být Gruzie, která navzdory absenci diplomatických vztahů s Moskvou, realizuje s Ruskou federací čilou obchodní výměnu. Pravdou je, že takovéto obchodní partnerství představuje často spíše pragmatický a nezbytný prvek zachovávající funkčnost domácí ekonomiky (stejně jako v případě spolupráce s Ukrajinou), než přátelské vztahy mezi dvěma zeměmi. To však neznamená, že by tím význam Ruské federace, jako obchodního partnera klesal. Za konkrétní příklady lze označit např. množství čerpacích stanic ruské společnosti Luk Oil v Gruzii

nebo pozorovatelné množství ruských nákladních vozidel v Gruzii, jak autor dokládá vlastní zkušeností ve fotografické příloze č. 21 a 22. (Smetana, 2017b), s. 134-150)

Z pohledu Ruské federace je zásadní její slabost v 90. letech, kdy se ostatní aktéři (jak ze Západu, tak z Východu) snažili z této ruské slabosti profitovat a ještě více ji oslabit (mocensky, ekonomicky i bezpečnostně). Ruská federace však stále zastávala specifické místo v postsovětském prostoru, se kterým byla i nadále vázána (především kulturně, ekonomicky nebo politicky). (Mankoff, 2012, s. 134-135) Ruskou zahraniční politiku formovalo mnoho faktorů, jak historických (vlastní velmocenské postavení v době studené války), tak mezinárodně-politických a bezpečnostních, jako např. strach ze Západu zapříčiněný mimo jiné neustálým rozšiřováním NATO k ruským hranicím a to i navzdory oficiální rétorice západních představitelů (např. G. Bush, D. Hurd nebo J. Baker) z roku 1990, podle kterých by se NATO nemělo rozšiřovat na východ, což však nikdy nebylo potvrzeno písemně. Naopak tito představitelé žádali od M. Gorbačova toleranci sjednoceného Německa. (Hahn, 2019, s. 44, Mankoff, 2012, s. 135) Americký ministr zahraničí J. Baker řekl doslova: „NATO se neposune ani o píd směrem na východ“. Bývalý britský ministr zahraničí D. Hurd zase trval na chování, které nebude v rozporu se zájmy a důstojností Sovětského svazu. (Eichler, 2019b), s. 42)

Přestože M. Gorbačov nikdy nedostal takováto vyjádření potvrzena písemně, tak slova takto vysoce postavených politiků by měla platit a jejich nedodržení pochopitelně nahrává všem, kteří je vnímají s nedůvěrou. Západ takto sám nahrál právě těm, kteří ho v Ruské federaci vnímají se strachem a nedůvěrou. Ruská postupná snaha o opětovné získání svého mocenského postavení byla podporována prostředky „*soft power*“, jakými byla snaha vybudovat mezinárodní uskupení (například Organizaci smlouvy kolektivní bezpečnosti – ODKB) schopné konkurovat těm západním. Stejně tak projevila Ruská federace svoji „*hard power*“ v roce 2008 v Gruzii. (Mankoff, 2012, s. 135) Ruské zájmy o dění na Ukrajině tvoří logické pokračování ruské stále více asertivní politiky, ovlivněné jak vnitřními událostmi, tak výše popsány vnějšími činiteli. Ukrajina představovala pro Ruskou federaci zásadní oblast, zejména pak samotný Krym.

Jeho opětovným *de facto* začleněním do Ruské federace se ruská moc významně rozšířila, především geopoliticky do oblasti Černého moře, které představuje pro Ruskou federaci strategicky významnou oblast. Kromě vlastní námořní základny na Krymu (Sevastopol) se tak povedlo Rusům opevnit své jižní křídlo ve směru

k oblastem pod kontrolou muslimů (především na Kavkaze). Současně tak Kreml získal pod svoji kontrolu oblast, která je opět strategicky významná z hlediska přepravy strategických surovin do Evropy. (Syrůček, 2015, s. 241)

Kromě vzrůstajícího významu Ruské federace v regionu, nelze přehlédnout ekonomickou provázanost Ukrajiny a Ruské federace. Z ekonomického pohledu je třeba vnímat roli Ruské federace jako klíčového aktéra celého širšího regionu Černého moře. Většina států tohoto regionu jsou bývalými členy Sovětského svazu a jejich tradiční ekonomické vazby na následovníka Sovětského svazu pro ně často zůstaly zásadní dodnes. Zejména vlivem postupného vzestupu ruské ekonomické síly a politického významu, ke kterému postupně došlo, když se Ruská federace začala vzpamatovávat z vnitřního chaosu začátku 90. let 20. století.

3.2 Geopolitická východiska

Současný konflikt na Ukrajině, i přes jeho hluboké kořeny ve vnitřní krizi tamní společnosti má široké geopolitické souvislosti. Ty se týkají jak vlastního regionu Černého moře, tak i vnější globální geopolitické scény. Na Ukrajině se tak prolínají vnitřní společenské a vnitropolitické záležitosti s intervencí a ovlivňováním vnějšími aktéry. Toto ovlivňování ze zahraničí se projevuje jak na vnitropolitickém porevolučním vývoji země, tak v ukrajinské zahraniční politice i samotné bezpečnostní situaci země. Níže jsou hlavní aktéři konfliktu popsáni, včetně stručné geopolitické charakteristiky, aby byla později v souvislostech celého výzkumu jasná motivace jejich chování. Prostřednictvím jejich geopolitické charakteristiky, včetně odůvodnění konkrétního chování autor poskytne prostor pro rozebrání jejich chování vůči civilnímu obyvatelstvu, což je pro dosažení výzkumných cílů této disertace klíčové.

Vnímání zkoumaných aktérů představuje zásadní prvek ve výzkumu geopolitické situace a vývoje regionu. Autor na všechny zúčastněné aktéry hledí jako na racionální, usilující o maximalizaci své moci, udržení vlastní bezpečnosti, identity a prosazení svých zájmů. Jde vlastně o velkou strategii „*grand strategy*“ každého aktéra, přesně řečeno o teorii a způsob zabezpečení bezpečnosti, blahobytu a identity vůdci každého aktéra. Velká strategie musí být pochopitelně schopna přizpůsobit se možným změnám, novým podmínkám i událostem. (Nye, 2011, s. 212). Takovéto pojetí napomáhá předejít různým předsudkům a zaujatosti ve prospěch některých aktérů.

3.2.1 Geopolitický vývoj od Sovětského svazu k Ruské federaci

Ruská federace hraje v konfliktu na Ukrajině klíčovou roli. Pro pochopení problematiky samotného konfliktu je třeba pochopit samotné ruské uvažování a následně ruský přístup k tomuto konfliktu, který se bezprostředně dotýká nejen Ukrajiny, ale rovněž Ruské federace. Současné ruské sebepojetí vychází z geopolitického konceptu Eurasie P. Savitského, podle kterého se předpokládá, že Ruská federace není součástí Evropy, ani Asie, ale představuje samostatný kulturní svět Eurasie. (Dugin, 1997, s. 84) Tento koncept potvrzují i slova G. Zyuganova, který západní civilizaci považuje za zcela odlišnou, od té eurasijské. (Heikka, 2000, s. 70) Pragmatický přístup tvoří základ pro pochopení současného ruského přístupu ke konfliktu na Ukrajině a mezinárodním vztahům, jako takovým.

3.2.2 Širší region Černého moře a jeho geopolitika

Tak jako mnoho jiných, ani region Černého moře nemá jednoznačnou, mezinárodně uznávanou definici. Černé moře jako takové, patří k nejvíce izolovaným mořím na světě. Od ostatních světových oceánů je Černé moře odděleno dvěma tureckými úžinami. Zeměpisně lze region Černého moře definovat (pomocí „turecké definice“) jako území spojující tři moře (Kaspické, Egejské a Středozemní moře). Tento pohled současně zahrnuje země, jako je Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Moldava a Srbsko. Americký pohled pro změnu vymezuje region Černého moře jako rozsáhlé území od kaspického moře, přes Černé moře, až k Baltskému moři. Zejména turecká definice je důležitá, neboť právě Turecko hrálo vůdčí roli při regionální integraci v 90. letech, kdy přišlo s iniciativou (později i vlastním členstvím) pro Organizaci černomořské ekonomické spolupráce („*Black Sea Economic Cooperation*“ - BSEC) v červnu 1992. Tato organizace měla kromě vlastní ekonomické spolupráce v regionu pomoci ke sblížení dlouholetým rivalům, jakými jsou Arménie s Ázerbájdžánem, Turecko s Řeckem nebo právě Ruská federace s Ukrajinou a zahrnuje i státy, jako např. Gruzie, která má rovněž velice problematické vztahy s Ruskou federací. (Hamilton et al., 2008, s. 87-88)

Při pohledu na samotné Černé moře a hráče, kteří mocensky soupeří na jeho hladině, je zajímavé připomenout povahu samotného námořnictva. Válečné námořní síly představují svojí povahou a tedy i určením útočnou sílu. (Mahan, 1999, s. 129, 132-133) Vzhledem k tomu, že část pobřeží Černého moře patří Ukrajině a část Ruské federaci,

tak lze oprávněně předpokládat v Černém moři přítomnost jak ukrajinského, tak ruského námořnictva. Naopak, válečné loďstvo USA v tomto regionu, kde USA nemají žádnou vlastní námořní základnu, představuje pouze projev prosazování vlastních mocenských zájmů tohoto vnějšího hráče v regionu.

Zde je třeba si uvědomit důležitost výkladu chování aktérů, jak zmiňuje neorealistická teorie. (Kratochvíl et al., 2009, s. 184) Konkrétně rovnováha hrozeb může vysvětlovat eskalaci napětí v regionu. Z pohledu Ruské federace je jasné její vnímání USA jako nebezpečné mocnosti, neboť USA posilují v regionu svoji vojenskou přítomnost (jak je zmíněno výše, tak včetně útočných sil a prostředků), z historického pohledu jim Ruská federace nemá důvod věřit (jak ukázaly např. v případě „slibu“ nerozšiřovat NATO dále na východ), od začátku se angažují v konfliktu na Ukrajině v neprospěch právě Ruské federace a jejich politika posledních let vůči Ruské federaci se vrací do období studené války.

Naopak z pohledu USA, jsou obavy z Ruské federace stejně vysvětlitelné, podle použité teorie. Ruská federace vojensky i mocensky za poslední roky významně posílila, přímo se angažuje v podpoře separatistů na Ukrajině proti zájmům USA, vojensky si přisvojila Krym a její zahraniční politika je stále asertivnější. Pochopitelně, úmysly mocností předem nikdo nevidí, ale dlouhodobě se obě mocnosti vyznačují chováním, které je přibližuje stále více ke konfrontaci. Z tohoto pohledu by konflikt na Ukrajině, ve kterém napětí mezi Východem a Západem opět eskaluje, mohl představovat ekvivalent zástupného konfliktu, k jakým docházelo v období studené války.

3.2.3 Klíčoví hráči konfliktu na Ukrajině

V konfliktu na Ukrajině lze nalézt a definovat celou řadu aktérů, jak vnitřních, tak vnějších. Obecně je lze klasifikovat jako aktéry primární, sekundární a terciární. (Eichler et al., 2019, s. 235-236) Toto dělení vychází z jejich vlivu a možnosti působení na aktéry nižších úrovní. (Huntington, 1997, s. 260–261) Jako primární aktéry je možno definovat prozápadní a proruské síly, které mají přímý vliv na dění na Ukrajině, kterého se sami aktivně účastní. Kromě těchto primárních aktérů lze definovat aktéry sekundární. Těmi jsou samotná Ukrajina a Ruská federace. Jako terciární aktéry lze vnímat v konfliktu na Ukrajině USA společně opět s Ruskou federací. Oba tyto aktéři z úrovně terciárních aktérů v prostoru Ukrajiny naplňují své mocenské zájmy.

Jako příklad nástroje k prosazení těchto mocenských zájmů lze zmínit např. americkou expanzní zahraniční politiku, díky které se USA snaží o udržení světové vedoucí pozice, jak si to vytyčily ve své vlastní doktríně (*Sustaining U. S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*). (Eichler et al., 2019a), s. 235-236) Ruská federace se v pozici terciárního aktéra snaží vyvážit ztráty, které utrpěla v důsledku rozpadu Sovětského svazu a následného vnitropolitického chaosu v 90. letech 20. století. (Eichler, 2017a), s. 89-105) Terciární aktéři na Ukrajině ovlivňují dění především prostřednictvím poradců a ovlivňování klíčových rozhodnutí primárních aktérů.

Zeměpisně Ukrajina představuje hlavního aktéra konfliktu, a to hned ze dvou pohledů. V první řadě se jedná o stát, na jehož území konflikt probíhá a současně jde o stát, který díky konfliktu ztratil fyzickou kontrolu nad částí svého území. Rovněž nejvíce obětí, především z řad civilního obyvatelstva pochází právě z Ukrajiny, která se jako postižený stát měla o postižené obyvatelstvo starat nejvíce. Ukrajina však představuje aktéra ještě z pohledu aktivní účasti v konfliktu. Představuje tak jednu z jeho stran. Konkrétně jde o politický režim aktivně bojující proti skupinám, které usilují o nezávislost na centrální vládě v Kyjevu. Z pohledu mezinárodní bezpečnosti a vztahů se Ukrajina staví ostře do opozice vůči Ruské federaci, kterou oficiálně obviňuje z agrese. Hlásí se k západním politickým a bezpečnostním mezinárodním organizacím, jakými jsou Evropská unie nebo NATO.

Kromě Ukrajiny, jako státu (včetně jeho oficiálních představitelů a institucí) a tamních uskupení hájící své zájmy proti centrální vládě, se konfliktu účastní několik vnějších (terciárních) aktérů. Mezi hlavní z nich patří již zmiňovaná Ruská federace a USA. Obě tyto velmoci se účastní konfliktu na opačné straně. Ruská federace nejprve podporovala tehdejšího prezidenta V. Janukovyče, nyní podporuje různými způsoby ukrajinské separatisty. USA zase nejprve aktivně podporovaly protivládní demonstranty v Kyjevu a nyní podporují protirusky zaměřenou vládu a prezidentskou administrativu. Jejich zapojení do konfliktu působí dojmem, jakéhosi znovu vzplanutí studené války. Při pohledu na konflikt z širší perspektivy a perspektivy neorealismu se však objevuje nový pohled.

Z historického hlediska jsme svědky jakéhosi opakování historie (s drobnými obměnami), kdy USA a Rusko byly nepřátelé po dvě desetiletí od vypuknutí Ruské revoluce na začátku 20. století. Po vzestupu Hitlerova Německa, tedy společného nepřítelů došlo ke spojení, které se po německé kapitulaci opět přeměnilo

v otevřené nepřátelství. (Burchill et al., 2013, s. 38) Do určité míry (ne zcela ve všech detailech) se situace mezi USA a Ruskou federací opakuje. Po konci studené války byla Ruská federace ve velice špatném stavu. Mezi tím došlo k vyhlášení světové války proti terorismu, ve které USA a pomalu sílící Ruská federace spolupracovaly proti společnému nepříteli. Později, když už tato hrozba přestávala představovat pro USA tak zásadním problémem a Ruská federace pod vedením V. Putina upevňovala svoji moc, USA se začaly cítit pod sílícím tlakem ruské výzvy.

Podle neorealistickej teorie tato situace představuje klasický příklad, kdy mocnost (v tomto případě USA) čelící vzestupu moci jiného státu (v tomto případě Ruské federace) v mezinárodním anarchickém uspořádání potřebuje sama upevnit a posílit svoji moc, aby přežila. Dochází tak ke klasickému případu vyvažování moci. Podle některých odborníků (J. Donnelly) navíc Ruská federace, jako mocnost obnovující svoji sílu a má větší sklony riskovat, než stávající velmoc. (Burchill et al., 2013, s. 42) Příklad Ukrajiny tak představuje pouze příležitost, kdy USA mohli zasáhnout proti sílícímu ruskému vlivu a pokusit se ho omezit. Z toho patrně pramení další eskalace konfliktu mezi USA a Ruskou federací, který zdánlivě začal právě na Ukrajině, ale mnohem pravděpodobněji (alespoň podle neorealistickej teorie) se začal rodit již mnohem dříve, někdy na konci 90. let 20. století.

Chování Spojených států amerických vychází z přeměny jejich pozice po konci studené války, ze které vzešli jako vítěz a jediný pól unipolárního světa a následně se přesunuly do role jednoho z několika pólů multipolárního světa. Pokles jejich globální moci a jejich sestup z vedoucí pozice na pozici jednoho z více pólů světové moci vnímají Spojené státy negativně a pochopitelně se snaží svoji světovou vůdčí roli obnovit. V souvislosti s postsovětským prostorem lze poukázat na příklad z podzimu roku 2009, kdy americká válečná loď zamířila do Baltského moře. Šest amerických generálů navštívilo Lotyšsko s cílem plánování společných mezinárodních cvičení. Takto byla zdůrazněna americká podpora Lotyšsku, zaručující společně s jeho členstvím v NATO bezpečnost v případě ohrožení Ruskou federací. (Nye, 2011, s. 46)

Podobným způsobem Spojené státy demonstrují svoji podporu Litvě. Po návštěvě amerického prezidenta G. W. Bushe v roce 2002 ve Vilniusu byla na tamní radnici umístěna pamětní deska s nápisem: „Každý, kdo si zvolí Litvu za svého nepřítele, stane se rovněž nepřítelem Spojených států“ (volný překlad, příloha č. 2). Uvedená deklaráce bývalého amerického prezidenta jednoznačně vyjadřuje připravenost

Spojených států vojensky zasáhnout v případě ohrožení Litvy a současně upevnění americké role v baltském regionu. Důležitý je pohled na tuto pamětní desku a její umístění na radnici v souvislosti s návštěvou tehdejšího prezidenta G. W. Bushe a tehdy probíhajícím procesem rozšiřování NATO, mimo jiné právě o Lotyšsko, Estonsko a Litvu.

Spojené státy používají dlouhodobě pro obhajobu svého chování, které upevňuje jejich postavení ve světě, podobnou rétoriku, jako v období studené války, kdy američtí prezidenti považovali USA za výjimečnou sílu, oprávněnou v případě narušení demokratických hodnot vojensky zasáhnout prakticky kdekoliv na světě. (Kissinger, 2016, s. 284)

Oba uvedené příklady jsou v souladu s neorealisticou teorií, podle které jde Spojeným státům především o vlastní obranu prováděnou prostřednictvím intervencí a ovlivňováním událostí v jiných státech ve prospěch vlastních zájmů. Správnost použití této teorie potvrzuje i prohlášení, ve kterém N. Gingrich označil Estonsko za předměstí Petrohradu, za které by nestálo vést jadernou válku. (BBC, 2016, on line) Jak bude popsáno později, konflikt na Ukrajině představuje praktický příklad, kdy USA svým chováním ovlivňují dění uvnitř jiného suverénního státu. Takto ovládají jeho politiku ve vlastním zájmu, navzdory ztrátám (na životech, hmotných statků i duchovních hodnot) tamního obyvatelstva. Jde tak o dlouhodobou americkou politiku vykonávanou přesně v duchu neorealistickeho pojetí mezinárodních vztahů a bezpečnosti s jediným cílem, kterým je prosazování vlastních zájmů a moci ve světě.

Současné ruské chování má své kořeny rovněž v historii. Z hlediska geopolitiky a strategického myšlení se první klíčová změna odehrála v 80. letech, kdy došlo po 60 letech k první zásadní změně sovětského strategického přístupu, tzv. Sovětské velké strategie (*Soviet grand strategy*). Tuto změnu lze shrnout do tří bodů: 1) za hlavní zásadu strategického myšlení byla stanovena prevence konfliktů; 2) byl kladen důraz na praktické porozumění principu bezpečnostního dilematu (růst sovětské bezpečnosti nemůže být zajištěn snížením bezpečnosti Západu; 3) sovětská vojenská strategie se stala více defenzivní. (Heikka, 2000, s. 41)

Po jakémsi utlumení ofensivního myšlení představitelů Sovětského svazu po krátké době opět začala narůstat sovětská (později ruská) asertivita. Jako příklad lze zmínit již 90. léta, kdy admirálové Ponikarovskiy a Mikhaylovskiy prohlásili, že obrana

a útok jsou neoddělitelné a strategická obrana je nemožná bez taktického a operačního útoku. (Heikka, 2000, s. 48) První Ruská vojenská doktrína z roku 1992 byla v souladu s realistickým pojetím mezinárodních vztahů a bezpečnosti, neboť vnímala význam bezpečnostního dilematu a zastrašování. (Heikka, 2000, s. 50) Následné další ruské strategické dokumenty (např. Ruská vojenská doktrína z roku 1993 nebo Národní bezpečnostní koncepce z roku 2000) vnímaly NATO v čele s USA a unipolární systém jako hrozbu. (Heikka, 2000, s. 77)

Ruská federace se od samého počátku konfliktu na Ukrajině aktivně angažuje a zcela pragmaticky hájí své zájmy ve snaze o maximalizaci své vlastní moci a obnovení svého velmocenského postavení z doby studené války. Eurasijské pojetí Ruské federace může pomoci vysvětlit mnoho příkladů chování a rozhodování ruských vrcholných politiků, včetně samotného V. Putina. Jejich rozhodování má pochopitelně přímý dopad na události na Ukrajině a ruský vliv na průběh samotného konfliktu. Pro pochopení ruského vlivu na Ukrajině je však třeba sledovat i význam samotné Ukrajiny pro Ruskou federaci. Ukrajina tak představuje jakýsi geopolitický střed.

Kromě významu Ukrajiny jako tranzitní země ruských surovin pro EU, představuje Ukrajina historicky první území Ruského státu. V. Putin projektem Eurasijské celní a ekonomické unie usiloval o odklon země od západního směřování, které je dlouhodobě v rozporu s ruskými strategickými zájmy. (Baylis et al., 2016, s. 308) Výše uvedený text vysvětluje jeden z úhlů pohledu Ruské federace směrem k dění na Ukrajině v dlouhodobém pohledu v souvislosti s ukrajinským vztahem k NATO a EU. Na základě znalosti tohoto ruského strategického uvažování lze vyvodit význam Ukrajiny pro Ruskou federaci. Z tohoto závěru následně vyplývá smysl ruského počínání v konfliktu na Ukrajině.

4. HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO VÁLKA O UKRAJINU

Tato kapitola si klade za cíl na základě výše uvedených definic a jejich aplikace na probíhající konflikt na Ukrajině, obhájit nebo vyvrátit tezi, podle které lze aplikovat pojem „hybridní válka o Ukrajinu“, jako termín, vystihující nejlépe tamní současnou realitu. Po obhájení aplikace tohoto termínu na současný konflikt, bude ve zbylém textu používán jako objektivně daná skutečnost, společně s termínem „konflikt“. Rovněž zde bude rozebrána aplikace pojmu „informační válka“ a „propaganda“. Autorova teze přisuzuje těmto pojmům úlohu nástrojů hybridní války. I tato teze zde bude obhájena nebo vyvrácena na základě výše uvedených definic a aplikace těchto pojmů na realitu současného stavu konfliktu na Ukrajině. Potvrzením uvedených tezí a jejich zavedením do užívání ve vlastní disertaci autor vytvoří základní rámec pro pozdější zodpovězení výzkumných otázek zaměřených na problematiku užití hybridní války, informační války a propagandy (včetně vystihnutí vztahů mezi nimi) proti civilnímu obyvatelstvu. V závěru uvedené kapitoly autor rovněž reaguje na kombinaci dvou souběžně probíhajících krizí (ozbrojeného konfliktu a nově příchozí pandemie nemoci Covid-19). Autor se zde snaží zjistit, jestli a případně jak se probíhající konflikt a pandemie navzájem ovlivňují, případně jakou roli hraje pandemie v probíhajícím konfliktu.

4.1 Hybridní válka

Vlastní pojem „hybridní válka“ je podrobně definován z různých úhlů pohledu ve 2. kapitole. Pro potřeby předloženého výzkumu a jeho závěrů jsou uplatnitelné obě zmiňované definice (kvalitativní i kvantitativní), nicméně za prioritně užívanou bude definice kvalitativní. Kvantitativní přístup statisticky počítá s počty obětí za určitou dobu (pokud není dosaženo počtu pro definici války, ale již nejde o mír, tak se jedná právě o hybridní válku), zatímco kvalitativní přístup definuje hybridní válku jako ucelený soubor nástrojů vedení boje většinou rozdílně (asymetricky) silných stran. Většinou alespoň na jedné straně tak dochází k užití nekonvenčních způsobů boje, jakými jsou propaganda, šíření desinformací, ale také partizánský způsob vedení operací a další, podobné způsoby.

Hybridní válku lze propojit s termíny „*smart power*“, „*hard power*“ a „*smart power*“. Pro tuto práci představuje klíčový pojem právě „*smart power*“, který lze považovat za jediný efektivní nástroj zahraniční politiky, za předpokladu, že bude

vhodně využít pro tvorbu efektivní strategie státními i nestátními aktéry. (Nye, 2011, s. 22-23)

V obecné rovině lze pozorovat v případě Ukrajiny klasickou ukázkou (neo-)realistického chování zúčastněných aktérů. Všechny zúčastněné velmoci se chovají agresivně z hlavního důvodu, kterým je maximalizace vlastní moci sloužící k vlastnímu přežití v mezinárodním anarchickém systému. (Mearsheimer, 2014, Loc 577)

4.1.1 Hybridní vedení boje jako nový nástroj vedení operací

Pojem hybridní válka je dnes často spojován s konfliktem na Ukrajině v podání, jenž často budí dojem, že se jedná o něco zcela nového. Pravdou je však pravý opak. Při pohledu na 20. století lze vidět celou řadu konfliktů, které lze označit za hybridní, jak autor stručně ukazuje níže.

Za konkrétní příklad může posloužit německá Komunistická strana, která hybridní taktiku použila v roce 1923 k neúspěšné revoluci. Neúspěch vycházel především z chyb organizátorů revoluce, kteří podcenili plánovací proces, přecenili domácí podporu Komunistické straně a nepočítali s nepochopením domácí situace Sovětským svazem, který revoluci podporoval. Po neúspěšném pokusu byl na území Německa nalezen vojenský materiál, včetně výbušnin, který údajně pocházel právě ze Sovětského svazu, což se nikdy neprokázalo. Navzdory absenci důkazů, spojujících Sovětský svaz s nalezeným vojenským materiálem, přijala tehdejší většinová společnost tuto spojitost mezi Sovětským svazem a vojenským materiálem za skutečnost. (Neville, 2015, s. 14-19)

Uvedený příklad jasně ukazuje, jak propaganda za pomoci nejasných důkazů může pomoci dotvářet realitu, kterou většinová společnost přijme za pravdu. Takovýto vývoj situace je jasným důkazem přítomnosti hybridní války a vedení této války oběma stranami. Na jedné straně to byly revoluční síly, které pravděpodobně chtěly použít vojenský materiál k diverzním operacím, na druhé straně stále oficiální propaganda, která využila nepodložená tvrzení opřená o indicie k vlastní, protikomunistické propagandě.

Jako druhý příklad hybridního vedení operací ve 20. století může posloužit ovlivňování voleb ze strany USA ve vybraných zemích Jižní Ameriky. Za konkrétní příklad lze zmínit rok 1964, kdy USA zaplatily polovinu nákladů na předvolební kampaň politické strany E. Freie a naopak pomocí propagandy pošpinily na veřejnosti

jméno jeho politického rivala, marxisty S. A. Gossense. Následně v letech 1973-1975 svojí finanční pomocí ve výši 13 milionů USD ovládaly politické dění v Chile. (Anonym, 2005, s. 144) Jednalo se o typický způsob vedení hybridních operací, který zapadal do tehdejších souvislostí studené války.

V obou uvedených případech lze nalézt společný prvek, kterým je postižení civilního obyvatelstva a současně určitou podobnost s děním na Ukrajině. Civilní obyvatelstvo se stalo obětí propagandy a desinformací. V konečném důsledku se zasažené obyvatelstvo stalo nástrojem hybridního vedení boje, kdy podleho zmiňované propagandě a desinformacím, když v prvním případě ochotně uvěřilo spojitosti mezi nalezeným vojenským materiálem a Sovětským svazem. Ve druhém případě se dopad propagandy projevil ve volebních výsledcích v Chile. Ani v jednom případě se nejednalo o zasažení obyvatel letálními zbraněmi, což však nesnižuje závažnost takového počínání aktérů, kdy je civilní obyvatelstvo vlivem propagandy využito jako nástroj k prosazením vlastních politických zájmů. Takovéto využití civilního obyvatelstva je na jednu stranu zcela morálně nepřijatelné, na druhou stranu je velice těžko postižitelné, zejména vzhledem k absenci mrtvých, kteří by takovýmto vedením boje byly přímo produkováni.

4.1.2 Moderní hybridizace války se zaměřením na operační prostor Ukrajiny

V současné době dochází k obecné hybridizaci ozbrojených konfliktů. Tím je myšlen způsob vedení operací, který využívá klasických bojových operací v kombinaci s asymetrickou formou vedení boje. Navzdory „západo-centrickému“ pojetí hybridní války, jako hrozby pocházející převážně z Ruské federace, je nutno podotknout, že i Ruská federace se v posledních letech věnuje této problematice a snaží se připravit na situaci, kdy sama bude čelit hybridní válce, jak potvrzuje níže uvedený text. Tato skutečnost jen potvrzuje tvrzení, že hybridní válka je obecným problémem současnosti. Hybridní válka tak není spojena s žádnou ideologií, ani kulturou nebo náboženstvím, ale představuje z vojenského hlediska moderní, nikoliv však neznámý, způsob vedení vojenských operací. Současně tak autor nevyvrací svoje tvrzení, podle kterého hybridní válka není ničím novým. Autor spíše zdůrazňuje, že se jedná o historicky známou skutečnost, která jen dříve neměla konkrétní pojmenování. Její současné pojmenování vystihuje její podstatu a v souvislosti se současným technologickým vývojem, mezinárodně-společenskou a politickou situací jí dává jakousi moderní podobu.

Dodnes neexistuje jednotná, všemi přijatá definice hybridní hrozby a války. Tuto nejednotnost v definici potvrzuje i americký příklad, kdy se ani jednotlivé složky Amerických ozbrojených sil neshodnou na jednotné definici současného pojmu „hybridní hrozba“. Jako jeden z použitelných příkladů definice lze zmínit americkou definici (využívanou Námořní pěchotou, která se s uvedenou problematikou setkává v praxi během svého nasazení v Afghánistánu a Iráku), která na jedné straně hybridní válku nepovažuje *de facto* za nic nového, protože s ní má vlastní zkušenost z novodobých konfliktů např. právě v Afghánistánu nebo Iráku, kde představuje hybridní způsob vedení boje běžnou praxí. Na druhé straně však považuje hybridní válku na Ukrajině fakticky za něco zcela nového.

Zásadními odlišnostmi uvedených konfliktů jsou aktéři, využívající hybridní metody válčení. Definice operačního prostředí v podmínkách hybridního boje vychází z definice NATO, podle které jsou hybridní hrozby nástroji států, nestátních aktérů nebo teroristů schopných použít k dosažení svých zájmů současně konvenční i nekonvenční prostředky vedení operací. NATO charakterizuje hybridní hrozby jako propojení jednotlivců a skupin, kteří jsou schopni užívat moderní technologie pro komunikaci a výměnu informací, uvědomují si strategickou hodnotu 24 hodinového mediálního provozu, jsou schopni využít konvenční taktiku v kombinaci s kybernetickými nebo kriminálními operacemi nebo umí využít mezinárodní právo (případně mezinárodní humanitární právo) ke znevýhodnění NATO a jeho spojenců. (NAP, 2012, on line)

Hybridní válka představuje problém i pro Ruskou federaci. Příkladem potvrzujícím toto tvrzení je zpráva ruského ministerstva obrany, která uvedla již v roce 2015 skutečnost, že ruští vojáci se budou připravovat v rámci cvičení na boj proti nepříteli využívajícímu právě hybridní způsob válčení. Cvičení bylo svým námětem zasazeno do prostoru Střední Asie a simulovaný nepřítel využíval právě hybridní způsob vedení boje. Podle generálplukovníka V. Zarudnitského tento způsob vedení boje přináší požadavky na celou řadu změn v plánovacím procesu nasazení vojsk. (MIL.RU, 2015, on line) Stálý zájem o trend hybridního způsobu vedení války potvrzuje zařazení tématu i na 8. Moskevskou konferenci o mezinárodní bezpečnosti. Na té se téma hybridní války objevilo společně s dalšími aktuálními tématy, mezi které patřily „barevné“ revoluce, kybernetické hrozby a výzvy v Arktidě. (MIL.RU, 2019, on line)

V prostředí Ukrajiny jsou kromě strategického kontextu operačního prostředí (především podpora vnějších aktérů) zcela klíčové některé proměnné operačního prostředí. Mezi ty patří především samotný protivník (z jeho povahy vyplývá způsob vedení operací a konkrétní nasazení sil a prostředků) a civilní obyvatelstvo, včetně kulturního a náboženského prostředí. Veřejné mínění místního obyvatelstva a jeho názory jsou zcela klíčové pro vedení operací. Z tohoto důvodu je na Ukrajině vedena informační válka, jak je rozepsáno v 5. kapitole. Proměnné, jako je terén a klima, které v běžném konfliktu představují zásadní skutečnosti, nehrají v tomto případě zásadní roli, neboť většina nasazených sil a prostředků představuje příslušníky z řad místních národů, díky čemuž jsou místním podmínkám dobře přivyklí.

Určitou zvláštností je, že hybridní způsob boje nevyužívá pouze slabší strana, jak je pro asymetricky vedené operace běžné, ale rovněž i strana silnější. V případě války o Ukrajinu asymetrickou formu boje představuje např. vedení informační války, využívání náboženství, operace speciálních sil (v době operace bez viditelného označení příslušnosti k ozbrojeným silám), využívání pouličních násilností k prosazení politického cíle, nasazení bojových dobrovolných jednotek (praporů), které byly až po jejich bojovém nasazení začleněny do oficiální struktury bezpečnostního systému státu, uplatnění diplomatických nástrojů a ekonomických sankcí a mnohé další vojenské i nevojenské nástroje.

Náboženství má silný vliv i na současné Ukrajině a samo o sobě představuje do značné míry další rozměr hybridní války na Ukrajině s mezinárodním přesahem. Zejména je důležitá souvislost konfliktu s vlivem tamních pravoslavných církví. Církevní konfliktní prostředí se začalo tvořit na Ukrajině hned po rozpadu Sovětského svazu, za jehož éry měla na Ukrajině (jako v celém Sovětském svazu) hlavní vliv ruská pravoslavná církev. Po roce 1989 se však mnoho věřících obrátilo k ukrajinské řeckokatolické církvi a nezávislé pravoslavné církvi. V roce 1992 následovalo přejmenování ukrajinské ruské pravoslavné církve na ukrajinskou pravoslavnou církev moskevského patriarchátu a současně nově vznikla ukrajinská pravoslavná církev kyjevského patriarchátu. Vlivem událostí na Majdanu došlo ke značnému odlivu věřících ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu ve prospěch patriarchátu kyjevského, která však moskevským patriarchátem nebyla nikdy uznána.

V roce 2020 došlo k synodu v Ammánu (ekvivalent římskokatolického koncilu u pravoslavných církví), mimo jiné s cílem vyřešit schisma na Ukrajině. Ukrajinská

pravoslavná církev kyjevského patriarchátu sice nebyla uznána *de jure*, ale bylo vzato na vědomí její působení *de facto*, což může být považováno za první krok k jejímu postupnému uznávání, jak ukazují historické zkušenosti. Současně jí tak byl vytvořen určitý prostor k vlastní konsolidaci a upevnění postavení. Její působení je však vnímáno pouze jako regionální na území Ukrajiny. Současný stav byl vnímán jako produkt konfliktu na Ukrajině, která je v pravoslavném světě považována za jakéhosi „potížiště“. (Krawchuk, 2020, s. 463-476)

Na uvedené církevní vztahy lze aplikovat stejné teorie, jako na mezinárodní vztahy mezi státy. V případě Ukrajiny tak představuje zásadní problém spor o teritoriální vliv mezi patriarchou v Konstantinopoli (Istanbulu) a v Moskvě, neboť pravoslavná církev nemá jednotnou autoritu, jakou představuje papež pro římskokatolickou církev a Ukrajina je historicky území patřícím do sféry vlivu pravoslavné církve moskevského patriarchátu. V současnosti je i církevní problematika na Ukrajině zasažena konfliktem, a představuje tak v určitých souvislostech jeden z prvků hybridní války.

Příkladem je na jedné straně údajné propojení ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu s prezidentem V. Putinem. To lze doložit na příkladu jeho účasti na církevních oslavách 21. listopadu 2019 a vyjádření, ve kterém vyzdvihoval křesťanskou povahu Jeruzaléma a současně jednotu pravoslaví. (EDINSTVO.PATRIARCHIA, 2019, on line) Pochopitelně, takovéto výroky nelze jednoznačně považovat za prvek hybridní (informační) války na Ukrajině, stejně jako blízkost prezidenta moskevskému patriarchátu (zejména v případě, kdy tento patriarchát sídlí v chrámu přímo na Kremelském hradě, stejně jako úřad prezidenta), ale to již je samo o sobě předmětem informační války. Stejně tak, jako interpretace posledního pokusu zakázat účast věřících na bohoslužbách a faktické uzavření Kyjevskopečerské lávry, sídla ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu z důvodu zamezení šíření koronaviru, jak o tom informovala média. (REUTERS, 2020, on line) Skutečností však je, že oficiální stránky Kyjevskopečerské lávry o zavření nic neříkají a naopak z jejich obsahu vyplývá, že církevní život pravoslavné církve moskevského patriarchátu pokračuje navzdory probíhajícímu konfliktu. (LAVRA, 2021, on line) Stejnou skutečnost potvrzuje i autorova vlastní zkušenost získaná během studijní cesty do Kyjeva v roce 2017, kdy byla Kyjevskopečerská lávra zcela otevřená a přístupná, navzdory probíhajícímu ukrajinskému konfliktu a církevnímu sporu (schismatu).

Náboženský rozměr konfliktu naopak z druhé strany ukazuje aktivní účast ukrajinské pravoslavné církve kyjevského patriarchátu od samého počátku konfliktu, jak je podrobněji rozepsáno v kapitole 6.2.2 a ukázáno na fotografiích v příloze č. 13 a 14. Tato církev se tak stala svojí podporou povstání na Majdanu nedílnou součástí hybridní války o Ukrajinu, ve které se stala jedním z dílčích hráčů ve prospěch nového kyjevského režimu.

Dalším nástrojem hybridní války jsou diplomatické prostředky. V případě tzv. nezávislých republik na Ukrajině jsou tímto nástrojem jejich tzv. vlády a politická a diplomatická reprezentace. Konkrétním příkladem je snaha těchto tzv. vlád proniknout na půdu OSN. Prvně se o to snažily v roce 2018 na návrh zástupce Ruské federace při Radě bezpečnosti OSN. Návrh byl však odmítnut a jednání se neuskutečnilo. (UAWIRE, 2018, on line) O dva roky později byl pokus zopakován s tím, že jeho realizaci (byť v poněkud méně oficiální podobě) napomohla tzv. „*Arria-Formula Meetings*“. Jde o formát setkání, na které může zástupce členského státu Rady bezpečnosti OSN pozvat vybraného člověka, aniž by pozvánku odsouhlasili všichni členové. Na základě pozvání ruského zástupce v Radě bezpečnosti OSN bylo uskutečněno jednání s tzv. ministry zahraničí (N. Nikonorovou a V. Deinegem) obou tzv. nezávislých republik.

Tématem jednání byla implementace opatření vyplývajících z Minských dohod. Událost sama o sobě byla popisována jako historická, kdy došlo k prvnímu oficiálnímu jednání takto vysoce postavených zástupců obou tzv. nezávislých republik a představitelů Rady bezpečnosti OSN. Jednání se celkem zúčastnilo dalších 17 států (z kterých světového významu se jednání zúčastnil zástupce Číny a Indie a Jihoafrické republiky). Událost byla pochopitelně propagandisticky bezesbytku využita. (MID-DNR, 2020, on line) Nezpochybnitelnou skutečností však je, že událost skutečně proběhla, jak lze ověřit na oficiálních stránkách OSN. (UN Security Council, 2021, on line) Skutečností však je, že navzdory omezenému typu setkání (nejedná se o plnohodnotné vystoupení na půdě Rady bezpečnosti OSN) jde o určitý posun.

Rovněž přítomnost 17 zástupců, včetně tří zástupců ze států, které tvoří pól současného multipolárního uspořádání světa (případně na tuto pozici aspirují) značí, že se situace tzv. nezávislých republik pomalu může měnit. Z pohledu neorealismu pochopitelně může jít rovněž o pouhé využití záminky k prosazování vlastních zájmů aktéry, kteří se jednání zúčastnili, případně ho zorganizovaly. Takovéto předpoklady

však jsou nyní pouhou spekulací a na objektivní historické zhodnocení významu události bude třeba ještě počkat. Neoddiskutovatelnou skutečností však zůstává, že obě tzv. nezávislé republiky jsou politicky aktivní i na mezinárodní scéně a jejich role se za podpory Ruské federace vyvíjí.

Dalším známým příkladem hybridní operace je ruské nasazení ozbrojených sil na Krymu. Jednalo se o nasazení tzv. „zelených mužíčků“ neboli „*polite green men*“, případně „*little green men*“, jak jsou často přezdívání příslušníci ozbrojených sil bez viditelného označení příslušnosti k jakýmkoliv ozbrojeným silám, kteří se s profesionálním vybavením, organizací a výzbrojí angažovali při operaci na Krymu, během které prakticky bez výstřelu neutralizovali tamní příslušníky ukrajinských ozbrojených sil.

Tyto příslušníky později identifikoval i ruský prezident V. Putin ve svém televizním projevu, jako příslušníky ozbrojených sil Ruské federace, kteří měli za úkol pomoci místním obyvatelům Krymu zabezpečit svobodné a bezpečné uspořádání referenda. Podle V. Putina by bez jejich nasazení nebylo možné toto referendum realizovat nezávisle a v důstojných podmínkách, neboť na Krymu byly v té době dobře vyzbrojení ukrajinští vojáci, kteří by bezpečné konání nezávislého referenda neumožnili. Nasazení ruských vojáků na Krymu tak označil jako akt v zájmu tamního obyvatelstva. (YANDEX, 2014, on line)

Uvedené vyjádření V. Putina svědčí o ruském oficiálním přístupu k problematice Krymu, pro jehož začlenění do Ruské federace byly nasazeny ruské síly na území cizího státu. Jak vyplývá z autorova výzkumu zaměřeného na geopolitické pozadí konfliktu (rozebraného především v kapitole 3.2) tak v případě ruské operace na Krymu šlo patrně v první řadě právě o geopolitickou motivaci ruského chování, pro které ruské vedení našlo záminku v podobě potřeby ochránit svobodu obyvatel Krymu. Toto jednání je navíc v souladu s Vojenskou doktrínou Ruské federace z roku 2010 (odstavec 27, písmeno K), která stanovuje za jeden z hlavních úkolů ozbrojených sil ochranu ruských občanů v zahraničí, pokud by hrozilo jejich napadení. (KREMLIN, 2010, on line)

Uvedený příklad je důležitý v souvislosti s neorealistickým pojetím mezinárodních vztahů a z něho vycházející teorie rovnováhy hrozeb. Ruská federace tak deklarací možnosti takového zásahu v zahraničí ve svém strategickém dokumentu a následným provedením operace na Krymu dala najevo vůli, schopnost a možnost takovýmto

způsobem vystupovat v mezinárodních vztazích, což na Západě může být vnímáno s obavami.

Z mezinárodního pohledu nelze opomenout ani roli USA, které podporují současnou politickou reprezentaci v Kyjevu, což dávají najevo i vojensky, např. přítomností vojenského námořnictva v Černém moři. Americkou námořní přítomnost v Černém moři lze považovat za ukázkový ofenzivní prostředek své síly v místě konfliktu. (Mahan, 1999, s. 129, 132-133) Legitimita této americké přítomnosti v oblasti je při nejmenším diskutabilní. Přispívá však k vojenskému odstrašení nepřátel Ukrajiny, čímž se stává prvkem současné hybridní války. Ekonomickým prostředkem (nástroje ekonomické moci) jsou různé druhy ekonomických sankcí. Zejména USA zaujímají ve světě vedoucí roli v jejich uplatňování. Podle příkladů odborné literatury (Nye, 2011, s. 73) však ekonomické sankce představují v historii spíše neefektivní nástroj k prosazení požadovaných zájmů. Uvedená literatura zmiňuje 5 příkladů, kdy sankce měly smysl ze 115. V souvislosti s jejich minimální efektivitou lze jejich smysl rozdělit na dva skutečné důvody.

Prvním důvodem je reálná snaha změnit např. chování dotčeného aktéra (ať už státního, či nestátního). V tomto případě mohou být americké sankce vedeny cílem donutit Ruskou federaci k navrácení Krymu Ukrajině. Jak však ve svém článku popisuje J. Eichler, tak i mnozí politici a odborníci ze zakládajících států NATO (mezi nimi např. český prezident M. Zeman nebo francouzský odborník na geopolitiku a bezpečnost R. Girard) dnes uznávají, že dosažení takového cíle je prakticky nereálné. Český prezident začlenění Krymu do ruského území označil dokonce za *fait accompli*. (ÚMV Praha, 2018, on line)

Na základě toho lze vyvodit, že v podstatě již nemá význam se touto problematikou dále zabývat, ale spíše je třeba řešit budoucí fungující uspořádání (navzdory oficiálnímu neuznání Krymu jako součásti ruského území *de jure*). Druhým důvodem sankcí může být jejich symbolický význam. V takovém případě jde patrně o mezinárodní ukázkou toho, že Ruská federace se chová v rozporu s principy a hodnotami, které vyznávají USA (případně jejich spojenci) a že takovéto chování nebude ze strany USA tolerováno. Současně politici, kteří sankce přijali, vysílají signál svým voličům, jakým směrem se jejich mezinárodní orientace ubírá (podobně jako v případě sankcí vůči Kubě, které měly oficiálně za cíl odstranit F. Castra od moci, ale zcela se minuly účinkem a tak plnily pouze demonstrativní roli). (Nye, 2011, s. 74)

V případě Ukrajiny tak může jít o podobnou situaci jako v případě Kuby. USA ukazují, že jednání Ruské federace vůči Ukrajině neschvalují a jsou ochotny proti ní využít i prostředky, jako jsou ekonomické sankce. Reálně však jde o ukázkou vlastní síly a schopnosti takovéto sankce použít, aniž by někdo očekával reálný dopad v podobě vrácení Krymu Ukrajině. Z pohledu vlastní Ukrajiny, která i díky těmto sankcím má o důvod více hledět na USA jako na spojence, se jedná o další prostředek v rámci hybridní války proti externímu aktérovi, kterým je Ruská federace.

Úplně jiný rozměr západních sankcí vůči Ruské federaci lze vyzorovat v souvislosti s vývojem těžby ruského plynu a ropy. Zejména těžba plynu se v posledních letech přesouvá ze Sibíře na poloostrov Jamal a do arktické oblasti. Tato těžba a především doprava zkapalněného plynu do Evropy, případně Asie je však ekonomicky i technologicky velice náročná. Ruská snaha vyrovnat se s problémy způsobenými západními sankcemi produkci těchto surovin významně prodraží a tím sníží ruskou konkurenceschopnost, na úkor té západní. Konflikt na Ukrajině tak pro západní aktéry představuje vítanou záminku k uvalení sankcí a snížení konkurenceschopnosti ruského soupeře. (Welti, 2021, on line)

4.1.3 Hlavní projevy pravicového extremismu jako součást hybridní války

Na Ukrajině došlo od přelomu let 2013 a 2014 k nesčetnému množství různých projevů extremismu. Nejvíce viditelné jsou projevy extrémní pravice, které jsou zcela v rozporu s demokratickými principy. Tato práce se v různých místech (např. kapitola 5.3, 6.1.2 nebo 6.3.2) zabývá těmito případy především z pohledu vlivu extrémní pravice na události na Majdanu, jejího následného politického vlivu a dopadu jejich projevů na tamní civilní obyvatelstvo. V této kapitole se autor zaměří na vybrané projevy extremismu z pohledu hybridní války.

Pro úplné pochopení je třeba vnímat toleranci, případně podporu extrémní pravice na Ukrajině v historických souvislostech, jak jsou popsány v kapitole 3.1.1. Uvedenou problematiku autor podrobně rozpracoval ve své komparativní případové studii (aplikace metody J. S. Milla), publikované na 9. výroční konferenci bezpečnostního výzkumu a následně zveřejněné v recenzovaném sborníku. Studie (její grafická část je uvedena v příloze č. 25) obsahuje vybrané faktory, které by mohly být příčinou podpory pravicového extremismu na Ukrajině. Těmito faktory jsou sovětské hladomory z 30. let, ukrajinský zájem na vlastnictví Krymského poloostrova, snaha o nezávislost

na Sovětském svazu, později Ruské federaci a odmítnutí podpisu asociační dohody s EU. Tyto skutečnosti autor konfrontoval s vybranými nezávislými proměnnými, kterými jsou ukrajinský opoziční postoj vůči Sovětskému svazu, později Ruské federaci, snaha o začlenění země do euroatlantických struktur a osobní zájmy oligarchů, kteří v případě Ukrajiny mají zásadní vliv i na politické rozhodování v zemi.

Klíčová otázka výzkumu se táže se na to, zda je z jednotlivých případů možné vyvodit jednotlivé proměnné. V uvedené tabulce (příloha č. 25) je vždy odpověď uvedena v posledním sloupci. Výsledkem je tvrzení, že sovětské hladomory stále negativně ovlivňují vnímání Ruské federace ukrajinským obyvatelstvem, snaha o ponechání Krymu jako součásti Ukrajiny představuje další prvek vymezující ukrajinské opoziční vymezení se vůči Ruské federaci, stejně jako ukrajinská snaha o nezávislost, která rovněž podporuje opoziční postoje vůči Ruské federaci (zde jsou z důvodu stručnosti uvedeny jen pozitivní příklady).

Předložený výzkum uzavírá, že touha po nezávislosti Ukrajiny na Sovětském svazu, následně Ruské federaci je jediným případem shody se všemi nezávislými proměnnými. Z uvedených závěrů vyplývá, že většinová ukrajinská společnost se staví negativně vůči Ruské federaci, i za cenu příležitostné tolerance (v některých případech až podpory) pravicového extremismu, kam patří mimo jiné již uvedená heroizace válečného zločince S. Bandery. (Smetana, 2017a), s. 38-47)

Uvedený příklad v souvislosti s tolerancí a oficiální podporou pravicového extremismu (podrobně popsáno v kapitole 5.3) na Ukrajině hraje nedílnou roli v současně probíhající hybridní válce. V první řadě jde o jakýsi nástroj k vymezení se vůči ruskému působení na Ukrajině, což připomíná negativní historické zkušenosti se Sovětským svazem a následně Ruskou federací. Dále tento nástroj má za cíl budit v obyvatelích Ukrajiny pocity vlastenectví, nacionalismu a sounáležitosti s kyjevskou reprezentací a novým směřováním země v mezinárodních vztazích. Na druhé straně však tento nástroj působí rovněž značné vedlejší ztráty samotné Ukrajině, neboť ukrajinská podpora extrémní pravici přímo nahrává ruské propagandě, která je založena právě na varování před nebezpečím fašismu na současné Ukrajině.

4.1.4 Vnitřně vysídlené osoby jako součást hybridní války na Ukrajině

Vnitřně vysídlené osoby, tedy osoby, které musely opustit kvůli válce svůj domov, ale neopustili Ukrajinu (tzv. uprchlíci ve své vlastní zemi) představují další problém

současné Ukrajiny a jsou dalším nechtěným výsledkem a současně nástrojem informační, a tedy i hybridní války na Ukrajině. Při tom se jedná o téma, které je v odborné literatuře v souvislosti s hybridní válkou zkoumané jen minimálně. Autor však závěry vybraných prací daných do souvislosti s hybridní válkou obohacuje vlastní výzkum.

E. Rimpiläinen ve svém článku analyzuje pohled na problematiku vnitřně vysídlených osob na Ukrajině v ruských a ukrajinských médiích a oficiální vládní přístup obou zemí a srovnává diskurz oficiálních médií (Rossiiskaya Gazeta a Uriadovi Kurier). Ruské noviny prezentují od začátku vnitřně vysídlené osoby spíše pozitivně. Jejich články působí dojmem, že Ukrajina je slabý stát, který se o své obyvatele nedokáže postarat, zatímco Ruská federace je schopna je přijmout (navzdory skutečnosti, že jejich přijetí do velkých ruských měst bylo omezeno, z důvodu kontroly migrace) a postarat se o ně. Ruský ministr zahraniční S. Ivanov vnitřně vysídlené Ukrajince označoval pojmem „bratrství Slované a zdůrazňoval, že je třeba jim pomoci. Mimochodem, v Ruské federaci bylo registrováno v roce 2016 více než 1 milion ukrajinských žadatelů o azyl. (Rimpiläinen, 2020, on line)

Ukrajinská média hovořila o stejné skupině obyvatel od začátku války jednoznačně negativně. Často je popisovala jako osoby, které si svůj nešťastný osud vymyslely nebo dokonce byly napojeny na separatisty. Navzdory tomuto negativnímu mediálnímu obrazu ukrajinské úřady na základě Rezoluce vlády č. 505 a 637 z roku 2014 rozhodly o vyplácení podpory postiženým osobám. Vyplácení podpory však bylo podmíněno registrací vnitřně vysídlených osob v místě jejich trvalého pobytu. Tato podmínka byla pro většinu vysídlených osob, které často uprchly z bojové zóny nebo zóny pod kontrolou separatistů jako zcela nesplnitelná.

Naopak, mnoho lidí se zachovalým bydlištěm v oblasti mimo vládní kontrolu tyto dávky zneužívalo, stejně jako tento systém obohatil tamní korupční prostředí. Podporu dostalo přibližně 150 000 lidí a v roce 2016 byla podpora zrušena. (Rimpiläinen, 2020, on line) Další práce uvedené tvrzení potvrzuje a přidává analýzu 50 náhodně vybraných vnitřně vysídlených osob. Nadpoloviční většina z nich (65 %) dosahovala věku vyššího než 60 let. Zbývající 35% menšinu tvořily matky samoživitelky nebo postižené osoby. (Shmadyuk et al., 2016) Toto složení ukazuje, jak těžko by tyto osoby mohly cestovat bez pomoci, aby získaly potřebný certifikát o tom, že jsou vnitřně vysídlenými osobami a následně s ním mohly požádat o podporu.

Navíc, cestování této skupiny obyvatel, která ze svých domovů často uprchla, bylo spojeno s návratem do místa, které opustily a s tím spojeným překročením vojenských kontrolních stanovišť. Toto cestování, kromě vlastní fyzické a finanční náročnosti pochopitelně představovalo mnohá bezpečnostní rizika. (Bulakh, 2020, s. 455-480)

Autor na uvedeném příkladu dokládá své tvrzení, že problematika vnitřně vysídlených osob se stala součástí informační války, neboť ruská strana využila problematiku k vlastní propagandě a ukázce neschopnosti ukrajinské vlády a úřadů postarat se o vlastní obyvatelstvo postižené válkou. Naopak ukrajinská propaganda problematiku využila k dalšímu očeňování separatistů a pro-rusky orientovaného obyvatelstva. Navíc tuto situaci využila jako záminku k praktickým úsporám na potřebném obyvatelstvu, jemuž díky desinformacím o jejich sounáležitosti s nepřítelem mohla podporu zrušit. Tamní organizovaný zločin naopak vydělal na další možnosti korupce, která se vůči těmto obětem války na Ukrajině odehrává.

Další případ diskriminace vnitřně vysídlených osob se odehrál během voleb, kdy těmto osobám, stejně jako obyvatelům Krymu a obyvatelům oblastí, které nebyly pod kontrolou Kyjeva, bylo teoreticky umožněno hlasovat po dočasné změně adresy na území ovládané Kyjevem. Vzhledem k nákladům spojeným s tímto cestováním, obtížemi během cesty a dalším rizikům (např. při nutném překročení kontrolních stanovišť), využilo tuto možnost jen minimum dotčených osob. (OSCE, 2014c), on line) V souvislosti s probíhající válkou si lze představit, že absence hlasování těchto obyvatel (vzhledem k většinovým preferencím obyvatel dotčených oblastí se lze domnívat, že většina by hlasovala v neprospěch vlády vzešlé z událostí na Majdanu) byla v Kyjevu jen sotva vnímána negativně. Proto lze tuto skutečnost, kdy významné skupině obyvatel nebylo prakticky umožněno hlasovat, považovat za jeden z aktů hybridní války na Ukrajině.

Vnitřně vysídlené osoby tak představují na jednu stranu oběť války, kdy čítají řádově miliony obyvatel, kteří museli uprchnout ze svých domovů a zůstali prakticky bez jakékoliv oficiální pomoci. Na druhou stranu představují mediální nástroj propagandy, která je na jedné straně využívá k ukázce neschopnosti ukrajinské vlády a úřadů a na straně druhé je využívá k tvorbě dalšího negativního obrazu separatistů a pro-rusky orientovaných částí ukrajinského obyvatelstva.

4.1.5 Kulturní násilí jako projev hybridní války

Dalším nástrojem hybridní války vedené na Ukrajině je kulturní násilí. Otázkou zůstává, zda jeho projevy (především „jazykové zákony“) jsou cílené, či pouze chybně použité. Pokud by šlo o cílený útok v podobě diskriminace ruskojazyčného obyvatelstva, tak by se jednalo o jednoznačný nástroj hybridní války. Pokud by šlo pouze o chybně použitý nástroj ke sjednocení země, představovalo by přijetí zákona stanovující Ukrajinštinu jako jediný úřední jazyk naprosto nepodařený nástroj se zcela opačným efektem.

Vliv ruské kultury na Ukrajině je historicky nezpochybnitelnou skutečností, kterou je třeba brát v úvahu při řešení vnitropolitických otázek i otázek vnitřní bezpečnosti. Ochrana ruského jazyka, stejně jako ostatních menšinových jazyků byla na Ukrajině zaručena Prezidentským dekretem č. 161/2010, o Konceptu státní jazykové politiky. (CIS LEGISLATION, 2010, on line) Uvedený dekret zaručoval alespoň formálně soužití se všemi jazykovými menšinami. Po vypuknutí revoluce vešel v platnost zákon č. 2704-VIII z roku 2019, o upevnění funkce Ukrajiny jako státu. Tento zákon zavedl ukrajinštinu jako jediný úřední jazyk po celé Ukrajině a proto stanovil, že každý obyvatel Ukrajiny by ukrajinštinu měl umět. Povinnost užívat ukrajinštinu vyloučil pouze ze soukromé a náboženské oblasti. (CIS LEGISLATION, 2019, on line)

Zmíněný zákon má oficiálně za cíl podpořit jednotu Ukrajiny prostřednictvím jednoho úředního jazyka. Fakticky jde o potlačení ruského kulturního vlivu, který se přirozeně šířil prostřednictvím ruského jazyka. Z hlediska jednoty země se přijatý zákon projevuje zcela opačně. Místo dřívější vzájemné jazykové tolerance zvětšil rozdíl a zvýšil napětí mezi ukrajinsky a rusky hovořícím obyvatelstvem, a podpořil tak rozdělení země na převážně ukrajinsky hovořící většinu země a naopak rusky hovořící oblasti, které se snaží o nezávislost na Kyjevu. Z hlediska vlivu na vztahy s vnějšími aktéry tento zákon podpořil obavy o porušování práv u rusky hovořícího obyvatelstva a posílil jeho blízký vztah k Ruské federaci, v tomto případě i na kulturní úrovni.

4.1.6 Pandemie nemoci Covid-19 jako prvek hybridní války

Jednotliví aktéři hybridní války na Ukrajině využívají od jejího začátku veškeré možné nástroje ve svůj prospěch. Není proto překvapující, že i pandemie nemoci Covid-19 se stala její součástí. V této podkapitole se autor snaží zjistit, jaký je vztah mezi probíhajícím ozbrojeným konfliktem a pandemií. Jedná se o závěry prezentované autorem na VIII. Kongresu České společnosti pro politické vědy „Co-Vid a politika ve střední Evropě“ konané na Masarykově univerzitě v Brně 9.-10. září 2021 a publikované rovněž v Politologické revue (2/2021).

Ukrajinský zdravotní systém je postaven na sovětském základě s hlavním nedostatkem spočívajícím v podfinancování systému a pozdějším snahám o reformy, které však vedly k postupnému snižování počtů zdravotnického personálu v rámci potřebných úspor. K těmto reformám docházelo od roku 2016 až do roku 2019. (Quinn et al., 2021, on line) Zdravotnický systém byl mezi srpnem 2019 a 2020 pod vedením tří ministrů zdravotnictví. Jejich častá výměna a tím způsobená nestabilita systému vedla k prohloubení korupčního prostředí. (Buckley at al., 2021). Západní pomoc Ukrajině v době před vypuknutím pandemie (avšak v době již několik let probíhajícího konfliktu) navzdory všem západním prohlášením o pomoci Ukrajině výrazně klesla. Americká pomoc zprostředkovaná Agenturou pro mezinárodní rozvoj (USAID) na začátku reformy klesla až o 70 %, ostatní mezinárodní pomoc pak o 50 %. Výdaje veřejného zdravotnictví pokrývaly pouze polovinu zdravotních služeb potřebným obyvatelům. Navzdory skutečnosti, že zdravotnictví má být na základě ústavy dostupné všem bezplatně, reálná schopnost zdravotnického systému uspokojit poptávku obyvatel byla značně odlišná od veřejně deklarovaného stavu. Povstání na Majdanu a probíhající konflikt se značně dotýkal právě zdravotnictví. Jako příklad vývoje zdravotnického systému lze zmínit ministryni U. Suprun (ukrajinsko-americká radioložka), která se podílela na mnoha pozitivních změnách (decentralizace zdravotnictví a zvýšení jejich autonomie, která měla zaručit větší dostupnost péče a zkrácení vzdálenosti mezi obyvateli i v odlehlých částech země a zdravotnickými zařízeními). Během konfliktu výrazně pomáhala s výcvikem vojenských zdravotníků, získávání lékařského materiálu pro ozbrojené síly dle standardů NATO. V roce 2017 však čelila obvinění z odpovědnosti za narušení nákupu základních léků. Příklad ukazuje obtíže tamního zdravotnického systému, který musel čelit i mnoha vnitřním

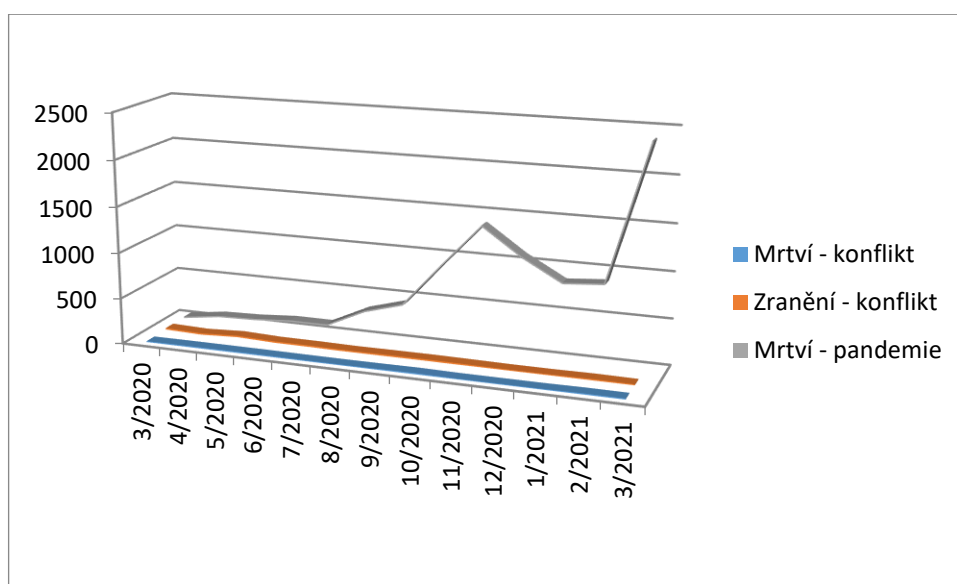
obtížím (např. právě politizace jednotlivých kroků odpovědných činitelů nebo korupce). (Twigg, 2017, on line)

K existujícím problémům ukrajinského zdravotnictví kromě konfliktu přišla v roce 2020 pandemie nemoci Covid-19, způsobená novým typem koronaviru SARS-CoV2. První prokázaný případ nákazy byl na Ukrajině zaznamenán 3. března 2020. (Quinn et al., 2021, on line) Dle zprávy OSN ze 4. června 2021 bylo k uvedenému datu na Ukrajině prokázano 2,221,683 případů nákazy, 51 054 zemřelých s nemocí Covid-19 a 2 080 382 uzdravených. V tzv. nezávislých republikách bylo ke stejnému datu potvrzeno 39 657 nakažených v Luhanské oblasti a 4 809 případů v Doněcké oblasti. Podle ukrajinského ministerstva zdravotnictví bylo v té době očkováno 1 123 661 obyvatel alespoň jednou dávkou. Jednalo se o vakcíny Comirnaty od výrobce Pfitzer-BioNTech a Astra Zeneca. (UN, 2021, on line)

Jedním z mnoha opatření k zamezení šíření nákazy bylo omezení pohybu obyvatel. Tento krok byl významný vzhledem k probíhajícímu konfliktu. Pohyb skrz linii mezi Kyjevem ovládaným územím a územím ovládaným separatisty klesl na základě Prezidentského dekretu č. 87/2020 ze 13. března 2020 o 95 % (z více, než 1 milionu v lednu roku 2020 na pouhých 50–60,000 osob). (Ibid.) Zajímavostí je průběh pandemie právě v tzv. nezávislých republikách. Obě se vyznačují relativně propracovaným administrativním aparátem, který obsahuje rovněž vlády i ministerstva. V rámci hybridní (informační) války se snaží o kvalitní prezentaci v podobě internetových stránek prezentující jejich funkčnost a nezávislost na zbytku Ukrajiny. Z druhé strany však přijatá opatření, včetně zřízení očkovacích míst nebo zprovoznění elektronického přihlašovacího formuláře k očkování (očkuje se zejména vakcínou Sputnik Light) poukazují na skutečnost, že se úřady tzv. nezávislých republik snaží přijmout takové opatření, která jsou z jejich pohledu nejefektivnější a reálně dostupná. Pozoruhodný je rovněž údaj o počtech nakažených, který tato ministerstva udávají a který se přesně shoduje s oficiálními zprávami OSN, jak lze vidět při porovnání uvedené zprávy OSN s údaji na oficiálních stránkách příslušných úřadů (MZDNR, 2021, on line a MZLNR, 2021a), on line).

Pandemie nemoci Covid-19 je vzhledem k probíhajícímu konfliktu často považována za ruskou příležitost v podobě oslabení Ukrajiny. Mnoho zdravotnického personálu muselo být izolováno, případně díky nemoci zemřelo. Část příslušníků ozbrojených sil tak musela být poslána na výpomoc, případně byla nasazena ke kontrole dodržování

preventivních opatření, čímž bylo v konečném důsledku oslabeno ukrajinské bojové úsilí v místě bojů se separatisty. (Quinn et al., 2021, on line) Na grafu č. 1 (vlastní graf převzatý z publikace Měřička, 2021) se autor snaží ukázat vztah mezi intenzitou konfliktu (vyjádřené počty mrtvých a zraněných) a vývojem pandemie (vyjádřené počty nakažených za den). Počty zemřelých s nemocí Covid-19 byly řádově několikrát větší, než počty obětí ozbrojeného konfliktu. Dále lze vidět, že počty zemřelých osob s nemocí Covid-19 (za listopad 2020 zemřelo 1 375 nakažených, v březnu 2020 pak 2 379 osob) přímo úměrně odpovídají počtu nově nakažených. Pokud tato čísla porovnáme s počty civilních obětí konfliktu, tak zjistíme, že nejvíce osob (za stejnou dobu) bylo zabito 5 osob v říjnu 2020. Od listopadu do ledna 2021, v konfliktu nepřišel o život nikdo. O měsíc později to byli 4 lidé. Zraněných osob bylo nejvíce zaznamenáno v květnu 2020 (celkem 27) a naopak nejméně v lednu a únoru, kdy byli zraněni dva lidé za měsíc. (OHCHR, 2021, on line).

Graf č. 1 Porovnání intenzity pandemie a ozbrojeného konfliktu z hlediska obětí (OHCHR, 2021, on line a WHO, 2021, on line)

Při celkovém pohledu na vývoj počtu obětí konfliktu a pandemie si lze všimnout od března 2020 nárůstu počtu obětí (v květnu 4 zabití civilisté a 27 zraněných), následného poklesu a opětovného vzestupu (další kulminační bod nastal v říjnu 2020 s 5 zabitými civilisty a 9 zraněnými). Počty osob postižených koronavirem narůstaly od března (výskyt prvního případu) do listopadu (90 627 nakažených a 1 375 zemřelých za den). V lednu 2021 nastal opět pokles (846 zemřelých a 27,643 nakažených),

po kterém však následoval vzestup. Počty obětí konfliktu se však v březnu 2021 pohybovali na 3 mrtvých a dvou zraněných. (WHO, 2021, on line a OHCHR, 2021, on line) Během sledovaného roku (první rok pandemie nemoci Covid-19) tak bylo od prosince 2020 do února 2021 jediné období, kdy počty obětí pandemie i konfliktu byly přímo úměrné. V ostatních období nelze vysledovat žádné souvislosti. Na základě uvedených dat posbíraných za jeden rok tak nelze vidět žádné souvislosti mezi oběma proměnnými. Jako závěr tak lze říci, že pandemie nemá přímý vliv na intenzitu probíhajícího konfliktu a naopak.

Při pohledu na problematiku pandemie a konfliktu na Ukrajině v širších souvislostech a při použití kvalitativních dat, lze zjistit něco poněkud odlišného. Jak bylo zmíněno výše, pandemie ovlivnila ukrajinské úsilí potřebou nasazení příslušníků ozbrojených sil ve prospěch policie nebo Národní gardy ke zvládnutí pandemie. Z opačného pohledu lze vidět několik příkladů, kdy naopak pandemie byla zneužita oběma znesvářenými stranami. Jedním takovým příkladem je uzavření Kulikova pole v Oděse dne 2. května 2020, tedy v den výročí událostí spojených s událostmi v Oděse, při nichž přišlo o život 48 lidí v roce 2014, kteří byli stoupenci tehdejšího prezidenta V. Janukovyče. Oficiálním důvodem byla právě desinfekce uvedeného místa proti koronaviru, reálně se však jedná o vnější otevřené místo s minimálním provozem a téměř liduprázdný park (jak potvrdil autor na základě svého studijního pobytu v Oděse). Nabízí se tedy možnost, že uzavírka právě v den výročí sloužila pouze jako záminka úřadům, aby bylo možno zabránit setkání pozůstalých a sympatizantů s tehdejší režimem u improvizovaného pietního místa (podrobněji budou tyto události a popis místa rozebrány v přílohách 3-11 a kapitole 6.2.2 této disertace, kde jsou rozebrány vybrané útoky pravicového extremismu). Jedná se tak patrně o příklad zneužití pandemie ve prospěch jedné ze stran hybridního konfliktu s cílem potlačit svobodu projevu opozičních sil.

Další příklad zneužití pandemie lze vidět v oficiálním odmítnutí ruské vakcíny Sputnik v době, kdy jakékoliv jiné vakcíny byl v zemi nedostatek. Odmítnutí bylo potvrzeno na stránkách ukrajinské vlády 19. května 2020, tedy v době, kdy v zemi bylo již evidováno 30 000 zemřelých s nemocí Covid-19 a pouze 100 000 očkovaných. Počty nakažených v té době plynule stoupaly (v květnu 2020 byl denní nárůst nakažených 2 686 a 91 mrtvých za jeden den). (WHO, 2021, on line a OHCHR, 2021, on line) V oficiálním zdůvodnění odmítnutí vakcíny Sputnik V byla absence klinických testů,

což lze z medicínského hlediska pochopit a současně však důvod probíhajícího konfliktu. Důvod odmítnutí potřebné vakcíny od země, která podporuje domácího nepřítele (separatisty) je na jednu stranu pochopitelný, na druhou stranu se však nabízí otázka, zda v takovéto mimořádné situaci není vhodnější pragmaticky přijmout pomoc i od takovéto země s odůvodněním, že jde o ochranu vlastního civilního obyvatelstva a o záchranu (podle statistik řádově tisíců) lidských životů. V takovém případě by uvedenou pomoc bylo možno využít jako humanitární akt a nikoliv jako prvek hybridní války.

Omezení pohybu mezi Kyjevem řízenou částí Ukrajiny a separatisty ovládanými územími představuje v souvislosti s pandemií další prvek jejího zneužití (i když v tomto případě spíše neúmyslným). Na začátku pandemie byl vládou pohyb mezi územím ovládaným vládou a separatisty omezen na 3 % (z průměrného počtu 1,2 milionu překročení hranice v březnu 2020 na 55 000 o rok později). Většina osob, která chtěla hranici překročit tak chtěla učinit s cílem navštívit své příbuzné, nutností vyřídit administrativu a finanční záležitosti na úradech nebo potřebou jen zkontrolovat svůj majetek za hranicí. (OCHA, 2021, on line) Problematiku omezení pohybu přes uvedenou hranici lze z pohledu ochrany obyvatel a v souvislosti s dalšími patřeními chápat jako opodstatněné. Z pohledu hybridní války však toto omezení vnímat spíše jako neúmyslnou pomoc kyjevské vlády separatistům, neboť čím více se jimi ovládané části Ukrajiny budou oddělovat, tím více se zpřetrhají existující vazby mezi obyvatelstvem a tzv. nezávislé republiky si více uvědomí, že Ukrajinu nepotřebují a nechťejí. Z dlouhodobého hlediska tak lze vidět přímou úměru mezi dobou držení území separatisty a stále obtížnějším budoucím sjednocením Ukrajiny. Čím déle a čím hlouběji budou tzv. nezávislé republiky od Ukrajiny odděleny, tím méně pravděpodobné bude jejich opětovné připojení k Ukrajině.

Informační válka, jako součást války hybridní si i zde zaslouží podrobnou zmínku (i když se jí autor níže věnuje v samostatné 5. kapitole), neboť pandemie je oběma stranami zneužívána právě jako nástroj této informační války. Mnoho zahraničních médií (včetně českých), stejně jako oficiální ukrajinské úřady označuje informace uváděné úřady obou tzv. nezávislých republik jako nedostupné nebo zcela nepravdivé, neboť separatisté údajně tato čísla tají nebo je ani neznají. (GOV.UA, 2020, on line, IDNES, 2020, on line) Zajímavý rozpor s tímto tvrzením uvádí samo OSN, jehož statistiky se přesně shodují s údaji uveřejněnými ministerstvy zdravotnictví

tzv. nezávislých republik. Jako příklad lze zmínit údaje ze 4. června 2021, kdy zpráva OSN hovoří o 4 809 nakažených, což je úplně stejný počet udávaný ke stejnému datu ministerstvem zdravotnictví tzv. nezávislé Luganské republiky. (MZLNR, 2021b); UN, 2021) Stejnou shodu lze vidět v údajích udávaných mezi údaji ve stejné zprávě OSN a údaji ministerstva zdravotnictví tzv. nezávislé Doněcké republiky, kdy oba zdroje uvádí ke stejnému datu (4. června 2021) 39 657 nakažených. (MZDNR, 2021; UN, 2021) Uvedené informace lze interpretovat více způsoby. Pokud připustíme, že uvedená data jsou pravdivá (což potvrzuje jejich publikace v oficiální zprávě OSN), všechna tvrzení oficiálních ukrajinských úřadů a zahraničních médií považující je za vylhaná lze považovat pouze za desinformační kampaň s cílem pomoci lži co nejvíce očernit úřady tzv. nezávislých republik. Zejména v případě zahraničních médií však může jít pouze o snahu najít senzaci nebo neznalost autorů takovýchto textů a zpráv. V opačném případě, při uznání nepravdivosti tvrzení ministerstev tzv. nezávislých republik je však nezbytné označit OSN za nekompetentní organizaci, neboť sama podlehla desinformacím, které dále šíří ve svých zprávách. Autor si v této části kapitoly neklade za cíl zjistit, na čí straně je pravda, ale pouze upozornit na zjevné zneužití probíhající pandemie zneprátelenými stranami s cílem prosadit své vlastní zájmy bez ohledu na civilní obyvatelstvo, které takovýmto přístupem pochopitelně trpí v konečném důsledku nejvíce.

Z hlediska výsledků analýzy kvantitativních dat lze říci, že autor neprokázal souvislost mezi intenzitou konfliktu a vývojem pandemie nemoci Covid-19 na Ukrajině. Po prvním roce pandemie tak je možno říci, že probíhající konflikt není ovlivněn vývojem pandemie z hlediska intenzity, neboť obě proměnné se vyvíjely na sobě zcela nezávisle. Nutno však dodat, že limitem tohoto dílčího výzkumu je krátký čas, za který byla data sbírána. Tento limit je však dán objektivní skutečností, tedy relativně krátkou dobou trvání pandemie. Data jsou proto sebrána a analyzována pouze za jeden rok jejího trvání (od března 2020 do března 2021). Uvedené skutečnosti lze prokázat dalším výzkumem, který však již není součástí této disertace.

V rámci představení výsledků autorova dílčího výzkumu zabývajícího se pandemií nemoci Covid-19 na Ukrajině a současně ozbrojeným konfliktem z pohledu kvalitativních dat lze zdůraznit význam jejich interpretace. Jak je uvedeno výše, z hlediska informační války tato data nabízí více možností vysvětlení. Zejména shodnost dat publikovaných ministerstvy tzv. nezávislých republik se statistikami OSN

nabízí více vysvětlení. Kromě možnosti případné neschopnosti OSN získat kvalitní a relevantní data, může jít o šíření desinformací aktérů nepřátelských, vůči těmto tzv. nezávislým republikám, případně možnost záměrné prezentace pravdivých informací dotčenými republikami s cílem vytvoření dojmu seriosních institucí. V obou posledních případech by se do značné míry jednalo o prvek informační války (ať už ocerňování protivníka nebo naopak upevňování vlastní pozice vůči cizím kampaním). Obě tyto varianty rovněž zapadají do neorealistického rámce celkového výzkumu, neboť v prvním případě by západní aktéři používali lživou propagandu vůči svým nepřítelům, zatímco ve druhém by instituce tzv. nezávislých republik využívali nepřímo OSN k posílení vlastního obrazu na mezinárodní scéně. Jako výsledky kvalitativní části výzkumu lze zhodnotit situaci tak, že se jedná převážně o neletální, podpůrné operace v podobě šíření desinformací, zneužití pandemie k různým nátlakovým aktivitám, omezení kontaktů osob žijících na opačné straně fronty, případně využití oslabení nepřátelských vojsk jejich nasazením v rámci zvládnutí pandemie (zneužití tohoto oslabení však na základě provedené kvantitativní analýzy nebylo prokázáno). Obě strany tak kromě zneužívání pandemie v rámci informační války dodržují *statu quo* a konflikt stále více zamrzá.

5. INFORMAČNÍ VÁLKA NA UKRAJINĚ JAKO SOUČÁST HYBRIDNÍ VÁLKY

Informační válka a její dopad na ukrajinské civilní obyvatelstvo představuje jeden z klíčových prvků této disertace. Proto je téma informační války uvedeno v samostatné kapitole navzdory skutečnosti, že se prakticky jedná o součást hybridní války. Část zaměřená na problematiku pandemie nemoci Covid-19 využité ve prospěch vedení informační války je rozebrána v předešlé 5. kapitole. Na tomto místě je uvedená problematika jen zmíněna, neboť se přímo dotýká obou kapitol.

5.1 Informační válka jako prvek hybridní války a její nástroje

Jak již bylo stručně uvedeno v předešlé kapitole, informační válka je na Ukrajině vedena s cílem o získání tamního veřejného mínění na svoji stranu. Vedení informační války však není v rámci (hybridní) války (jejíž přítomnost autor na Ukrajině definoval v kapitole 4.1) nic překvapivého. Při pohledu do historie se ukáže, že informační válka, v jejímž rámci nepřátelené strany využívají špióny k akcím, ve kterých otevřeně klamou protivníka a šíří dezinformace, jsou součástí válek již tisíce let. Takovéto akce (v dnešní terminologii prvky informační války) patří neodmyslitelně k hlavním dovednostem špionáže. Z hlediska válečného umění jde o zcela zásadní prvek vedení války, bez které nelze dosáhnout vítězství. (Tzu, 2013, s. 66) V historii se však informační válce (dnešní terminologií) nevěnoval jen generál Tzu.

Významem informací v podobě znalostí protivníka a jeho země se zabýval i např. C. von Clausewitz. Ten se informacím věnoval z druhé strany, tedy ze strany příjemce. Kládł důraz na potřebu relevantních, kvalitních a ověřených informací pro vedení boje, neboť věděl, že značná část získaných informací je falešná a dokonce většinu jich označil za pochybnou. Proto zdůrazňoval význam pravděpodobnosti při aplikaci získaných informací a potřebu obezřetnosti při jejich zpracování. (Clausewitz, 2018, s. 37) V kontextu s informační válkou ukazuje dílo C. von Clausewitze skutečnost, že již v době napoleonských válek musel vojevůdce počítat s podvrženým informacemi (v dnešní terminologii desinformacemi), určitou chybou a nízkou mírou důvěryhodnosti. Proto kládł důraz na kritické myšlení a vyhodnocování získaných informací. Tím již tehdy připustil existenci *de facto* informační války a nezbytnost jí čelit.

Ze současného amerického pohledu je Ruská federace jednoznačně strůjcem hybridní války na Ukrajině. Podle armádního generála C. M. Scaparrottiho (bývalý NATO SACEUR) spočívají ruské hybridní operace především v operacích nacházejících se na nižší úrovni intenzity, než odpovídá válce, dále spočívá v používání kybernetických aktivit, využívání sociálních médií, dezinformačních kampaní nebo vojenských cvičení ohrožující sousední země. (U.S. DEPT OF DEFENSE, 2018, on line) Hybridní válka je často popisována v amerických odborných a bezpečnostních kruzích jako kombinace nástrojů uvedených v tzv. Gerasimově doktríně. Mezi takové nástroje patří především zpravodajské operace, mediální desinformace a užití „*proxy*“ sil.

Generál P. Breedlove shrnul hybridní válku ve východní Evropě jako ruské aktivní užití diplomatických, informačních, vojenských (zahrnující všechny typy schopností) a ekonomických nástrojů k dosažení ruských cílů na Ukrajině. Současně dodal, že ruské síly na Ukrajině pomohly zorganizovat odpor separatistů v oblastech s ruskojazyčným obyvatelstvem. Podle jeho slov se scénář z východní Ukrajiny může příště opakovat v jakékoliv další zemi východní Evropy. (Batyuk, 2017, s. 464-477). Uvedený příklad lze chápat ze dvou stran.

V prvním případě můžeme považovat tvrzení amerického generála za věrohodné a z textu lze jasně vyčíst ruský způsob hybridního válčení. Pokud bychom jeho tvrzení považovali teoreticky za součást vlastní informační války s cílem očernit Ruskou federaci a rozšířit strach z její možné agrese vůči státům východní Evropy a v případě, že by Ruská federace neměla nejmenší zájem ohrožovat jiné státy východní Evropy, pak by jeho slova byla ukázkovým příkladem informační války zapadající do neorealistického pojetí mezinárodních vztahů. To proto, že jeho slova poukazují na strach států východní Evropy a jejich snahu přežít v anarchickém systému. Výsledkem by pak byl důraz těchto států na investice do výstavby a rozvoje ozbrojených sil a ukotvení své bezpečnosti v organizaci kolektivní bezpečnosti, jako je NATO. Tomuto neorealistickému pojetí zcela nasvědčuje skutečný vývoj od roku 2014 např. v Pobaltí.

Jak již bylo stručně zmíněno v kapitole 4.1.2, tak i Ruská federace vnímá hybridní hrozby jako bezpečnostní problém současnosti. Rozhodně tak nelze tvrdit, že pouze Ruská federace je jediným strůjcem hybridních hrozeb a naopak je třeba nezaujatě doplnit, že pokud jde o válku, tak hybridní způsob válčení (s využitím nástrojů informační války) užívají obě strany.

Ruská literatura se rovněž věnuje problematice hybridní a informační války. Pro úplné dokreslení všech souvislostí můžeme zmínit jeden z pohledů, kdy ruská strana vnímá americké úsilí o podporu tzv. „oranžových revolucí“ již dlouhodobě v post-sovětském prostoru. Americká pozornost se podle této literatury soustředila především na snahu o odstavení V. Putina od moci během prezidentských voleb v roce 2012. Po údajném americkém neúspěchu, kdy D. Medveděv souhlasil s pozicí premiéra a do dalších voleb proti V. Putinovi již nekandidoval, byla tato snaha přesunuta na Ukrajinu, kde již v té době byla údajně rozpracována (od roku 2010) manipulace s tamním obyvatelstvem a snaha o získání kompromitujícího materiálu na hlavní představitele země (V. Juščenko údajně přímo spolupracoval s americkými tajnými službami a jeho nástupce v úřadu prezidenta V. Janukovyč byl údajně zase snadno ovladatelný pomocí finančních prostředků). Cílem tohoto amerického úsilí mělo být údajně zničení Ukrajiny. (Starikov et al., 2016, s. 15-20)

Navzdory veškeré údajné americké snaze o ovládnutí prezidenta V. Janukovyče došlo k odmítnutí podpisu smlouvy s EU. Tato skutečnost měla zapříčinit vyvolání povstání pomocí již dříve vycvičených protestujících a násilníků, které mělo být původně plánováno až na rok dalších prezidentských voleb, ke kterým mělo dojít v řádném termínu na jaře 2015. Takovéto manipulace národem pomocí nástrojů informační války a projevy násilností patří údajně k běžným projevům amerického vlivu ve světě. (Ibid.)

Uvedený příklad můžeme vnímat ze dvou úhlů pohledu. V konečném případě však vždy dospějeme k závěrům popisujícím průběh informační války na Ukrajině, jen z opačného pohledu. Pokud budeme považovat uvedenou literaturu (Starikov et al., 2016) za dílo ruské propagandy, vidíme tak ukázkový příklad očerňování USA, jako aktéra, který údajně stojí za konfliktem na Ukrajině a který tento konflikt (konkrétně revoluci) připravoval již řadu let. V takovém případě toto dílo působí především na ruskou veřejnost jako prostředek podpory V. Putina, posilování negativního vnímání USA a vnímání Ukrajiny, jako oběti.

Pokud bychom teoreticky připustili opačný scénář, tedy považovali bychom dílo za pravdivé, tak lze vidět dlouhodobé a propracované vedení hybridní a informační války v post-sovětském prostoru ze strany USA. I v tomto případě je Ukrajina v roli oběti. Zajímavostí tak zůstává, pokud připustíme kteroukoliv z uvedených možností, tak se obě tyto (jinak zcela protikladné verze) shodují v bodě, který označuje Ukrajinu za oběť. To je pochopitelně zásadní z hlediska vnímání dopadu na civilní obyvatelstvo, neboť běžným obyvatelům Ukrajiny je patrně jedno, zda válku v jejich zemi

vyprovokovala Ruská federace nebo USA, ale podstatná je pro ně míra jejich utrpení, způsobeného tímto umělým konfliktem.

Jiná ruská literatura zase rozebírá finanční pomoc Ukrajině, její odůvodnění a dárce, což z určitého úhlu pohledu může být rovněž předmětem hybridní, případně informační války. Zajímavostí je, že uvedený příklad ruské akademické literatury vydaného MGIMO (Šiškina, 2018) působí výrazně méně ofenzivně vůči konání západních aktérů na Ukrajině, nicméně i tento zdroj potvrzuje jejich chování ve smyslu neorealistickej teorie.

Uvedený zdroj analyzuje zahraniční pomoc Ukrajině po roce 2014. Na prvním místě ze státních aktérů stojí USA, které jsou však překonány nadnárodním dárce, kterým je EU. Analýza cílů americké podpory uvádí jako první sektor pomoci jadernou bezpečnost (údajně se v roce 2018 jednalo o 80 milionů USD). Jako další významný cíl americké pomoci jsou uvedeny Státní pohraniční služba (24,5 milionů USD), transformace finančního sektoru (23,2 milionů USD) a další. Opomenut nezůstal ani rozvoj Národní gardy (19 milionů USD) a pomoc postiženým válkou na východě země, která však zaujímala z celé pomoci 3 %. Autorka článku si všímá rozdílu mezi pomocí poskytnutou do sektoru jaderné energetiky a pomoci obyvatelům. Došla k závěrům, že americká pomoc představuje čistě pragmaticky investované finanční prostředky do odvětví, která představují prostor pro budoucí strategickou spolupráci.

Z tohoto pohledu méně zajímavé oblasti pomoci (např. pomoc civilnímu obyvatelstvu) představuje pouhý zlomek pomoci. Podobně poskytuje pomoc i EU, která většinu prostředků pro Ukrajinu vynakládá na rozvoj ekonomicko-obchodního systému s patrným cílem, kterým je rozvoj Ukrajiny, pro kterou představuje EU hlavního obchodního partnera.

V obou případech tak jde údajně o primární cíl pomoci, kterým je v dlouhodobém horizontu nikoliv pomoc postiženým obyvatelům, ale rozvoj Ukrajiny jako stabilizovaného státu, který bude představovat pro USA i EU „přitažlivého partnera“. (Šiškina, 2018, s. 92-113) Pokud bychom však tyto závěry považovali za dílo propagandy, tak se postavení USA a EU jeví v „méně negativním světle“, než v předchozím případě. Pokud je článek pravdivý, pak lze vnímat roli USA a EU spíše jako roli aktérů, kteří využívají konflikt na Ukrajině pro své vlastní budoucí obohacení, prakticky bez ohledu na potřeby postiženého obyvatelstva.

5.2 Informační válka vedená na Ukrajině a její aktéři

Pokud jsme již dříve definovali, že na Ukrajině probíhá válka, konkrétně informační, tak je nezbytné uvést jednotlivé aktéry a příslušné důkazy, podporující toto tvrzení. Z tohoto pohledu je nezbytné nejprve definovat jednotlivé aktéry, které lze rozdělit na dvě skupiny. První skupinu představují aktéři, kteří reprezentují oficiální kyjevskou politiku, prosazují orientaci Ukrajiny na Západ, zastupují EU, NATO a Washington. Tou druhou skupinou jsou aktéři představující ukrajinskou opozici, včetně zastánců původního režimu prezidenta V. Janukovyče, separatisté na jihovýchodu země, zastánci partnerství s Moskvou, odpůrci západních mocenských struktur a představitelé Moskvy samotné, včetně ruského prezidenta V. Putina. Pro odůvodnění předpokladu rozpoutání hybridní a informační války v podobě informační a propagandistické kampaně ve prospěch zúčastněných mocností, lze předpokládat značnou obtížnost oficiálně obhajovat nasazování životů vlastních vojáků v zájmu zachování rovnováhy moci představiteli zúčastněných mocností. (Mearsheimer, 2014, Loc 592) V konkrétním případě Ukrajiny sice nejde o přímé nasazení vojáků, jako o ostatní vojenskou podporu v podobě dodávek materiálu, informací nebo vyjádření politické podpory. Právě (neo-)realistické vnímání reality těmito činiteli a jejich obavy o převážení rovnováhy moci ve prospěch soupeřící mocnosti, představuje pravděpodobně hlavní příčinu jejich chování a motivaci k zapojení se do konfliktu na Ukrajině.

Americký přístup představuje již zmíněná „*Public Diplomacy*“, pro kterou představují hlavní nebezpečí ruské dezinformace a očerňování. Zatímco v období studené války cílila sovětská kampaň na americké spojence v méně vyspělých státech, dnes údajně cílí na samotné Spojené státy a jejich společnost, ve které se snaží zpochybnit pravdu a rozšířit nedůvěru k oficiálním zdrojům a institucím. Dnešní komunikační a informační technologie představují snadný způsob, jak šířit požadované informace mezi cíleným publikem a část amerických příjemců těchto informací jim ochotně uvěří, aniž by vícekrát ověřovali pravdivost jejich tvrzení. Řešením tak není snaha o možné omezení šíření vlivu klíčovými subjektům, za které jsou považovány Ruská televize (RT) nebo server Sputnik. Možné řešení naopak představuje dodržování vysoké úrovně oficiálních médií nebo výuka ke kritickému myšlení obyvatel. (Boduszynski, 2017, on line) Konflikt na Ukrajině přenesl informační válku z teritoria Ukrajiny do globálního mezinárodního prostoru. Zejména antagonistické působení Ruské federace a Spojených států amerických v oblasti informační války představuje

konkrétní příklad dopadu zmiňovaného konfliktu na globální mezinárodní vztahy a bezpečnost a současně příklad, kdy se tato válka týká civilního obyvatelstva nejen na Ukrajině, ale na celém světě.

Sama Ukrajina a její současné oficiální instituce a představitelé jsou dalšími aktéry informační války. Z hlediska místa je lze klasifikovat jako vnitřní nebo domácí aktéry. Současný režim, do nedávna představovaný především prezidentem P. Porošenkem, využívá propagandu k obhajobě svých stanovisek nepřátelských vůči čemukoliv, spojenému s dřívějším prezidentem a jeho režimem. Za příklad takové propagandy lze považovat informační tabule umístěné na Majdanu. Místo objektivního popisu událostí a příčin revoluce poskytují zkreslené nebo nepravdivé informace o příčinách revoluce a o dění během ní. Demonstranti (často používající násilí jako první) podporující změny jsou vykreslováni jako oběti policejní brutality a bývalý prezident usilující o pragmatické směřování země jako politik, jednoznačně odmítající vše západní (více analyticky rozebráno v přílohách č. 15 a 16). O pravicových extremistech (např. účasti násilníků z Pravého sektoru) na oficiálních tabulích není nejmenší zmínka, stejně jako o obětech na straně tehdejších policejních sil.

Pokud se podíváme na konkrétní příklady vedení informačních operací, tak lze zmínit autorem dříve publikovaný příklad videoklipu umístěného na server YouTube s názvem „Já ruský okupant“ a „Já ruský okupant bez cenzury“ (článek byl zveřejněn v recenzovaném odborném časopise Krizový Manažment 2/2016). Autor porovnává dva videoklipy, kdy první s názvem „Já ruský okupant“ zachycuje různé historické události s nasazením sovětských/ruských ozbrojených sil ve prospěch svobody a míru (např. porážku nacistického Německa). Každá zmíněná historická událost je zakončena slovy „Promiňte, jsem ruský okupant“. Klip působí celkovým dojmem, že sovětské/ruské ozbrojené síly pomohly Evropě v boji proti zlu dané historické doby, což je vždy zakončeno ironickou omluvou za pomoc. (YOUTUBE, 2015a), on line)

Druhý klip „Já ruský okupant – bez cenzury“ znázorňuje ten samý klip s tím rozdílem, že na konci uvedené historické události je uvedeno tzv. „jak to bylo doopravdy“. V případě příkladu druhé světové války je tato část zakončena ukázkou tvrdící, že Sovětský svaz nepřinesl světu zcela nic, kromě války a agrese. (YOUTUBE, 2015b), on line) Údajný autor prvně uvedeného klipu (E. Zhurov) se oficiálně distancoval od jakéhokoliv napojení na oficiální ruské úřady a instituce s tím, že klip vyrobil z vlastního nadšení. Autor následně uvedeného klipu si zachoval anonymitu, jen v jeho „hlavičce“ je znázorněn ukrajinský znak a vlajka. První videoklip

byl zveřejněn 27. 2. 2015 a vidělo ho 9 299 164 diváků (k datu 18. 9. 2016). Druhý videoklip byl zveřejněn přibližně po 14 dnech (10. 3. 2015) a vidělo ho za stejnou dobu jen 213 464 diváků. (Smetana, 2016a), s. 38-43).

Jako závěr z porovnání obou klipů, jejich sledovanosti a času publikace lze vyvodit dvě možnosti. Za prvé, první klip není dílem propagandy, zatímco druhý naopak je. V tom případě by první klip byl úspěšný, neboť jeho sledovanost za téměř stejnou dobu byla 43 krát vyšší, než sledovanost klipu druhého („propagandistického“). V tomto případě můžeme tvrdit, že ukrajinská propaganda (hodnotíme-li úspěšnost pomocí sledovanosti) se prakticky zcela minula účinkem.

Pokud bychom připustili opak, tedy tvrzení, podle kterého je naopak první klip dílem ruské propagandy a druhý pouze ukazuje realitu, tak dojdeme k závěru, že propaganda v tomto případě byla zcela jednoznačně úspěšná, zatímco snaha o ukázkou pravdy prakticky naprosto selhala.

Ještě lze zmínit třetí teoretickou možnost, že oba klipy jsou dílem opačné propagandy. I v tomto případě bychom museli ruskou propagandu hodnotit jako 43 krát úspěšnější než propagandu ukrajinskou. Obecný závěr této části autorova dílčího výzkumu lze shrnout tak, že první klip byl 43 krát divácky úspěšnější než klip druhý bez ohledu na skutečnost, který z uvedených klipů byl vytvořen v rámci propagandy. Obecně lze tak vyvodit princip, podle kterého se prvně podávaná informace stává divácky mnohem více přijímána než následný pokus tuto informaci vyvrátit. Tuto skutečnost je třeba považovat za důležitou všude tam, kde probíhá informační válka a je třeba počítat s možnostmi šíření desinformací a následné nezbytnosti jim čelit.

5.3 Tři úrovně analýzy informační války na Ukrajině

Tato kapitola vychází z předpokladu, že informační válka na Ukrajině představuje situaci, v níž lze přístup a chování zúčastněných aktérů hodnotit pomocí tří úrovní analýzy. (Van Evera, 1997, s. 91) Důraz klade opět na dopad informační války na civilní obyvatelstvo. Autor vychází ze svého vědeckého článku odeslaného k publikaci v impaktovaném časopise Politické vedy na jaře roku 2021.

Z pohledu první (individuální) úrovně analýzy článek zdůrazňuje lidskou povahu a přirozené chování rozhodujících představitelů států. Důležitá je jejich kultura, víra i hodnotový žebříček. (Crocker et al., 2001, s. 4) Právě chování těchto aktérů první

úrovně má zásadní vliv na chování zúčastněných aktérů. Významná je především role politických představitelů, kteří mají vliv na propagandu, která přímo ovlivňuje civilní obyvatelstvo.

Jako konkrétní příklady můžeme stručně zmínit (podrobně uvedenou problematiku, pouze z jiného úhlu pohledu, rozebírá kapitola č. 6.3) reakci obyvatel na základě výsledků voleb. Část obyvatel zasažená oficiální propagandou tehdejšího prezidenta P. Porošenka volila v prezidentských volbách v roce 2014 právě jeho. Naopak, část obyvatel, která je zasažena propagandou obracející se k Ruské federaci, tak stále hájí nezávislost některých území Ukrajiny na Kyjevu. Jedná se o regiony s převahou ruskojazyčného obyvatelstva, což odpovídá jejich politické a tradiční kulturní orientaci. Obecně můžeme říci, že propaganda působí na aktéry první úrovně ve prospěch jejich domácích tvůrců za podpory vnějších aktérů.

Na druhé (národní) úrovni analýzy autor klade důraz na hodnocení vlivu proměnných, mezi které lze zahrnout především politický systém, povahu rozhodovacích procesů a sociální podmínky v zemi. Mezi ně patří především vliv veřejného mínění, vliv nacionalismu, politické kultury a ideologie. Všechny tyto proměnné mají klíčový vliv na chování aktérů v rámci zkoumaného konfliktu. (Crocker et al., 2001, s. 4, Ramsbotham et al., 2018, s. 12)

Konkrétním příkladem je přejmenování kyjevské ulice „*Moskovskaya*“ na ulici „*S. Bandery*“, ke kterému došlo v roce 2016. Městská rada Kyjeva, která reprezentuje obyvatele města, kteří ji zvolili v demokratických volbách, rozhodla 87 hlasy z 97 ve prospěch pojmenování ulice po válečném zločinci S. Banderovi. (Smetana, 2017a), s. 53-62, UNIAN, 2016, on line) Z této situace vyplývá vliv propagandy na obyvatele, kteří si zvolí do čela představitele, kteří oficiálně oslavují fašistického zločince. Je to stejná situace, jako když zástupce Městské rady I. Miroshnychenko v den 108. výročí narození S. Bandery označil tohoto zločince za příklad a vzor, který mají Ukrajinci následovat v boji za svůj národ.

Současně je třeba dodat, že během příležitosti 108. výročí se v Kyjevu konal pochodňový průvod, kterého se kromě I. Miroshnychenka zúčastnilo více než tisíc lidí. (Smetana, 2017a), s. 53-62, UNIAN, 2017, on line) na tom opět vidíme, jak propaganda ovlivňuje obyvatele, kteří si nejen zvolí reprezentanty hlásící se k fašistické minulosti, ale rovněž se aktivně účastní akcí na jejich podporu. V konečném důsledku, kdy bude

neustále opakováno tvrzení, že fašističtí váleční zločinci byli hrdinové a jejich chování bylo v pořádku, může dojít k obecnému přijetí této domnělé pravdy většinovou ukrajinskou společností, což může představovat další bezpečnostní problém v podobě přijetí této extremistické ideologie, za oficiální historickou skutečnost.

K uvedeným skutečnostem je třeba ještě doplnit, že oslava S. Bandery je z pohledu ukrajinských oficiálních představitelů zcela kontraproduktivní, neboť ve skutečnosti nahrává tvrzení ruské propagandy, která je převážně založena na šíření strachu ze šíření fašismu na Ukrajině. Výše uvedené chování Ukrajinců i jejich oficiálních orgánů (např. zmiňované Městské rady) toto ruské tvrzení svým chováním jen podporuje.

Jako třetí úroveň analýzy je uvedena mezinárodní úroveň. Obsahuje mezinárodní anarchický systém jako takový, společně s jeho aktéry. Dále obsahuje mocenské uspořádání, vojenskou sílu jednotlivých aktérů, jejich ekonomickou sílu a vazby na další prvky, pomocí kterých tito aktéři ovlivňují vnější prostředí. (Crocker et al., 2001, s. 4).

Na třetí úrovni analýzy jsou konkrétními aktéry samotná Ukrajina, reprezentovaná především politickou reprezentací sídlící v Kyjevu. Na druhém místě je Ruská federace a USA. Oba tito aktéři se přímo angažují v ovlivňování dění na Ukrajině. Zde je třeba zmínit logiku, podle které oba vnější aktéři zastupují většinový názor a postoje většiny vlastních voličů. Ti jsou do určité míry opět ovlivněni vlastním kulturním prostředím, historickými zkušenostmi a v neposlední řadě opět propagandou (většinou pocházející z oficiálních míst uvedených států). Na základě těchto faktorů vzejde prostřednictvím voleb politická reprezentace, která tyto své voliče, jejich názory a postoje reprezentuje. Jde o tzv. „začarovaný kruh“, kdy propagandou ovlivnění voliči volí reprezentaci, která se do značné míry skládá opět právě z autorů oné propagandy. Tímto lze vysvětlit chování zúčastněných státních aktérů a jejich postoj ke konfliktu na Ukrajině.

6. PŘÍPADOVÉ STUDIE

Tato kapitola disertace představuje analytickou část práce. Jedná se o výsledky autorovy vlastní analýzy provedené na základě získání většinou vlastních originálních a autentických materiálů, případně ve střední a západní Evropě relativně málo známé literatury. Uvedené materiály jsou většinou konfrontovány s oficiálně nebo jinak publikovanými informacemi. Ucelená analýza, včetně analyzovaných materiálů a dalších analyzovaných zdrojů je vždy přiložena v příloze vlastní disertace. Většina zde uvedených závěrů autorových analýz již byla publikována v odborných časopisech, ve kterých prošla recenzním řízením. Tyto publikace byly vydány v rámci autorova výzkumu.

Jednotlivé případové studie představují samostatný celek, který je proto zařazen do samostatné kapitoly, rozdělené na podkapitoly podle konkrétních případových studií. Každá zde uvedená případová studie má však návaznost na výše uvedený text, neboť autor popisuje zkoumanou problematiku komplexně a snaží se ji vystihnout se všemi jejími vazbami a v souvislostech s výše uvedenými skutečnostmi.

6.1 Nasazení ozbrojených sil proti civilnímu obyvatelstvu

Nasazení ozbrojených sil proti civilnímu obyvatelstvu představuje zásadní problematiku z pohledu ochrany obyvatelstva během každého konfliktu, stejně tak je tomu i v případě války o Ukrajinu. Situace na Ukrajině však byla od svého počátku poněkud specifická. Hlavní příčinou této specifčnosti byl zoufalý stav ukrajinských ozbrojených sil. Podle stenografického záznamu jednání Národního bezpečnostního

a obranného výboru měla Ukrajina k dispozici na přelomu let 2013-2014 pouhých 5 000 bojeschopných a nasaditelných vojáků. Při velikosti země se jednalo o zcela zanedbatelný a nedostatečný počet. Podle některých ukrajinských zdrojů byla Ukrajinská armáda záměrně a systematicky likvidována prezidentem V. Janukovyčem a jeho režimem ve prospěch Ruské federace (Hladka et al., 2017, s. 28) Nedostatek nasaditelných ozbrojených sil představoval důvod pro téměř okamžitou výstavbu dobrovolných praporů a jejich nasazení na podporu, případně místo skutečné armády. Druhým důvodem byla podle tehdejšího poradce ministra vnitra a poslance A. Gerashchenka skutečnost, že podle tvrzení vojenských velitelů armáda neměla právo

podle platných zákonů zasáhnout. Proto byl vyhlášen v zemi nouzový stav a tehdejší ministra vnitra A. Avakov rozhodl vytvořit dobrovolné prapory podřízené právě jeho ministerstvu, jako reakci na vzniklou situaci. (Hladka et al., 2017, s. 68)

Stejná skutečnost představuje důvod, proč se autor na tomto místě zaměřuje na nasazení často kontroverzních dobrovolných praporů, začleněných většinou pod Ministerstvo vnitra, proti civilnímu obyvatelstvu místo armády. Zde rozebírané téma současně představuje pro autora prostor k jeho hlubšímu zpracování v disertaci, neboť současná odborná literatura se zaměřuje na téma jen okrajově. Autor při svém pátrání identifikoval pouze 7 odborných článků zabývajících se dobrovolnými prapory. Většina z nich však spíše rozebírá jejich právní postavení nebo jejich roli v ukrajinské společnosti. (TAYLOR & FRANCIS, 2020, on line) Autor předloženou případovou studií obohacuje stávající výzkum vlastními závěry vytvořenými pomocí analýzy oficiálních ukrajinských stanovisek uvedených na internetových stránkách tamních úřadů a v tamní literatuře (MVS.GOV, 2017, on line, Hladka et al., 2017), příslušných závěrů západních odborníků (Hahn, 2018) a relevantních oficiálních zpráv mezinárodních organizací sledujících chování dobrovolných praporů na Ukrajině (OBSE), případně dalších, méně oficiálních zdrojů (RT, 2015, on line nebo TORNADOBATTALION.INFO, 2019, on line). V případě snížené věrohodnosti zdrojů však autor tuto skutečnost vždy uvádí a vysvětluje důvod čerpání informací z takovýchto zdrojů. Ty představují důležitou součást zdrojového aparátu zejména v místech, ve kterých autor zaměřuje svoji pozornost na informační válku, jejíž jsou tyto zdroje součástí.

6.1.1 Nasazení dobrovolných praporů v rámci hybridní války

Jak již bylo uvedeno výše, specifická situace na Ukrajině (především žalostný stav armády) vyústila v řešení, kterým byla tvorba a následné nasazení dobrovolných praporů. Jedná se o útvary převážně stavěné na základě dobrovolnosti, financované z různých, často soukromých zdrojů. Dalším takovým příkladem je Dnipro-1, který je považován za soukromou jednotku I. Kolomoyského. (Hladka et al., 2017, s. 92) Začlenění dobrovolných praporů a praporů Národní gardy Ukrajiny do podřízenosti Ministerstva vnitra jim dává oficiální právní rámec. Dobrovolně rekrutovaný personál většinou byl tvořen civilisty bez vojenského výcviku a zkušeností, avšak s touhou zachránit svoji zemi proti údajnému ruskému nepříteli. Mnoho příslušníků pocházelo z řad různých extrémně pravicových organizací (např. již zmiňovaného Pravého sektoru

nebo Radikální strany). Vzhledem k tomu, že většinou byli do dobrovolných praporů rekrutováni místní uchazeči a v souladu se skutečností, že v zemi byl nedostatek dopravních kapacit a armádní logistika nefungovala, tak většina dobrovolných praporů byla nasazena v místě své dislokace. Jde tak o útvary s teritoriální působností a pokrývající většinu území prakticky celé Ukrajiny (viz tabulka 1 v příloze č. 23).

Různé zdroje uvádějí v češtině různé pojmenování (nejčastěji prapor nebo pluk). Vzhledem k tomu, že v ukrajinštině je používán výraz „*dobrobat*“ (obecná zkratka pro dobrovolné „*bataliony*“) a originální ukrajinská literatura v anglickém jazyce uvádí převážně pojem „*battalion*“ (Hladka et al., 2017), tak autor používá pro překlad oficiální jazykovou příručku NATO, ve které je slovo „*battalion*“ přeloženo do češtiny jako prapor, v případě dělostřeleckých vojsk jako oddíl. Proto autor v celém textu používá pro obecný překlad právě slovo prapor. (Svěrák et al., 1998, s. 26) Ve skutečnosti toto obecné označení v sobě zahrnuje pluky i prapory. Přesné rozdělení podle velikosti je uvedeno v příloze č. 23.

6.1.2 Zločiny příslušníků dobrovolných praporů vůči civilnímu obyvatelstvu

Již samotné napojení dobrovolných praporů na pravicově extrémistické organizace, financování řadou oligarchů a rekrutace řadových členů převážně z pravicových radikálních organizací dává základ určité kontroverznosti zmiňovaných útvarů. Jejich oficiální začlenění do struktury Ministerstva vnitra pak jen zvýrazňuje vliv neofašismu na současné Ukrajině i v jejich vrcholných orgánech. Takovým příkladem je využití A. Parubie (vůdce Majdanu a velitele jedné „setniny“ na Majdanu) k organizaci rekrutace dobrovolníků a jeho přímého napojení na ministra vnitra A. Avakova, který právě A. Parubie označil za nejvhodnější osobu pro daný úkol. (Hladka et al. 2017, s. 6-7). Jejich vzájemné propojení ukazují fotografie v uvedené knize (obrazová příloha s. 128-129). Západní literatura při tom uvádí právě A. Parubie jako jednu z osob, nejvíce odpovědných za masakr v Oděse. (Hahn, 2018, s. 288)

Některé kriminální vazby dobrovolných praporů potvrzují jejich vlastní kontroverznost. Takové vazby některých příslušníků dobrovolných praporů na organizovaný zločin přiznávají i jejich vlastní představitelé. Jako příklad lze uvést vyjádření D. Yaroshe, vůdce Pravého sektoru, který osobně zmiňuje případ, kdy za bojovníky přišel vůdce místního organizovaného zločinu a předal jim svoji výzbroj (desítky kusů ručních granátů). Podle slov D. Yaroshe to byl údajně případ, kdy se zločinec přeměnil ve vlastence. (Hladka et al., 2017, s. 108)

Někteří západní odborníci (např. Hahn, 2018) vidí zásadní problém dobrovolných praporů nejen v jejich vazbách na oligarchy a krajní pravici, ale především v páčání válečných zločinů. Jako příklad lze zmínit bezdůvodnou vraždu otce rodiny spáchanou dne 16. března 2016 třemi opilými příslušníky praporu Aidar v jeho bytě v Lugansku. Pachatelé následně vyrazili do ulic a zahájili nemířenou palbu kolem sebe. Prapor Aidar je dále viněn z krádeží v kostelích ruské pravoslavné církve, únosů a vydírání. Příslušníci praporu Tornado jsou zase obviňováni ze znásilnění, bití zajatců, vražd a loupeží. Nutno dodat, že oba prapory byly vázány na Pravý sektor a Radikální stranu. (Hahn, 2018, s. 282) Sám tehdejší ministr vnitra A. Avakov musel připustit existenci alespoň části problémů a nejviditelnější problémy řešit. Jako příklad může posloužit prapor Shakhtar, který byl kvůli rozsáhlým případům rabování zcela rozpuštěn. (Hladka et al., 2017, s. 148). Podobně na tom byl prapor Tornado, který byl ze stejného důvodu také rozpuštěn. (Hladka et al., 2017, s. 164)

O dvou uvedených praporech v dnešní době existuje minimální množství věrohodných informací. Oficiálně jsou zmiňovány zcela minimálně (kromě informací o jejich existenci, obecném podezření ze zločinů a jejich rozpuštění). Jako jediný zdroj kompletních informací lze najít internetové stránky, které popisují jejich historii. (TORNADOBATTALION.INFO, 2019, on line) Většina informací odpovídá ověřitelným skutečnostem, přesto je však třeba je brát je s určitou rezervou.

Podle těchto stránek byl dobrovolný prapor Shakhtar založen 17. června 2014 v Dnipropetrovsku pod velením R. Onishchenka. Jeho dislokace byla na lesní základně R. Achmetova. Prapor byl nasazen v Luhanské oblasti, kde se účastnil bojů např. o Maryinku, Ilovaisk nebo Adveevku. Prapor byl rozpuštěn údajně po té, co jeho představitelé odmítli plnit protiprávní rozkazy.

Prapor Tornado byl založen jako společnost plnící policejní službu zvláštního určení v září 2014 a začleněn byl do struktury Ministerstva vnitra. Jeho působnost byla v Dnipropetrovské oblasti a nasazen byl v bojích např. o Kondrashovku, Makarov, Lysychansk nebo Volcheyarovku. V květnu 2015 příslušníci praporu údajně zastavovali vlaky pašující zboží (především uhlí) do Luganské oblasti. Od té doby jeho velitel začal dostávat výhrušné dopisy od A. Naumenka, který se stal generálem Ukrajinské armády, guvernéra Luganské oblasti A. Moskala a hlavního vojenského prokurátora A. Matiose. V květnu 2015 vystoupil v televizní show (*Schuster Live TV Show*) zástupce velitele praporu N. Tsukur a mluvil o korupci ve vrchním vedení ukrajinských místních úřadů a zisku jejich představitelů z pašování uhlí ze separatisty ovládaného území.

O měsíc později byla řada příslušníků velení praporu zadržena (M. Kust, M. Glebov, N. Svidovsky, A. Demchuk, R. Ivash, I. Kholod, B. Gulchuk a velitel R. Onishchenko). Po několika dnech hlavní vojenský prokurátor A. Matios obvinil prapor Tornado z únosů, krutostí, bití a dalšího porušování zákona. Navzdory absenci předložení důkazů a postupnému propuštění některých zadržovaných byl prapor rozpuštěn, stejně jako prapor Shakhtar. (Ibid.)

Výše popsané události poukazují na další, dosud opomíjenou skutečnost, kterou je problematika domácí ukrajinské korupce a vnitropolitických střetů jednotlivých představitelů stejného směru. Z výše uvedeného textu tak jasně vyplývá, že některé zločiny byly ze strany ukrajinských úřadů trestány především tehdy, pokud velení dotčených praporů vstoupilo do konfliktu s tamními oficiálními úřady. Tuto teorii potvrzuje skutečnost, že zločiny praporů Tornado a Shakhtar byly nekompromisně potrestány, navzdory absenci důkazů (tím autor netvrdí, že k uvedeným zločinům nedošlo) a aniž by na ně nějak zvlášť poukazovaly mezinárodní nezávislé organizace. V níže uvedených zprávách Amnesty International lze nalézt tvrzení především o zločinech spáchaných příslušníky praporů Aidar a Dnipro-1, ale o zločinech páchaných příslušníky praporů Tornado a Shakhtar tam není ani zmínka.

Naopak zločiny praporů, jejichž velení do takovýchto vnitropolitických sporů nevstoupilo, tak zůstaly nepotrestány, navzdory upozornování mezinárodních organizací a existenci jasných důkazů a výpovědí očitých svědků (jak je popsáno níže). Další zajímavostí je dopad takového jednání na samotnou informační válku. Proces s příslušníky výše uvedených praporů neunikl pozornosti zahraničních médií, především ruských. Ta si pochopitelně nenechala uniknout příležitost informovat o zadržení a obvinění velitele dobrovolného praporu na Ukrajině pro podezření z násilných trestných činů, mezi které patří únosy, znásilnění nebo mučení příslušníky jemu podřízenému praporu. Ruská televize RT současně zmínila, že obviněný velitel se stal obětí ukrajinské korupce a konfliktu mezi praporem Tornado a G. Moskalem, který údajně profitoval z pašování uhlí. RT citovala výše zmíněné skutečnosti z úst zadrženého velitele R. Onishchenka a G. Moskala. (RT, 2015, on line)

Výše použité zdroje nepatří mezi oficiální instituce a původ jejich informací nelze zcela úplně podložit akademicky relevantními důkazy. Jsou zde však uvedeny záměrně, neboť v základních údajích (vlastní existence praporů, jejich rozpuštění z důvodu podezření jejich příslušníků z páchaní závažné násilné trestné činnosti) se shodují

s oficiálními zdroji. Současně ukazují, jak zahraniční propaganda okamžitě využívá vnitropolitické spory ke svému prospěchu.

A konečně, popsany příklad ukazuje, že vnitřní spory, korupce a vlastní prospěch jsou pro řadu ukrajinských představitelů důležitější, než zájmy Ukrajiny, kterou reprezentují. Navíc, tento případ v podmínkách hybridní a informační války ukazuje jedno ze slabých míst současné Ukrajiny, které lze využít v její nepospěch. Hlavními viníky jsou v tomto případě sami Ukrajinci, kteří díky své nejednotnosti a touze po vlastním obohacení na úkor zájmů země poskytnou příležitost svému protivníkovi, aby v rámci vlastní propagandy očernil síly napojené na centrální administrativu v Kyjevu. Ve prospěch ruských médií v tomto případě hovoří skutečnost, že patrně nemusela tvořit žádné lži o protivníkovi, ani šířit jakékoliv dezinformace. Pouze stačilo, aby zveřejnila již publikované skutečnosti z dění kolem dvou rozpuštěných praporů.

Pokud se zaměříme na oficiální zdroje, tak lze vycházet ze zpráv mezinárodní nevládní organizace Amnesty International, která se problematice dobrovolných praporů a jejich zločinů věnuje. Autor na základě pátrání v databázi organizace Amnesty International identifikoval několik zpráv, popisujících zločiny těchto praporů a žádajících jejich vyšetření. Kromě zmíněného rozpuštění několika nejvíce kontroverzních praporů však žádné výsledky tamního šetření nejsou známy. Naopak, většina praporů a jejich příslušníků je stále heroizována, navzdory spáchaným zločinům proti lidskosti. Příkladem heroizace dobrovolných praporů je úvod knihy (Hladka et al., 2017, s. 3-5), ve kterém tehdejší ministr vnitra A. Avakov vyzdvihuje hrdinství příslušníků dobrovolných praporů během let 2013-2014 na Ukrajině. Stručně zmiňuje problémy později rozpuštěných praporů Tornado a Shaktharsk (které nechal osobně rozpustit) a zločiny spáchané jejich příslušníky hodnotí jako selhání způsobené lidskou povahou. Naopak vyzdvihuje i hrdinství právě jejich příslušníků, navzdory zmíněným zločinům. O zločinech příslušníků ostatních praporů však mlčí.

Další výpovědi vztahující se k problému heroizace dobrovolných praporů i za cenu přehlížení jejich zločinů je rozhovor s O. Turčynovem pro britskou stanici BBC, který je uveřejněn na internetových stránkách Ministerstva vnitra Ukrajiny. O. Turčynov, který je jednou z odpovědných osob za vyzbrojení a nasazení dobrovolných praporů hodnotí tyto prapory jako nutnost k záchraně země a současně jim přiznává historickou zásluhu při plnění tohoto úkolu. Současně připouští, že během jeho návštěvy fronty v roce 2014 se ho již tehdy někteří příslušníci dobrovolných praporů ptali, zda bude amnestie.

Když se ptal, čeho by se měla týkat, tak dobrovolníci zmínili obecně vraždy a loupeže. O. Turčynov sdělil, že takovéto případy byly výjimečné a více se problematikou kriminality dobrovolných praporů nezabýval. Naopak přiznal, že na sebe vzal plnou zodpovědnost za jejich vyzbrojení, navzdory existujícím domácím nesouhlasným hlasům z kruhu pravidelného důstojnického sboru. Mezi odpůrci vyzbrojení dobrovolných praporů panovaly obavy z jejich možného zneužití a chybějící kontroly. O. Turčynov však argumentoval jejich nezbytností, navzdory skutečnosti, že zbraně byly vydány prakticky každému, kdo se přihlásil s tím, že bude bránit Ukrajinu bez ohledu na to, zda byl dříve soudně trestaný, či nikoliv. Žádná kontrola prakticky neexistovala. (MVS.GOV, 2017, on line)

První zpráva Amnesty International z 8. září 2014 popisuje zločiny praporu Aidar, operujícího v severním Lugansku. Zmíněny jsou výslovně případy zneužívání, únosů, nezákonného zadržování, špatného zacházení se zajatci, krádeží, vydírání a případného popravování. Příslušníci organizace Amnesty International na místě šetření hovořili s desítkami obětí a očitých svědků těchto zločinů. Prapor sám při tom podléhal v místě nasazení kombinovanému velení Ukrajinských ozbrojených sil a vlastnímu místnímu velitelství. Zpráva hovoří o konkrétních případech přepadení místních obyvatel příslušníky praporu Aidar a jejich obvinění (bez předložených důkazů) z pomoci separatistům. Následně byli místní obyvatelé protiprávně zadržováni v nevyhovujících podmínkách, okradeni a bití. Jeden svědek dokonce identifikoval několik členů praporu Aidar, jako stejné příslušníky Bezpečnostní služby Ukrajiny (SBU), kterým byl později předán. Snaha ostatních místních obyvatel o dovolání se spravedlnosti a informací o protiprávně zadržovaných příbuzných u místních úřadů, včetně Policie byla zcela bezvýsledná.

Pro dokreslení situace zpráva zmiňuje prohlášení velitele praporu: „Pokud se rozhodnu, můžu vás hned teď' zatknout, dát vám přes hlavu pytel a zavřít na 30 dní do sklepa pro podezření z napomáhání separatistům.“ (AMNESTY, 2014a), on line)

Uvedená zpráva zmiňuje kromě jeho citace rovněž výpovědi některých obětí nezákonného chování příslušníků praporu Aidar. Jedním z nich je „Andrij“ (jméno bylo ve zprávě úmyslně pozměněno), který byl zadržen 27. srpna 2014 ve 3 hodiny odpoledne na ulici, kam přijel minibus s příslušníky praporu v uniformách a s automatickými útočnými puškami. Přišli k němu, bezdůvodně ho donutili lehnout na zem, kde do něho kopali a křičeli na něj. Následně mu přelepili páskou oči a spoutali zápěstí. Se svým sousedem byl naložen do minibusu, kterým byl odvezen

asi na 20 minut vzdálené neznámé místo. Následně ho zavřeli do neznámé místnosti, kde spoutaný a s přelepenýma očima strávil celý den. Ve svém zajetí dostal za celý den jednu sušenku, vodu a mohl na toaletu. Více již nebyl bit, avšak slyšel své spoluvězně (bylo jich mezi 12-15), jak biti byli.

Nejčastější otázky pokládané vězňem byly na to, co dělali a kde všude byli. Poškozený „Andrij“ trpěl rakovinou plic a byl v době svého uvěznění po několika chemoterapiích. Kromě tohoto zacházení byly „Andrijovi“ zabaveny klíče od automobilu a kreditní karta (ze které byl 28. srpna, tedy v době jeho zajetí proveden výběr). Po následném ohlášení situace místní policii nebyly podle zprávy provedeny žádné kroky k nápravě situace a potrestání viníků. (Ibid.)

Další bod uvedené zprávy popisuje skutečnosti kolem únosu Yevhena, který byl příslušníky praporu Aidar unesen 25. srpna téhož roku ve 4 hodiny odpoledne ve Starobilsku. Šlo o místního 31 letého podnikatele. Tři muži v maskách, kteří k němu přijeli v černém automobilu, když měl přestávku na čerpací stanici. Prohledali jeho automobil a zabavili nalezenou hotovost (přibližně 1,700 EUR). Na místě mu sdělili obvinění ze separatismu. Nasadili mu na hlavu masku, aby nic neviděl a odvezli ho do asi 20 minut vzdálené garáže, ve které ho začali vyslýchat. Celkem výslech opakovali třikrát a vždy ho obvinili ze separatismu a bili ho hlavní pušky, do ledvin ho byli tupou částí sekery a vyhrožovali, že ho vezmou ven, kde ho popraví. Po uplynutí dne přišli ti samí lidé, kteří řekli, že byl zadržen příslušníky praporu Aidar, ale nyní prohlásili, že je v držení příslušníků jednotky „Alpha“, což je oficiální součást ukrajinské SBU. Yevhen však jasně identifikoval tyto lidi, jako ty stejné, kteří ho zadrželi. Následně se ho ptali, kolik je ochoten zaplatit za své propuštění. Po odpovědi, podle které mu již všechny prostředky zabavili v jeho automobilu, byl propuštěn. Následně se pokusil dovolat spravedlnosti na místní policejní stanici, kde se však vyšetření případu dodnes nedočkal. (Ibid.)

Ukrajinské úřady dále podle zprávy oficiálně řešily celkem 38 případů kriminálního chování příslušníků praporu Aidar. Současně prohlásily, že kromě zaevidování těchto případů nejsou schopny podniknout žádné kroky k dopadení viníků a jejich potrestání. (Ibid.)

Další zpráva Amnesty International ze stejného dne naléhá na ukrajinskou vládu, aby zastavila válečné zločiny dobrovolných praporů. Zmiňuje zločiny (vyjmenované výše) spáchané příslušníky praporu Aidar a žádá jejich vyšetření a nápravu. (AMNESTY, 2014b), on line)

Třetí zpráva zmiňuje především bránění dodávek humanitární pomoci na východní Ukrajinu. Jmenovitě je zmiňován prapor Aidar, Donbas a Dnipro-1. Z blokády konvojů s pomocí pro potřebné obyvatele východní Ukrajiny zde jsou rovněž obvinění příslušníci Právého sektoru, což opět potvrzuje jejich propojení, jak je rozebíráno výše. Jako konkrétní případ je uvedena blokáda konvoje financovaného R. Akhmetovem. Boje mezi separatisty a ukrajinskými silami (včetně dobrovolných praporů) si v regionu za 6 měsíců vyžádaly 4,700 civilních obětí. Blokáda humanitárních konvojů s potravinami a léky patří mezi jednu z hlavních příčin. (AMNESTY, 2014c), on line)

Dalším dokumentem pocházejícím ze stejného zdroje je souhrnná zpráva. Ta je však zaměřená obecně na páchání válečných zločinů, většinou bez jednoznačné identifikace viníků (ponechává otevřenou možnost, že za zločiny stojí kterákoli ze zneprátelených stran). Obsahuje však rovněž konkrétní příklady, kdy byly odhaleny hroby s mužskými těly. Mnoho z nich bylo evidentně popraveno mimo soudní řízení silami podléhajícími velení z Kyjeva. Podle času a nasazení jednotek lze předpokládat za viníky příslušníky 25. výsadkové brigády z Dnipropetrovska nebo příslušníky praporu Dnipro-1. (AMNESTY, 2014d), on line)

Zpráva popisuje skutečnost, kdy Důl č. 22 a Nyžnaya Krynka v Dnipropetrovské oblasti byly obsazeny různými pro-kyjevskými vojenskými jednotkami mezi 16. srpnem a 22. zářím 2014, kdy byla oblast opět obsazena separatistickými silami. Očití svědci vypověděli, že Důl č. 22 byl v té době obsazen praporem Dnipro-1 a Nyžnaya Krynka příslušníky 25. výsadkové brigády. Podle nich není pochyb o tom, že nalezené hroby v této oblasti pocházejí z doby, kdy bylo místo obsazeno právě pro-kyjevskými silami. Minimálně jedno mužské tělo pocházelo prokazatelně z této doby. Místními lidmi bylo identifikováno, jako místní 21 letý Nikita Kolomeytsev, který pracoval jako horník v dole a později působil jako dobrovolník v silách tzv. Donětské nezávislé republiky.

Jeho rodina však trvá na tvrzení, že sloužil na kontrolním stanovišti (*check-point*), ale vlastních bojů se nikdy nezúčastnil. Jeho matka vypověděla, že ukrajinští vojáci přišli po jeho zmizení domů, ptali se všech rodinných příslušníků a prohledali jeho počítač. Následně poničili dům, zničili nábytek a rozstříleli dveře. Matka následně potvrdila totožnost mrtvého, podle jeho tetování a trika. Jeho ruce byly svázány lepicí páskou za zády, což potvrdila následná fotodokumentace. Policie potvrdila, že zemřel na střelná zranění způsobená pistolí Makarov, která se našla vedle jeho těla. Tři další těla zatím nebyla identifikována. Patrně však patří místním obyvatelům, kteří jsou

od 11. do 12. září pohřešování. Zpráva oficiálně hodnotí úmrtí N. Kolomeytseva, jako mimosoudní popravu provedenou pro-kyjevskými silami. (Ibid.)

O zločinech páchaných příslušníky praporu Aidar píše i další zpráva Amnesty International, která zmiňuje jako konkrétní příklad opět obvinění místních civilních obyvatel ze spolupráce se separatisty (opět bez důkazů), jejich bití pažbami pušek nebo protiprávní zadržování. (AMNESTY, 2014e), on line)

Jako poslední z uvedených zpráv je zpráva z roku 2016, která potvrzuje, že problém páchání válečných zločinů příslušníky dobrovolných praporů nebyl jen krátkodobou záležitostí období kolem převratu na Majdanu. Zpráva uvádí jako příklad 55 letou Alexandru. Poté, co vládní síly osvobodily její vesnici od separatistů (vzdálené 20 kilometrů od Doněcku), Alexandra zorganizovala protest místních obyvatel proti vybudování palebných postavení těžkých houfnic ve vesnici. Důvodem byl jen strach z toho, že palebná postavení učiní z civilní vesnice cíl pro nepřátelskou palbu. Příslušníci ukrajinského dobrovolného praporu (v tomto případě zůstává nejmenovaný) ji zajali, obvinili z podpory separatistů (údajně měla být radio-operátorkou), drželi ji svázanou a se zakrytými očima na neznámém místě. V zajetí ji bili do hlavy gumovou palicí, vrhali ji proti zdi, zlomili jí nos a některé další kosti. Alexandra ve svém zajetí nedostávala žádné jídlo, nesměla chodit na toaletu a celé dva týdny musela trávit na holé, betonové podlaze. (AMNESTY, 2016, on line)

6.1.3 Nasazení dobrovolných praporů jako jeden z prvků hybridní války

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že z hlediska definice hybridní války uvedené v kapitole 2.1.1, představují dobrovolné prapory sílu, která v době svého vzniku odpovídala použité definici. Jednalo se v podstatě o „živelně“ vytvořené útvary nasazené tam, kde legitimní ozbrojené síly nebyly schopny efektivně zasáhnout. Tomuto vzniku často odpovídala povaha a profil příslušníků, kteří byli rekrutováni, cvičeni a vyzbrojeni bez ohledu na to, zda za sebou měli často kriminální minulost nebo byli napojeni na různé pravicově extremistické organizace (jak je popsáno výše). Teprve později byly tyto útvary začleněny (většinou) do regulérní sestavy Ministerstva vnitra Ukrajiny, případně byly z výše uvedených důvodů rozpuštěny.

Výše uvedená analýza ukazuje, že nasazení těchto praporů bylo odůvodněno a legalizováno na základě faktické potřeby rychlé výstavby nasaditelných sil a prostředků k obraně země proti separatistům. Důvodem jejich nasazení proti vlastnímu civilnímu obyvatelstvu bylo v podstatě selhání jednotlivců a systému, který

jim v jejich kriminálním chování nedokázal zabránit, případně zabezpečit dopadení a potrestání viníků. To proběhlo pouze v těch případech, kdy existoval vnitřní politický zájem o likvidaci vybraných členů dobrovolných praporů. V takovém případě sloužilo kriminální chování jejich příslušníků úřadům spíše jako záminka. Civilní obyvatelstvo tak bylo vůči nim postaveno do role oběti, bez reálné možnosti sebeobranu. Oficiální představitelé země se obecně za tyto prapory a jejich nasazení postavili vždy s tím, že se jednalo o nezbytnost, jediný způsob obrany země a jejich nezákonné počínání považují spíše za výjimečné, bez ohledu na tvrzení mezinárodních organizací a množství očitých svědků i poškozených z řad vlastního obyvatelstva.

Z pohledu informační války lze dobrovolné prapory vnímat ze dvou úhlů pohledu. Jednak jako sílu, která podle oficiálních představitelů Ukrajiny zachránila jednotu Ukrajiny. Jejich příslušníci byli prezentováni jako hrdinové, kteří neváhali nasadit vlastní život pro jednotu země. Z druhé strany lze vnímat ty stejné prapory a jejich příslušníky jako nástroj, který sami tito příslušníci bojující za jednotnou Ukrajinu svým protiprávním chováním vytvořili a dali do rukou zneprátelené propagandě. Stačilo pouze poukázat na vnitřní spory, konflikty a následné události kolem rozpuštění dvou praporů, případně využít oficiální zprávy Amnesty International, aby byl vytvořen negativní obraz těchto praporů.

Objektivně lze přiznat určitý význam i smysl výstavbě a nasazení dobrovolných praporů. Současně je třeba uznat, že systém jejich výstavby, rekrutace a vyzbrojení jejich příslušníků a následné operační nasazení praporů bylo systémově zcela nedoručené, zejména po stránce trestní zodpovědnosti a vymahatelnosti práva v případě kriminálního chování příslušníků těchto praporů. Z hlediska informační války představovali jakýsi „výstřel do vlastních řad“, kdy svým chováním napomáhali pro-rusky orientovaným silám vytvářet negativní pohled na ukrajinské ozbrojené složky a současně tak napomohli posilovat proti-ukrajinské nálady postížených obyvatel.

6.2 Organizované útoky a násilnosti proti civilnímu obyvatelstvu

Civilní obyvatelstvo trpí za každého konfliktu nejvíce. Navzdory dlouhodobé snaze o různé právní úpravy konfliktů s cílem snížit utrpení civilistů, je trend spíše opačný a civilních obětí přibývá navzdory úbytku obětí z řad stále lépe vybavených a vycvičených, často plně profesionálních ozbrojených sil. Z tohoto pohledu má však ukrajinský konflikt určitá specifika. Prvním je skutečnost, že část bojů provádí různá více, či méně oficiální bojová uskupení, často na úrovni placených žoldněřských skupin

nebo dobrovolných uskupení různých extremistů. Na jedné straně se jedná o separatistické bojovníky usilující o odtržení části území od centrální Ukrajiny, organizované v dobrovolných bojových uskupeních, včetně tzv. Donětské republikánské armády a tzv. Armády Luganské lidové republiky, podporovaných neidentifikovatelnými příslušníky „zelenými muži“ bez označení příslušnosti, avšak profesionálně vycvičenými a vybavenými (údajně se jedná převážně o příslušníky Ruských ozbrojených sil mimo služební vyslání, např. na dovolené).

Nutno doplnit, že v dnešní době se jedná již o prakticky na Kyjevu nezávislé (i když oficiálně neuznané) státy s více, či méně funkčními ozbrojenými silami, infrastrukturou, úřady i diplomaty, zastupujícími tyto tzv. nezávislé republiky na mezinárodní úrovni. Jako příklad lze zmínit první oficiální setkání zástupců obou tzv. nezávislých republik při jednání na půdě Bezpečnostní rady OSN (v rámci formátu „*Arria-Formula Meetings*“) dne 2. prosince 2020 (setkání bylo iniciováno zástupcem stálé reprezentace Ruské federace při OSN) s cílem projednat prosazování Minských dohod. Obě tzv. nezávislé republiky byly reprezentovány svými tzv. ministry zahraničních věcí N. Nikonorovou a V. Deinegem, jak o události informovalo tzv. Ministerstvo zahraničních věcí tzv. Donětské lidové republiky. (MID-DNR, 2020, on line)

Na druhé straně stojí oficiální ozbrojené síly a bezpečnostní sbory Ukrajiny, často však podporované dobrovolnými prapory, jednotkami Národní gardy nebo přímo některá oficiální uskupení pravicových extremistů, jakými je např. Pravý sektor (Hahn, 2019, s. 180), často s oficiální podporou Kyjeva. Takováto neoficiální uskupení se tak rovněž stala nedílnou součástí bojových a násilných operací v konfliktu na Ukrajině od jeho samotného vypuknutí na kyjevském Majdanu, kde sehrály klíčovou roli. Druhým specifickým je zapojení běžných občanů do masových násilností a význam pouličních bojů pro politické směřování země. Mnoho občanů Ukrajiny se tak zapojilo do násilností proti jinak smýšlející skupině civilních obyvatel stejné země. Takovéto boje mezi skupinami civilistů mají v případě Ukrajiny zásadní dopad na její další směřování a bezvýznamná není ani zahraniční podpora vybraných skupin obyvatel.

Autor vybral k hlubší analýze případ událostí na Majdanu na přelomu let 2013 a 2014, neboť šlo o klíčovou událost, která ovlivnila další směřování země se všemi důsledky, přinesla největší počet obětí (kromě výslovně bojových operací) a autor může přispět k analýze vlastním pozorováním v místě, kde se analyzované události dříve odehrály.

Jako druhý příklad autor vybral požár Domu odborů, ke kterému došlo 2. května 2014 v Oděse a kde přišlo o život opět významné množství civilních obyvatel. Zatímco Kyjev je symbolem a centrem změny režimu, tak Oděsa představuje spíše opak, místo odporu obyvatel vůči převratu na Majdanu. Rovněž Oděsu autor navštívil osobně a může tak doplnit analýzu vlastními poznatky z místa, kde dříve k násilnostem došlo. Obě místa mají společný prvek, kdy násilnosti prováděli především civilní obyvatelé (za podpory a organizace určitých extremistických skupin) proti civilním obyvatelům a pořádkové síly hrály spíše doplňující roli. Stejně tak v obou případech zcela selhal (ať už záměrně nebo svojí neschopností reagovat na takovéto události) systém ochrany obyvatelstva.

6.2.1 Útoky odpůrců západního směřování země a projevy separatismu

Jednu ze stran konfliktu o Ukrajinu představují odpůrci prozápadního směřování země usilující o oddělení částí ukrajinského teritoria od Ukrajiny. Jejich zeměpisné rozmístění odpovídá místům se silným vlivem ruskojazyčného obyvatelstva, především na východě (případně jihovýchodě) země. Tyto skupiny obyvatel se od samého začátku projevíly ve střetech s prozápadně orientovanými příznivci a oficiálními bezpečnostními složkami země. V současnosti hrají významnou roli především v oblastech vyhlášených tzv. nezávislých republik (Doněcká a Luganská). V jejich rámci stále odolávají pravidelným ukrajinským bezpečnostním složkám a postupně působí tzv. zamrzání konfliktu. Jeho výsledkem (současný *statut quo*) je právě *de facto* existence těchto *de jure* neuznaných republik. Svoji roli sehrály tyto síly pochopitelně i na Krymu.

Tito odpůrci se angažovali pochopitelně všude tam, kde došlo ke střetům s jejich oponenty, zastávajícími opačný názor. Hlavní místa střetů (v Kyjevu a Oděse) a podrobně rozepsané a analyzované události jsou již uvedeny v jiných částech této práce (zejména v kapitole 6.2.2). Proto se zde autor zaměřuje především na doplňující informace, které však zásadním způsobem pomáhají dotvářet celkový obraz událostí v jejich širším kontextu.

V souvislosti s informační válkou je zajímavé podívat se na příklad Národního musea historie Ukrajiny ve 2. světové válce, kde je výstavka techniky, údajně zabavené v bojích na východě země (příloha č. 26-29). Na fotografii v příloze č. 26 je automobil NIVA, který se zúčastnil údajně bojů o Doněcké letiště a jehož řidič I. Zubkov při této operaci přišel o život. Z pohledu dopadu války na civilní obyvatelstvo

a jeho zapojení je zajímavé, že uvedené vozidlo údajně pořídili civilní dobrovolníci a věnovali jej ozbrojeným silám.

Tato skutečnost (pokud je toto tvrzení pravdivé) dokládá vysokou míru solidarity místních obyvatel a současně jejich možné ovlivnění válečnou propagandou, na jejímž základě dělalo obyvatelstvo takovéto sbírky ve snaze pomoci ozbrojeným silám. Na dalších třech fotografiích je technika údajně zabavená ruským ozbrojeným silám na území Ukrajiny. V souvislosti s informační válkou je zajímavé, že všechny uvedené důkazy jasně prokazují příslušnost techniky k ruským ozbrojeným silám, na místě chybí buď úplně (příklad chybějících pneumatik u BTR-80), nebo je jejich autentičnost prakticky zcela neověřitelná a to i v případech, kdy zcela prokazatelně v době zabavení byla technika kompletní (jak je podrobněji rozepsáno v příloze č. 28).

Skutečností zůstává, že věrohodnost původu techniky prakticky nelze ověřit. Lze pouze pracovat se dvěma variantami. První, připouštějící její autentičnost, potvrzuje oficiální ukrajinskou verzi a poukazuje na rozsah ruské intervence za hranicemi vlastního teritoria. Naopak druhá varianta, považující ukrajinské tvrzení za vykonstruované, svědčí o jasném vedení informační války Ukrajinou, případně Západem. Nutno podotknout, že obě verze lze potvrdit řadou vědeckých publikací. (Hahn, 2018, s. 267)

6.2.2 Vybrané útoky ze strany stoupců převratu a pravicových extremistů

Jak již bylo uvedeno výše, historické události a následné souvislosti vytvořili v první polovině 20. století na Ukrajině podmínky vhodné pro vznik a rozvoj nacionalistických pravicových hnutí, která tam mají dodnes silnou podporu. Nacionalistická orientace tamního obyvatelstva, jeho organizovaných skupin, hnutí nebo nacionalistické smýšlení politických reprezentantů představují bezpečnostní hrozbu, především v případě, že nacionalisticky smýšlející obyvatelstvo neváhá vzít do rukou zbraň a pod záminkou prosazení demokratických hodnot a politiky páchat násilnosti. V souvislosti s globálními aktéry konfliktu tento přístup odpovídá přístupu amerických neokonzervativců, kteří takto pod záminkou šíření demokracie jen rozšířili chaos, a nestabilitu do Iráku a dalších zemí Blízkého východu, do kterých vojensky intervenovali. (Sandole et al., 2009, s. 41) To je třeba zmínit v souvislosti s Ukrajinou, kde se Spojené státy rovněž angažovaly ve jménu šíření demokracie ve prospěch pravicových skupin podporujících převrat a svržení dříve oficiálně uznávaného prezidenta V. Janukovyče. Nacionalismus takto legitimizuje politiku použití síly

k prosazení demokratických hodnot a rozšíření vlivu demokratických států provádějících tuto politiku. Současně představuje nacionalismus silnější vazbu mezi politickými představiteli a běžnými lidmi. Takovéto vazby jsou nejsilnější právě v době vnějšího ohrožení země. (Mearsheimer, 2014, Loc 1968) Tato skutečnost plně odpovídá chování domácích pravicových aktérů na Ukrajině, kteří využívají ve své propagandě představu ruského nebezpečí, aby jeho pomocí posílili právě tyto své vazby na domácí obyvatelstvo a upevnili tím svoji moc.

Klíčovou událostí mající zásadní vliv na události na Ukrajině i další dlouhodobé směřování země, stejně jako na chování dalších aktérů a celkovou geopolitickou situaci ve světě má převrat na kyjevském Majdanu, ve který vyústily pouliční nepokoje z přelomu let 2013 a 2014. V předložené disertaci autor zařadil toto téma mezi případové studie, kde bude analyzovat vlastní materiál, který pořídil na dotčeném místě během své studijní cesty do Kyjeva v roce 2017 v kontextu s oficiálně publikovanými informacemi z obou stran. Téma je zde uchopeno především ze strany postižení obyvatelstva a útoků na něj. Dílčí autorovy závěry byly publikovány a po recenzním řízení zveřejněny ve slovenském odborném časopise *Krizový manažment* (Smetana, 2017a), s. 53-62).

Tehdejší politika V. Janukovyče odmítající příklon k Západu a příklon k Moskvě sehrála roli spouštěcího mechanismu, který odstartoval vlnu protestů, které přerostly v násilnosti a později ve změnu vlády i prezidenta. Je třeba zdůraznit, že V. Janukovyč byl tehdy zcela legitimně zvoleným prezidentem Ukrajiny, jehož zvolení ani v mezinárodním prostředí nikdy nikdo nezpochybnil. Prezidentské volby v roce 2010, ve kterých vyhrál, byly dokonce sledovány pozorovateli OBSE, kteří je rovněž považovali za legitimní a navzdory některým korupčním aférám je považovali za transparentní s nabídkou dostatečného množství kandidátů, reprezentující různé názorové tábory (OSCE, 2010a), on line).

Popis událostí vychází z autorovy analýzy a oficiálně dostupných informací (převážně získaných z informačních tabulí umístěných později na Majdanu), publikovaných dříve autorem (Smetana, 2017a, s. 53-62) a uvedených v příloze disertace č. 12. V jednu hodinu ráno 11. prosince 2013 zaútočili vládní síly na Majdan (obsazený demonstranty a ubytovaných na ulicích ve stanovém městečku) z ulice *Institutska* a *Evropské náměstí*. Po třetí hodině zaútočily tyto síly na *Kyjevskou radnici*. Zvony v klášteře sv. Michaela *Golden-Dome*, stejně jako sociální sítě vyzývaly obyvatele k podpoře protestujících. Díky navýšení protestujících údajně

až na půl milionu byly vládní síly nuceny k ústupu. Je třeba však zmínit, že v uvedenou dobu probíhaly v Kyjevu ještě stále oslavy Nového roku (pravoslavný Nový rok slavili Kyjevané 7. ledna a následující dny probíhala řada doprovodných akcí po celém Kyjevu), díky čemuž je prakticky nemožné určit, kolik lidí vyšlo do ulic protestovat a kolik jich tam přišlo slavit nastávající nový rok. Ukrajinský parlament přijal 10 zákonů namířených proti protestujícím (jako např. zákon omezující možnost shromažďování nebo svobodu projevu), jejichž cílem bylo uklidnění situace a nastolení pořádku (podle současného oficiálního výkladu byly přijaty v rozporu s tehdejší právem).

Cílem této práce však není právní analýza ústavnosti tehdejších zákonů, ale otázka řešení situace z pohledu ochrany obyvatelstva. Z tohoto pohledu se jednalo alespoň o ukázkou snahy situaci řešit a násilné protesty ukončit. Zákony však přijaty nebyly a naopak na nátlak opozice byly zrušeny a byla přijata amnestie pro v té době zadržené protestující. Ve stejné době si však potyčky mezi policií a protestujícími vyžádaly první oběť, což vedlo k dalšímu stupňování násilností, aniž by ústupky vlády měly jakoukoliv možnost reálně situaci ještě ovlivnit. Vládní síly tak nasadily 18. února 2014 večer obrněnou techniku proti barikádám protestujících (ze směru Evropského náměstí), kteří fyzickou silou drželi své pozice. Protestujících bylo v místě údajně až 20,000 a pro svoji obranu použili i Molotovovy koktejly. Po těžkých bojích došlo v noci k podpálení budovy Obchodní unie, kde měli protestující své velitelství, jednotku první pomoci a tiskové centrum. V prvním patře byla ještě zřízena kuchyň a místo pro sběr teplého oblečení. Z požáru byly oficiálně obviněny tehdejší vládní síly, ale konkrétní obvinění dodnes nepadla a zločin tak zůstává stále nevyšetřen. Protestující byli velice dobře organizováni. Vytvořili jakousi domobranu, jejíž základní jednotkou byla setnina „*Sotnya*“, přibližně ekvivalent roty. Tyto setniny zodpovídaly za fyzickou obranu (oficiální dokumenty hovoří o „ochraně“) protestujících a udržování pořádku. Každá takováto setnina čítala mezi 70 až 150 příslušníky, několika národností i obou pohlaví. Postupně byl jejich počet navyšován a v době vrcholných bojů se jich nacházelo na Majdanu 42. Z pohledu ochrany obyvatelstva byla důležitá služba první pomoci, která však byla ponechána převážně v rukou dobrovolníků. Tato první pomoc byla zřízena po jedné z porážek protestujících 30. listopadu 2013 na stanovištích v Budynoku, Profspiloku, na radnici, v Říjnovém paláci a kláštřech sv. Michaela a sv. Vasila Velikého. Jednalo se o dobrovolnou službu, která zraněné po prvotním ošetření dopravila do improvizovaného dobrovolnického zařízení. Celkem při protestech přišlo o život přibližně 130 lidí, včetně 18 příslušníků policie.

Z hlediska ochrany obyvatelstva došlo na Majdanu k celé řadě pochybení, až k naprostému selhání systému, který měl primárně zabránit takovému událostem, případně alespoň zmírnit jejich následky. Z bezpečnostních a záchranných složek byla na Majdanu přítomna pouze policie. Většina záchranných prací spočívala na dobrovolnících. Absenci profesionálních záchranářů lze částečně vysvětlit a ospravedlnit tím, že neměli možnost dostat se na místo potřeby vzhledem k zapáleným barikádám a probíhajícím bojům.

Z pohledu informační kampaně je třeba si všimnout zavádějících termínů „ochrana“ tam, kde šlo zcela evidentně o „obranu“ a k manipulaci s údaji počtů stoupenců převratu, které nelze přesně vyčíslit vzhledem k vysokému počtu lidí, kteří přišli do ulic jen slavit příchod nového roku.

Další spornou otázkou zůstává nasazení odstřelovačů, kteří nikdy nebyli dopadeni ani obviněni v řádném soudním procesu, či policejním vyšetřování. Pokud chce autor zůstat nezaujatý, nelze útoky odstřelovačů více rozebírat, neboť neexistují relevantní důkazy o tom, kým byli opravdu nasazeni a co se s nimi po útoku stalo. Spíše lze hodnotit adekvátnost nasazení policejních těžkooděnců a těžké techniky, neboť podle dodnes veřejně dostupných fotografických materiálů protestující byli vybaveni často profesionálními prostředky individuální ochrany jednotlivce (např. přilbami, neprůstřelnými vestami, ochrannými maskami atd.) a značná část jich byla dokonce ozbrojena (včetně vybavení zápalnými láhvemi, což je dnes dokonce kategorie zbraní, která je mezinárodním právem ozbrojeného konfliktu omezena). Z tohoto důvodu se lze domnívat, že navzdory selhání záchranných složek bylo nasazení policejních sil (včetně elitních jednotek Berkut) adekvátní odpovědí na probíhající násilnosti a z hlediska práva se jednalo o zcela legitimní zásah (toto tvrzení nezpochybňuje, že v případě jednotlivých policistů mohlo dojít k určitým selháním a porušení práv protestujících během zásahu nebo v případě jejich zadržení). Počet 18 mrtvých policistů (Natsional'naya Politsiya, 2017, on line) jen dokládá sílu a razantnost útoků demonstrujících a potvrzuje oprávněnost nasazení policie na obnovu pořádku tehdy legitimní vládou i prezidentem V. Janukovyčem.

Ve výše uvedených souvislostech je třeba připomenout, že to byly právě protesty pro podporu západního směřování země, které se zvrhly v násilnosti a které byly zcela protiprávní. Tehdejší vláda měla povinnost obnovit pořádek a zabránit ztrátám na životech, zdraví i majetku obyvatel Ukrajiny, což se snažila zabezpečit. Západní podpora revolučního tábora představuje jakýsi paradox, kdy ve jménu demokracie

a západních hodnot podpořily zejména USA protestující na ulicích proti tehdy zcela legitimnímu prezidentovi suverénního státu. Konkrétním příkladem americké podpory protestujícím bylo vystoupení senátora J. McCaina nebo náměstkyně ministra zahraničí V. Nuland na Majdanu s cílem vyjádřit podporu protestujícím proti V. Janukovyčovi. (Hahn, 2018, s. 150) USA při tom již dříve finančně podporovaly revoluční síly prostřednictvím fondů USAID. (Hahn, 2018, s. 100) Pro objektivní posouzení americké role na Majdanu je třeba zmínit, že hlavní organizovanou sílu od samého začátku protestů představoval Pravý sektor. Ten vznikl 29. listopadu 2013 spojením několika více, či méně radikálních neofašistických uskupení.

Autorovo hodnocení vybraných uskupení (převážně podporujících revoluci na Majdanu) jako fašistických nebo extrémně pravicových vychází z několika skutečností. První z nich je vlastní chování příslušníků těchto uskupení. Za to lze považovat oslavy válečného zločince S. Bandery, novodobé používání černo-červených praporů nebo nápadná podobnost znaku dobrovolného praporu Azov, který používá zrcadlově obrácený symbol 2. pancéřové divize SS „*Das Reich*“ (příloha č. 24). Kromě toho lze v uskupeních hrajících na Majdanu hlavní úlohu, vidět celou řadu osob přímo napojených na krajní pravici. Jako příklad vlivu krajní pravice a jejího propojení od řadových příslušníků dobrovolných praporů, případně jim předcházejících uskupení (např. Pravý sektor), až po vrcholné společenské a politické špičky může posloužit oligarcha I. Kolomoyskiy, který financoval právě Pravý sektor, společně s O. Lyashkem z extrémistické Radikální strany. Z Pravého sektoru se rekrutovala řada dobrovolníků do praporů, jakými je Azov, který jako většina ostatních byl přímo podřízen Ministerstvu vnitra. Tehdejší ministr A. Avakov jmenoval za velitele praporu Azov právě známého neofašistu A. Biletského. (Hahn, 2018, s. 276). A. Biletskiy byl později sám zvolen ukrajinským poslancem. (Hladka et al., 2017, s. 66) Situace došla tak daleko, že působení příslušníků praporu Azov (včetně jejich obvinění z páchání válečných zločinů) bylo řešeno i na půdě amerického kongresu, kde byla zaznamenána snaha o zákaz výcviku příslušníků praporu Azov americkými instruktory. (Hahn, 2018, s. 277)

Na Majdanu došlo vznikem Pravého sektoru k jeho militarizaci, což následně vedlo k eskalaci konfliktu mezi opozicí a legitimním ukrajinským režimem. (Hahn, 2019, s. 180) USA svojí podporu těmto neofašistickým skupinám umožnily uchopení moci na úkor legitimního a v té době mezinárodně uznávaného prezidenta V. Janukovyče a jeho administrativy. Došlo tak ke zcela zásadnímu americkému vměšování

do vnitřních záležitostí suverénního státu, ležícího v bezprostřední blízkosti Ruské federace a toto americké chování tak nemohlo zůstat bez ruské odezvy. Současně se jedná o klasický případ, kdy se velmoc pomocí takto aplikované „*soft power*“ snaží zvýšit svůj vliv prostřednictvím šíření svých myšlenek a hodnot (Nye, 2011, s. 89). Tato odezva vycházela z americké podpory Majdanu a ze skutečností uvedených ve třetí kapitole zabývající se historickými a geopolitickými souvislostmi. Projevila se nejen ruskou snahou posílit vlastní vliv na Ukrajině (rovněž prostřednictvím vměšování a vnější podporou sobě spřízněných uskupení), ale rovněž zhoršením vztahů mezi USA a Ruskou federací na globální úrovni.

Pro plné vystižení právního i mezinárodního pohledu na události na Majdanu je třeba dodat, že vybrané události, ke kterým došlo na Majdanu, dodnes vyšetřuje Mezinárodní trestní tribunál. Ten se zabývá zločiny proti lidskosti spáchanými v souvislosti s událostmi na Majdanu v Kyjevu a dalších regionech Ukrajiny mezi 21. listopadem 2013 a 22. únorem 2014. Vyšetřované zločiny zahrnují vraždy, mučení a nelidské zacházení. (ICC-CPI, 2020, on line)

Ukrajinská společnost je i nyní poměrně značně rozštěpená. To potvrzuje přítomnost většiny, podporující západní směřování země a současně však i významné menšiny, která naopak podporuje spojenectví s Ruskou federací, případně oddělení určitého teritoria od centrální Ukrajiny. Právě odpůrci západního směřování, navzdory častému obviňování z různých zločinů, byli často oběťmi útoků „prozápadni“ většiny. Příkladem takového útoku byly boje v Oděse v květnu 2014.

Právě Oděská oblast se údajně nachází pod silným působením ruských složek (bezpečnostní služby nebo přítomnosti ruských vojsk v pohraničí) a je tak pod značným ruským tlakem. Tento tlak může působit podpůrně na tamní proruskou část obyvatelstva. Právě Oděsa je známá tím, že v ní mělo dojít k pokusu o ovládnutí ukrajinských úřadů, nebo blokování ukrajinských ozbrojených sil. (Horbulin, 2017, s. 49) V roce 2014 zde byla vyhlášena „Oděská lidová republika“ a část tamního obyvatelstva žádala začlenění oblasti do Novoruska. (Hladka et al., 2017, s. 76) Z Ruské federace údajně přijely skupiny „Titušků“, podporujících nezávislost oblasti na vládě v Kyjevu. Ke stupňování napětí však přispěla i ukrajinská vláda svými opatřeními, jako bylo zavedení ukrajinštiny jako jediného úředního jazyka nebo prohlášení válečného zločince S. Bandery za národního hrdinu. (Syrůček, 2015, s. 208)

Mezi důsledky takového umělého rozdělení společnosti a šíření nenávisti mezi jejími součástmi patří i požár Domu odborů v Oděse. Právě toto místo se stalo jedním

z fyzických bojišť hybridní války o Ukrajinu. Nešlo o standardní vojenskou operaci bojových složek, ale naopak o souboj dvou názorově (ideologicky) odlišných částí civilního obyvatelstva. Po potlačení proruských tendencí došlo 2. května 2014 po fotbalovém zápase klubů z Oděsy a Charkova k pochodu fotbalových fanoušků i dalších civilních obyvatel na vyjádření podpory oděské nezávislosti na Ukrajině. Na Kulikově poli, před Domem odborů došlo ke střetu těchto odpůrců převratu na Majdanu s jeho příznivci. Oficiální ukrajinská literatura uvádí, že demonstranti podporující připojení k Novorusku byli ozbrojeni automatickými zbraněmi, což však poněkud neodpovídá skutečnosti, kdy tento dav (údajně těžce ozbrojený) prchal před údajně neozbrojenými příznivci převratu na Majdanu. Dům odborů použili jako opevnění, ze kterého údajně vedli palbu na příznivce demokratických změn. Stejný zdroj však uvádí, že zápalné láhve házeli příznivci obou stran, což autorovi potvrdil na místě (během studijní cesty do Oděsy v roce 2018) jeden místní obyvatel, který si nepřál být jmenován. Ve stejné literatuře je popsán rozhovor s O. Hončarenkem, který tehdy zastával pozici hlavy Oděské regionální státní administrativy a který potvrdil, že není možné určit, kdo „hodil první kámen“. Z celkového počtu 48 obětí jich 40 připadá na uhoření nebo pád z hořící budovy. Záchrané práce hasičů byly zahájeny po jejich příjezdu, který byl až po 40 minutách od vzniku požáru. Zraněných lidí bylo okolo 200 (včetně 20 policistů). (Hladka et al., 2017, s. 79). Pozdní příjezd hasičů autorovi potvrdil i výše zmiňovaný dotazovaný místní obyvatel. Zajímavostí je, že uvedené oběti byli převážně na straně údajně těžce ozbrojených demonstrantů, zabarikádovaných v domě před údajně neozbrojeným davem zastávajícím demokratické a pro-západní směřování země.

Oficiálně dodnes není vyšetřeno, kdo je viníkem požáru, ale oficiální verze, podle které to byli sami demonstranti proti Majdanu má zásadní logické nedostatky. Především by bylo s podivem, kdyby prchající dav zabarikádovaný v budově si tuto obsazenou budovu (v té době vlastní poslední útočiště) podpálil sám. Rovněž existuje videozáznam (publikovaný na stránkách novin Dnes.ua), který zachycuje celou událost. Autor zde analyzuje pouze obrazový záznam, neboť zvuk není originální a tudíž nezaručuje objektivitu prezentovaných událostí. V čase 18:00 je vidět na videozáznamu první útok útočníků s ukrajinskými státními vlajkami, kteří zaútočili na (v té době již opuštěný) stanový tábor odpůrců převratu na Majdanu a jejich vrhání kamenů na Dům odborů. Byla slyšet i střelba, ale není možné určit, ze které strany vycházela. Obě strany proti sobě během bojů vrhali zápalné láhve. Odpůrci Majdanu byli v té době již

zabarikádování v domě a jejich bývalý tábor byl již v plamenech. V čase 19:34 je vidět civilista v neprůstřelné vestě s ukrajinskou vlajkou na rukávu, který střílí z pistole směrem k Domu odborů. Ten již v té době začal hořet. Následně, v 19:40 jsou vidět útočníci, kteří přicházejí k Domu odborů a ke dveřím pokládají hořící pneumatiku a další, kteří házejí další zápalné láhve na dům. O tři minuty později je vidět jásající dav příznivců převratu na Majdanu před hořícím domem. Požár dosáhl v čase 19:47 plného rozvoje požáru ve střední části budovy. Z bezpečnostních a záchranných složek lze identifikovat jen přítomnost uniformovaných příslušníků bezpečnostních složek a naprostou absenci složek záchranných. Tito příslušníci však případně poskytovali první pomoc zraněným, nicméně rozzuřený dav ohrožující lidské životy nechali bez povšimnutí. Po dvou minutách jsou vidět první osoby, které vypadly nebo vyskočily z okna ve snaze si zachránit život před požárem. Po stříhu je vidět přítomnost těžkooděnců a hasičské vozidlo (vlivem stříhu není možné identifikovat přesný čas). Na videu je vidět osoba, která dlouhým předmětem napadá člověka, který vypadl (nebo vyskočil) z okna. Těžkooděnci se zapojili do poskytování první pomoci, zatímco dav nečinně přihlížel, případně pokračoval v násilnostech proti obětem požáru. Druhé video v čase 19:54 ukazuje příznivce převratu na Majdanu, jak stále házejí kameny a hořící předměty na budovu, místo poskytnutí první pomoci osobám, které se pokoušeli uniknout, případně byly uvězněny uvnitř budovy. Až v čase 20:11 je vidět příjezd profesionálních hasičů a změna chování části davu, která se snažila pomocí improvizovaného lešení pomoci hasičům zachraňovat osoby z hořícího domu. Policejní těžkooděnci se k této snaze přidali. Na základě těchto záběrů lze objektivně vyhodnotit, že příznivci převratu na Majdanu napadli své odpůrce a přispěli (pokud přímo nezavinili) k požáru budovy. I když viděli budovu plnou lidí hořet, stále přispívali k vyšší intenzitě požáru. Místo poskytnutí první pomoci těm, kteří vyskočili nebo vypadli z okna (pokud tento pád přežili), tak je násilníci ještě dále fyzicky napadali. Z tohoto pohledu lze jednoznačně obvinít dav zastánců převratu na Majdanu z (minimálně) vědomého a úmyslného přispění k požáru budovy, většinou neposkytnutí první pomoci a navíc dalšího fyzického napadání obětí požáru, což se v praxi rovnalo jejich vraždě. Záchranné a bezpečnostní složky lze obvinít především z neprofesionálního zásahu, kdy policisté (nejprve lehce vybaveni a ozbrojeni) nezasáhli dostatečně efektivně proti pouliční bitce v samém začátku (otázkou zůstává, zda jejich nedostatečné vybavení vůbec umožnilo efektivní zásah). Následně těžkooděnci místo zabránění dalších násilností poskytovali první pomoc raněným, místo profesionálních

záchranářů, kteří zde vůbec nebyli. Hasiči pak přijeli přibližně po 30-40 minutách od vypuknutí požáru. (Segodnya, 2015, on line) Je nepravděpodobné, že by je nikdo nepřivolal dříve zejména, když v místě požáru byli profesionální policisté. Z pohledu ochrany obyvatelstva celý systém záchrany, který by zahrnoval všechny potřebné složky (policisty, hasiče i zdravotnickou pomoc) a tvořil jakýsi ekvivalent integrovaného záchranného systému, zcela selhal. Přítomné složky konaly práci jiných složek, než tu, kterou mají v primárním popisu práce. Hlavní úkol při požáru, tedy průzkum hořící budovy, požární útok a záchranu osob z hořícího domu neplnil nikdo. Nabízejí se dvě teorie vysvětlující naprosté selhání bezpečnostních složek v Oděse. První je jejich naprostá neschopnost. Druhým vysvětlení je možnost, že nebyla vůle aktivně organizovat záchranu lidí, kteří jsou odpůrci převratu na Majdanu a pro většinu Ukrajiny představují nepřátele. Pro potvrzení žádné z uvedených teorií dosud neexistují přímé důkazy, proto je zatím nezbytné nechat otázku tazající se na příčiny selhání bezpečnostních a záchranných složek na Kulikově poli stále otevřenou.

Autor v rámci svého výzkumu navštívil Kulikovo pole v roce 2018 a získal poměrně zajímavý fotografický materiál. Svoji fotodokumentaci společně s dalšími materiály autor zanalyzoval a závěry této analýzy prvně publikoval na konferenci a následně v recenzovaném sborníku *Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru VI.* (Smetana, 2018a), s. 257-279) Na základě provedené analýzy fotografií (příloha č. 3-11) a některých dalších veřejně dostupných materiálů lze vyhodnotit situaci v Oděse o čtyři roky po událostech jako stále nejednoznačnou, ve smyslu příklonu tamního obyvatelstva k jedné, ze znesvářených stran. Oficiální místní představitelé se stále nezmohli na vybudování důstojného pietního místa na připomínku tragédie místních obyvatel. Na druhou stranu, improvizované pietní místo na místě stále existuje a lze ho označit stále za „živé“, díky snaze místních obyvatel stále aktualizovat papírové plakátky připomínající událost, nosit čerstvé květiny a chodit si připomínat památku obětí přímo na místo události. Argument na nedostatek finančních prostředků lze považovat za irelevantní, neboť pietní místo nepředstavuje sumu, kterou by radnice města Oděsy neměla ve svém rozpočtu. Především však ostatní podobná místa po celé Ukrajině, která připomínají „hrdiny“ bojů na Majdanu a oběti bojů proti bývalému režimu prezidenta V. Janukovyče jsou ozdobena oficiálními pomníčky a nápisy, připomínající jejich památku (lze srovnat např. s přílohou č. 13).

Situace v Oděse, na Kulikově poli, kde přišlo o život podle oficiálních údajů 48 místních obyvatel, je při nejmenším stále rozporuplná. Oficiální místa nemají zájem budovat oficiální pietní místo, připomínající oběti z řad svých nepřátel, na druhou stranu nemají dostatek sil a odvahy potlačit snahu o improvizované pietní místo, neboť vědí, že jde o obyvatele Oděsy a snaha o potlačení připomínky obětí z řad jejich blízkých by mohla vyústit opět v mnohem silnější vlnu nevole, která by ve finále jen ukázala, že ani současný režim na Ukrajině není bez chyby a nevzešel jen z mírumilovné touhy po svobodě a západních hodnotách, ale opírá se též o sílu extremistů a použití násilí proti vlastnímu civilnímu obyvatelstvu. Poslední novinkou potvrzující toto tvrzení a vázanou na Kulikovo pole byla snaha oficiálních úřadů toto místo uzavřít v době výročí události (2. května 2020). Oficiální představitelé však opět patrně nenašli odvalu na přiznání skutečného důvodu, ale pouze pod záminkou dezinfekce místa k zabránění šíření nemoci Covid-19 Kulikovo pole nechali uzavřít policií (jako náhodou právě v den výročí) a dezinfekční tým toto místo tak právě 2. května 2020 dezinfikoval. Obyvatelé květiny položili před policejní kordon, který místo uzavřel a dohlížel na klidný průběh dezinfekce. Video zachycující dezinfekci a uzavření Kulikova pole zveřejnila na svých stránkách Národní družina Oděsy, jejímiž členy byly některé z obětí. (VK, on line, 2020) Podle pozorování autora se jedná o místo, za běžného provozu relativně liduprázdné a dezinfekce tohoto místa právě v den výročí prakticky nemůže být čistě náhodná.

6.3 Dopad propagandy na Ukrajině na civilní obyvatelstvo

Jak bylo zmíněno výše, propaganda představuje jeden z hlavních nástrojů informační války. Její dopad je těžko měřitelný, avšak měřit ho lze, za předpokladu přímé úměry jejího dopadu a reakce zasaženého obyvatelstva. Nejlepším vyjádřením reakce obyvatelstva je zjištění a analýza výsledků veřejných voleb, neboť jde o vyjádření největšího množství vzorku s největší mírou přesnosti. Rovněž je třeba vzít v úvahu některé další ovlivňující skutečnosti, jakými je znemožnění části obyvatelstva se těchto voleb zúčastnit nebo určité praktiky, snižující jejich věrohodnost (např. obchodování s hlasy). Proto autor vychází z oficiálních závěrů pozorovatelů OBSE a jejich oficiálních zpráv, které byly po každých volbách zveřejněny. Autor se opírá o své závěry sestavené do vědeckého článku, odeslaného k publikaci v článku v impaktovaném časopise Politické vedy. Ve svém článku autor hodnotí dopad propagandy na obyvatelstvo pomocí výsledků prezidentských voleb. Tyto závěry

ve své disertaci autor ještě rozšiřuje o výsledky parlamentních voleb. Vždy se jedná o sledované období mezi posledními volbami před revolucí na Majdanu (volby prezidentské v roce 2010 a parlamentní v roce 2012) až po poslední volby (prezidentské i parlamentní volby v roce 2019).

6.3.1 Propaganda a její vliv na volby a jejich okolnosti

Propaganda na Ukrajině je šířena především prostřednictvím médií a internetu. Za hlavní zdroj předvolebních informací je považováno televizní vysílání, částečně internet a oficiální reklamní plochy (např. billboardy u silnic a ve městech).

Dopad informační války a tedy i propagandy na obyvatelstvo je velice obtížně měřitelný. Současně se však jedná do značné míry o nástroj psychologických operací, který je mnohokrát popisován v různých dokumentech, zejména dokumentech NATO. (NATO, 2011, 2-1) Efektivita psychologických operací je obecně měřitelná pomocí různých, předem stanovených tzv. „indikátorů dopadu“. Proto, pro úspěšné zjištění dopadu informační války na civilní obyvatelstvo je třeba využít právě měření efektivity pomocí těchto indikátorů.

Pro každý zkoumaný případ musí být stanovena specifická metoda, neboť každý případ je zcela odlišný. Současně je třeba vzít v úvahu, že pro měření efektivity je nezbytné sledovat vývoj jako takový, který však může být ovlivněn i celou řadou jiných operací a dalších skutečností. Pro zaznamenání vývoje daného jevu v čase musí být měření po určité době opakováno. Základní podmínkou provádění měření je stanovení konkrétních indikátorů dopadu. Ty vypovídají o skutečnostech, které mohou být měřeny a na základě kterých lze analyzovat změny, které nastanou vlivem operace. Jinými slovy, indikátor dopadu je skutečnost, která má být operací změněna. Rovněž je třeba stanovit mez, jejíž překročení bude vypovídat o určité míře změny. (Ibid.)

Při pohledu na okolnosti prezidentských voleb je třeba nejprve zmínit situaci kolem roku 2010, kdy probíhaly první, zde analyzované volby. Podle pozorovatelů OBSE tyto volby proběhly transparentně, navzdory některým korupčním aférám, které je doprovázely. Kandidovalo více kandidátů, reprezentujících různé názorové tábory. Tyto volby OBSE nikdy nezpochybnila (OSCE, 2010b), on line) a ani jiný státní aktér je nikdy nezpochybnil. Po povstání na Majdanu, jemuž přímo vyjádřili podporu někteří západní politici a diplomaté (např. výše zmiňovaný J. McCain a V. Nuland, kteří byli přímo fyzicky přítomní) (Hahn, 2019, s. 150), proběhly v roce 2014 další

prezidentské volby. Výsledky těchto prezidentských předčasných voleb byly rovněž mezinárodně uznány, i když se během nich vyskytovaly různé prvky ukazující na vedení informační války.

Byl tak zaznamenán nátlak na novináře na jihu a východě země od různých protivládních skupin. Z druhé strany byl vydán zákaz vysílání ruské televizi na Ukrajině. Voliči žijící v Luganské a Doněcké oblasti a na Krymu volit nemohli vůbec z důvodu komplikací spojených s vycestováním a administrativou potřebnou k umožnění voleb. Jednalo se přibližně o polovinu rusky hovořícího obyvatelstva Ukrajiny (OSCE, 2014a), on line). Následné prezidentské volby uskutečněné v roce 2019 se vyznačovaly množstvím názorově odlišných kandidátů. Jako nedostatek bylo považováno podfinancování jediné státní televizní společnosti (The Ukrainian Public Broadcasting Company), založené v roce 2017, což mělo za následek neschopnost garantovat neutrální vysílání o všech kandidátech. Kromě toho byla stanovena povinnost pro každého kandidáta složit zálohu ve výši přibližně 79 000 EUR, což je skutečnost, která vylučovala z voleb kandidáty s nedostatkem finančních prostředků (OSCE, 2019a), on line).

Parlamentní volby v roce 2012 byly hodnoceny Radou Evropy jako nedostačující z hlediska názorového pluralismu. Byly zaznamenány stížnosti kvůli údajnému falšování výsledků voleb. Navzdory těmto nedostatkům byly volby obecně hodnoceny ze strany pozorovatelů OBSE v 96 % pozitivně a s dobrou organizací. Podle národností tvořili etničtí Ukrajinci 77,8 % a etničtí Rusové 17,3 %. Zbytek tvořily méně početné národnostní menšiny. V průběhu voleb byly zaznamenány případy projevů antisemitismu. Z hlediska hlasování nepředstavovalo národnostní rozdělení klíč pro hlasování, na rozdíl od rozdělení jazykového. Jedno z doporučení vydaných OBSE bylo užití menšinových jazyků v těch obvodech, kde je menšina významná. Tehdejší stav byl z pohledu kandidátů menšin hodnocen negativně, neboť ti podle tohoto tvrzení neměli rovnocenné podmínky. Hodnocení mediálního prostředí voleb bylo negativní ve smyslu vlastnictví většiny médií soukromými subjekty a nedostatečným rozpočtem nezávislé státní televizní společnosti, což limitovalo možnosti pluralismu televizního vysílání a poskytnutí zákonem garantovaných nezaujatých informací. Prakticky chybělo vysílání zaměřené na kritiku vysoce postavených činitelů a jiných vlivných osob (OSCE, 2013, on line).

O rok později došlo v 5 regionech k doplňovacím volbám, neboť výsledky těch předešlých byly Centrální volební komisí zrušeny (OSCE, 2014b), on line).

V roce 2014 došlo na základě událostí k předčasným parlamentním volbám. Z těchto voleb byly přímo vyloučeny Luganská a Doněcká oblast a Krym (celkem se jednalo přibližně o 3,2 milionu voličů). Práva kandidátů byla hodnocena jako omezená. Politické subjekty se značně proměnily, přibyl především Blok Petra Porošenka. Stejně nově kandidoval i Pravý sektor, jako nový politický subjekt. Komunistická strana Ukrajiny se voleb účastnila, ale již byl veden proces na její zákaz.

Volby byly obecně shledány ze strany OBSE jako svobodné a bez nátlaku na voliče. Problémem bylo stupňování útoků na kandidáty a jejich hanobení v posledních 10 předvolebních dnech. Státní média byla zasažena změnami v zemi, obecně narůstala role internetu. Opět byl zaznamenán nedostatek v podobě závislosti médií na politických vůdcích a oligarších. Úroveň novinářů byla hodnocena jako velice nízká a byla zaznamenána možnost si zaplatit média k šíření informací ve svůj prospěch. Příkladem byl kanál č. 5, který 38 % vysílání věnoval ve prospěch P. Porošenka a jeho strany. Největší porušení předvolebních pravidel bylo zaznamenáno na státním programu, když v předvečer voleb byla vyčleněna hodina v hlavním vysílacím čase pro diskusi s P. Porošenkem. Účast přibližně poloviny ruskojazyčného obyvatelstva byla opět znemožněna nekonáním voleb v separatisty ovládaných oblastech a na Krymu. Krymští Tataři byli zastrašováni, aby neopouštěli Krym s cílem účasti ve volbách. Celkově však byly volby hodnoceny jako klidné (OSCE, 2014c), on line).

Zatím poslední parlamentní volby se na Ukrajině konaly v roce 2019. Pozorovatelé OBSE je hodnotili jako dobře organizované, avšak poznamenané kupováním hlasů (za peníze, potraviny, vstupenky na kulturní akce nebo prostředky na dovolenou) a nerovnými podmínkami pro všechny kandidáty. V separatisty ovládaných oblastech se volby opět nekonaly, stejně jako na Krymu. Tamní obyvatelé si však podle zákona mohli vybrat zaregistrovat náhradní adresu. Funkčnost tohoto systému však nebyla prověřena. Jednalo se přibližně o 4,6 milionu voličů. Zlepšení bylo zaznamenáno v oblasti možnosti hlasování (zjednodušení získání volební registrace na náhradní adrese) pro vnitřně vysídlené osoby, ze kterých však tuto možnost využilo jen 47 000. Během voleb kandidoval vysoký počet kandidátů z názorově různých táborů. Na mezinárodní scéně Ukrajina před volbami stáhla pozvánku pozorovatelům Rady Evropy, která obnovila hlasovací právo v Parlamentním shromáždění pro Ruskou federaci.

Zajímavost představovala oficiální podpora nedávno vzniklé pravoslavné církve Ukrajiny (vznikla 1. ledna 2019), která stála za stranou Evropská solidarita a hájila

potřebu euroatlantické orientace země, jako záruku bezpečnosti. Situace v mediálním prostoru se od předešlých voleb významně nezměnila. Média byla stále závislá na politických představitelích a sloužila hlavně svým vlastníkům. Státní a stále podfinancovaná společnost pro soukromá média nepředstavuje žádnou konkurenci. Svoboda projevu byla zaručena Ústavou.

V praxi však novináři často čelili zastrašování a násilí. Jako příklad je uvedeno úmrtí reportéra zabývajícího se korupcí, který podlehl útoku 4. května 2019, zatímco další byl napaden o měsíc později. Patrně nejvýznamnější útok představovalo napadení tiskové agentury násilníky hlásícími se k pravicové extremistické skupině Tradice a pořádek. Její členové napadli Ukrajinskou tiskovou agenturu (UKRINFORM) během společné tiskové konference dvou kandidátů Evropské solidarity. Oba kandidáti byli zraněni a vybavení místnosti bylo poškozeno. Zákon nezakazoval strany na základě menšinové nebo jazykové příslušnosti. Naopak, menšinové jazyky lze užívat navzdory skutečnosti, že ukrajinština je jediný úřední jazyk v zemi. Jako zajímavost lze zmínit skutečnost, že oblasti s významnou maďarskou menšinou navštívili maďarští představitelé, kteří svým krajanům vyjadřovali podporu. Jejich aktivity byly ukrajinskou stranou shledány jako nezákonné (OSCE, 2019b), on line).

Na základě analýzy volebního prostředí Ukrajiny v letech 2010-2019 lze hodnotit jako prostředí umožňující nezávislé volby s mnoha kandidáty různých názorových orientací. Všechny uvedené volby byly oficiálně uznané a konečné výsledky nebyly zpochybněny. Problém představuje neúčast nebo omezená možnost účasti voličů ze separatisty ovládaných částí země a Krymu a vnitřně vysídleným osobám (jejich situace se v tomto ohledu při posledních volbách alespoň částečně zlepšila). Největší problém představuje neměnní se závislost médií na jejich vlastnících, jejich propojenost s politiky a v konečném důsledku praktická absence nezávislých médií. Nízká úroveň novinářů a nátlak na ně je jedním z dalších problémů ukrajinských voleb.

Z hlediska použití propagandy je toto prostředí velice příhodné, neboť za úplaty lze koupit vlastní hlasy, stejně jako prostor v mediálním prostoru k propagaci vlastních kandidátů. Své kandidáty lze propagovat i pomocí zastrašování názorově opačných médií a jejich reportérů, jako se to v případě Ukrajiny děje. Čím je tedy hráč silnější (ať už vnější nebo vnitřní) a čím větší má prostředky, tím snadněji se mu daří propagandu prosadit a ovlivnit tak větší množství voličů.

6.3.2 Výsledky voleb jako míra dopadu propagandy na obyvatelstvo

Právě tato podkapitola se zabývá výsledky voleb jako přímého projevu působení informační války (konkrétně šíření propagandy a desinformací) na civilní obyvatelstvo Ukrajiny. Za jednotlivé indikátory dopadu jsou považovány výsledky voleb na Ukrajině, které se od roku 2014 v různých podobách (prezidentské nebo parlamentní) několikrát opakovaly. Tím je splněna podmínka opakování v čase na sledovaném území. (NATO, 2011, 2-1)

Vysoká míra vypovídací hodnoty je odvozena od počtu voličů, který je dán všemi oprávněnými voliči Ukrajiny. Jako spodní mez pro měření míry dopadu autor v tomto případě stanovil pro parlamentní volby 5% hranici, která je třeba ke vstupu strany do parlamentu. Horní mez nebyla stanovena konkrétně, neboť za ni autor považuje takové procento hlasů, které straně (případně prezidentskému kandidátovi) přinese vítězství (hodnota může být tedy proměnlivá). Současně lze v tomto konkrétním případě sledovat i vývoj počtu hlasů, mezi horní a spodní mezí, pro úplné dokreslení vývoje. Pro hodnocení míry dopadu autor bere v úvahu i výše uvedené okolnosti voleb, které mají rovněž vliv na názory obyvatelstva a jejich projevy (např. znemožnění účasti na volbách určité skupině voličů a podobně). Autor opět nejprve zanalyzuje prezidentské volby a následně parlamentní.

V prvním sledovaném období byl prezidentem Ukrajiny V. Janukovyč, jako vítěz voleb v roce 2010. Z hlediska teritoria zvítězil ve volbách, ve kterých volili obyvatelé celé Ukrajiny, včetně Krymu a příslušníci všech menšin. V. Janukovyč představoval prezidenta, který se snažil prosazovat pragmatickou spolupráci Ukrajiny jak se Západem (NATO a EU), tak s Východem v podobě Ruské federace. Snažil se najít rovnováhu mezi EU a NATO a Euroasijskou ekonomickou unií. Tato pragmatická orientace však byla předmětem jakéhosi ultimáta ze strany Západu (konkrétně Evropské unie), který dal Ukrajině na výběr mezi Západem a Východem (Hahn, 2018, s. 170). V. Janukovyč si vybral Východ, což vzbudilo vlnu nevole u většiny Ukrajinců (především na západě země). Výsledkem byly násilnosti na Majdanu, kde „*povstání ulice*“ téměř okamžitě podpořili výše zmiňovaní západní představitelé. Tím došlo k „*plnohodnotné násilné revoluci*“ vedoucí ke změně režimu, politického směřování země i její faktické rozdělení na většinovou západní Ukrajinu řízenou z Kyjeva a dvě separatisty ovládané samozvané republiky a Ruskou federací přivlastněný Krym. Ve volbách, které proběhly v roce 2014, zvítězili stoupenci převratu,

tedy příznivci západní orientace země. Voličům v separatisty ovládaných oblastech a na Krymu byly volby znemožněné. Fyzicky byly těžko proveditelné, neboť se jednalo o území, nad kterým Kyjev neměl „*de facto*“ žádnou kontrolu. Na druhou stranu šlo o území, kde většinu voličů tvořila rusky hovořící menšina, která by patrně podpořila směřování země na Východ. Proto Kyjevu, kde právě proběhl převrat, mohla tato situace relativně vyhovovat.

Obě strany ve své propagandě prezentovaly opačnou stranu v tom nejhorším světle a snažily se ukázat svoji dobrou stránku. Příkladem je vykreslování představitelů kyjevského převratu jako fašistů. V čemž jim sami tito představitelé oslavující válečného fašistického zločince S. Banderu jako národního hrdinu usnadnili práci. Na druhé straně představitelé západního směřování země poukazovali na jednotnou Ukrajinu, svobodu a demokracii, kterou mají v úmyslu zemi přinést.

Podfinancování státní televizní společnosti pak pouze vytvářelo více prostoru placeným a zaujatým soukromým společnostem, které takto působily na tamní obyvatelstvo. Výsledkem bylo zvolení představitel prozápadního směřování země P. Porošenka. Jeho vítězství a obrat v Ukrajinské zahraniční politice (což představovalo jeden z hlavních bodů jeho volebního programu) poukazuje na úspěšnost šíření jeho propagandy, jako prvku jím vedené informační války.

V dalších prezidentských volbách byly okolnosti voleb velice podobné těm předchozím (zejména v oblasti mediálního prostoru, závislosti médií na jejich vlastnících, absence nezaujatého vysílání a další). Propaganda P. Porošenka již nebyla tak silná jako v předchozích volbách, a tak zvítězil V. Zelenskyj, který se vůči Ruské federaci vyhraňoval poněkud méně. Podle oficiálních informací zahájil „*něco*“, co lze nazvat „*zahájení dialogu s Moskvou*“. Možnost, že by se jednalo o obnovení rusko-ukrajinských vztahů, však zcela popřel s tím, že na ty je ještě dost času (UKRINFORM, 2020, on line). Již tento drobný krok však naznačuje, že si uvědomuje potřebu pragmatické spolupráce Ukrajiny s Ruskou federací. Jednoznačně pro-západní orientace však zůstává zachována.

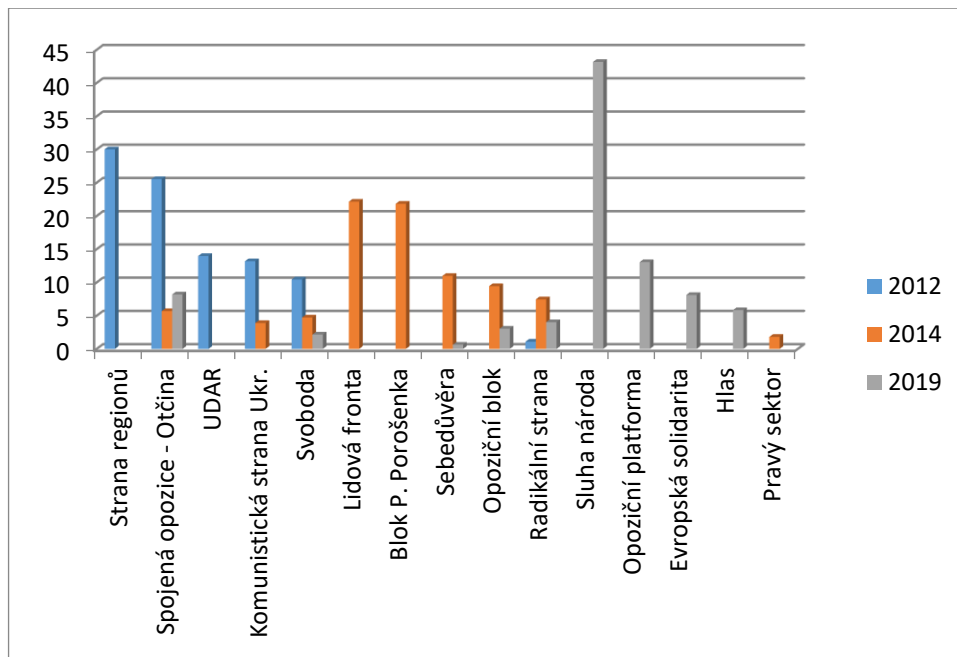
Za předpokladu uznání existence informační války na Ukrajině, z výše uvedeného vyplývá, že vývoj povolební situace vždy odpovídal většinovému názoru, projevenému voliči prostřednictvím svých odevzdaných hlasů. Zatímco v prvních sledovaných volbách vyhrál V. Janukovyč, jako představitel pragmatické oboustranné spolupráce v hlasování ve všech částech Ukrajiny, v následných volbách v roce 2014 zvítězil P. Porošenko podporovaný západem. Propaganda šířená v jeho prospěch slavila

vítězství ve všech částech Ukrajiny, kde nebyl silnější vliv ruskojazyčného obyvatelstva. V těch částech, kde tato propaganda nemohla technicky fungovat, tak se volby ani nekonaly a voliči z těchto oblastí neměli prakticky ani možnost se jich zúčastnit.

Později propaganda ve prospěch P. Porošenka již nebyla patrně tak intenzivní, což se projevilo příklonem většiny voličů k V. Zelinskému (pochopitelně, skutečností, které ovlivnily jeho vítězství, mohlo být více). Důvodem může být i skutečnost, že Ukrajina již je více orientována na Západ a nyní již užití propagandy v takové míře není třeba. USA prosadily (mimo jiné pomocí svých představitelů) odklon Ukrajiny od Ruské federace pod záminkou šíření západních hodnot, a proto se nyní mohou více zaměřit např. na ekonomickou a vojenskou spolupráci, která je v této fázi vhodnější k udržení dlouhodobého trendu západní orientace země. Informační válka tak sehrála klíčovou úlohu v období bezprostředně kolem převratu na Majdanu a nyní lze využít další nástroje hybridní války.

Z druhé strany, propaganda zaměřená na udržení ruského vlivu se zaměřila na efektivní působení na separatisty ovládané území a „*de facto*“ vlastní Krym. Její úspěch spočívá ve skutečnosti, že obyvatelé těchto území se dodnes většinou hlásí k Ruské federaci a moci Kyjeva odolávají se zbraní v ruce. Na druhou stranu je nutno přiznat, že Kyjev sám svým konáním ruské propagandě značně šetří práci. Oslava S. Bandery, jazyková diskriminace rusky mluvících obyvatel a další technické překážky v účasti na volbách jen těžko těmto lidem přinesou pozitivní ukázkou toho, jak výhodná je pro ně západní kultura a blízká podpora Západu.

Při pohledu na výsledky parlamentních voleb od roku 2012 zjistíme podobný vývoj v názorové orientaci obyvatelstva, jako při pohledu na prezidentské volby, jak je vidět v grafu č. 1. Vzhledem k tomu, že tato kapitola je zaměřena na projevy propagandy vysílané pouze určitými stranami, tak v uvedeném grafu jsou zahrnuty jen strany z tohoto pohledu významné (nejde tak o ucelené volební výsledky všech stran, neboť to není předmětem této disertace).

Graf č. 2 Volební výsledky vybraných stran na Ukrajině v letech 2012-2019 (sestaveno autorem na základě OSCE 2012, 2014c) a 2019b), on line)

Volby vyhrála v roce 2012 Strana regionů s 30 % hlasů, která obhajovala zachování ruštiny jako druhého úředního jazyka Ukrajiny. Následovala Spojená opozice s 25,54 % a třetí byla Komunistická strana Ukrajiny s 13,18 % hlasů (OSCE, 2013, on line). Volby z roku 2012 můžeme považovat za určitý výchozí bod pro analýzu vývoje situace, podobně, jako prezidentské volby z roku 2010. Parlamentní volby se s těmi prezidentskými do značné míry prolínají, především v okolnostech a volebním prostředí a rovněž v podobě některých kandidátů. Takovým příkladem může být bývalý prezident P. Porošenko, který se v předvečer parlamentních voleb v roce 2014 účastnil předvolební diskuze ve prospěch strany, kterou představoval. Toto porušení volebních pravidel je jasným prvkem jeho vlastní propagandy. Výsledek byl vidět v podobě druhého místa nově vzniklého Bloku P. Porošenka a zisku 21,82 % hlasů za Lidovou frontou, která získala 22,14 % hlasů. Novinkou odrážející většinové negativní vnímání stran zastávající opačný názor, bylo umístění těchto stran na úplném konci (např. Komunistická strana Ukrajiny získala jen 3,88 % a do Parlamentu se tak ani nedostala). (OSCE, 2014c), on line). Již zmiňované nerovné podmínky pro všechny strany představovaly příležitost právě pro šíření propagandy nejsilnějších hráčů. Prezident P. Porošenko měl díky svému úřadu i zahraniční podpoře ze Západu právě dostatečnou sílu na ovládnutí mediálního prostoru, aby mohl přimět významnou

část obyvatel k hlasování ve svůj prospěch. Jeho síla sice nestačila na absolutní vítězství strany, avšak při pohledu na danou situaci byly výsledky minimálně uspokojivé. K tomu je třeba vzít v úvahu, že obě strany (Blok P. Porošenka i Lidová fronta) zastávaly prozápadní orientaci země, čímž mezi sebou názorově soupeřily. Obecně lze výsledky voleb z roku 2014 charakterizovat jako vítězství tábora propagujícího prozápadní směřování Ukrajiny, zatímco opačný tábor byl poměrně silně umlčen prozápadní propagandou a nerovnými podmínkami, jak byly popsány v předešlé podkapitole.

S ohledem na výše uvedené je zajímavé, jak se umístila nově vzniklá radikální pravicově orientovaná uskupení. Nejznámější byla ultranacionalistická Svoboda a Pravý sektor. Ten vznikl 29. listopadu 2013 sdružením více neofašistických uskupení. Původně nešlo o politické uskupení, ale o radikální organizaci bránící Majdan proti vládním silám V. Janukovyče. Účast pravého sektoru představovala milník v převratu, neboť jeho zapojením došlo k militarizaci událostí na Majdanu a následným násilnostem. (Hahn, 2018, s. 180) Navzdory účasti těchto organizací, později prezentovaných jako politických stran, na převratu na Majdanu, jejich podpora ve volbách byla minimální. Svoboda získala 4,71 % a Pravý sektor 1,8 % hlasů, čímž ani jedna nepřekročila 5 % potřebných pro vstup do Parlamentu. Z pravicově extremistických stran se nejlépe umístila Radikální strana se 7,44 % hlasů následovaná stranou Otčina (Batkyvshina) s 5,68 % hlasů (OSCE, 2014c), on line).

Nutno je však vzpomenout na již předešlou existenci některých extrémisticky pravicových stran, jakými je Otčina, která získala v roce 2012 celkem 25,54 % hlasů a Svoboda s 10,44 % hlasů. Naopak Radikální strana měla pouhých 1,08 % hlasů. Významná změna počtu hlasů ve prospěch těchto stran mohla být způsobena jednak vnitřními změnami v některých stranách (např. Otčina byla v roce 2012 součástí Spojené opozice) a jednak rozdílu v celkovém vnímání role těchto stran během převratu obyvatelstvem a pochopitelně, úrovní jejich propagandy (OSCE, 2013, on line).

Relativně nízký počet hlasů pro pravicové extremistické strany ve volbách v roce 2014 je na jedné straně v rozporu s obecnou tolerancí k pravicovému extremismu na Ukrajině (jak ukazuje příklad heroizace S. Bandery) a násilnými projevy přívrženců právě těchto stran na Majdanu, ale současně tyto volební výsledky poukazují na nepříliš intenzivní propagandu těchto stran. Souhrnně lze jejich roli popsat jako roli iniciátora nebo aktéra ztvárňující radikální odpor proti V. Janukovyčovi, který se projevil nejvíce v první, násilné fázi převratu a při pouličním násilí. Krátce na to se „vynořil“ P. Porošenko se svojí stranou, která převzala iniciativu a poněkud více sofistikovaně

a za využití mnohem účinnější propagandy, než mohla nabídnout radikální uskupení projevující se primitivním pouličním násilím, začal realizovat politické cíle. Pravicoví extrémisté tak spíše odvedli „špinavou práci“ a vytvořili prostor pro opravdové hráče politické scény. Tuto teorii potvrzují i výsledky parlamentních voleb v roce 2019, ve kterých se nejlépe umístila Otčina s 8,18 % hlasů (oproti předešlým volbám se jedná o jedinou extrémně pravicovou stranu, která si výrazně polepšila a dostala se tak i do Parlamentu), následovala Radikální strana s 4,01 % hlasů a Svoboda se propadla na pouhých 2,15 % hlasů. Pravý sektor se vůbec neobjevil (OSCE, 2019b, on line).

Další významnou úlohou, kterou sehrály extrémně pravicově orientované strany je jejich účast (případně jejich členů a stoupenců) v dobrovolných jednotkách (Hahn, 2018, s. 275). Představují tak živou sílu nasazenou v rámci oficiálních ozbrojených sil proti separatistům. Toto jejich využití od počátku odpovídá povaze jejich členů, jako pravicových extrémistů neváhajících použít násilí na náměstí v centru hlavního města, místo politické diskuze. Svou povahou tak tvoří potenciál spíše bojový, než politický, což plně potvrzují relativně nevalné výsledky těchto stran ve volbách a současně jejich relativně široké nasazení v zóně bojových operací.

Ani Blok P. Porošenka se již neobjevil jako v předešlých volbách a on sám musel ustoupit do pozadí. Může to být následek skutečnosti, že jeho propaganda již nebyla tak intenzivní, stejně jako skutečnost, že většina Ukrajinců byla výsledky jeho politiky zklamána a jejich očekávání nebylo uspokojeno. Současně však nový směr vnější i vnitřní ukrajinské politiky byl již pevně dán hned po převratu, kdy většina lidí vnímala především zásadní témata, jako obecnou orientaci. Později však začala být společnost více citlivá i na další témata, která však nebyla již tak ostře vyhraněna. Proto P. Porošenko pomalu ustoupil do pozadí a vynořili se noví představitelé prezentující nové myšlenky, ale již nastavený obecný směr na Západ se nezměnil.

Z hlediska propagandy lze říci, že ta sehrála a stále ještě sehrává na Ukrajině významnou roli při ovlivňování veřejného mínění, které pomáhá obracet ve prospěch svých tvůrců, tedy domácích aktérů. Ti však jsou silně podporováni z vnějšku. Jako výsledek je prozápadní změna orientace ukrajinské zahraniční politiky, navzdory možné výhodnosti dřívější pragmatické orientaci na Východ i Západ. Ze strany separatistů je pak výsledkem propagandy působící z opačného směru udržování stálého ozbrojeného odporu proti vládním silám Ukrajiny.

7. ZÁVĚR

Konflikt v podobě vnitrostátní hybridní války o Ukrajinu, s podporou vnějších aktérů začal oficiálně násilným převratem na Majdanu na přelomu let 2013 a 2014. Jak se snaží autor této disertace ukázat, tak se konkrétní podmínky pro vznik tohoto konfliktu tvořily mnoho let, v širších souvislostech desetiletí a v těch nejširších historických souvislostech dokonce i staletí. Rovněž zeměpisné a geopolitické souvislosti ovlivňují konflikt zásadním způsobem, především pak podporou vnějších aktérů vůči jednotlivým stranám konfliktu a jejich počínání.

Na základě výše provedené analýzy a rozboru současného konfliktu na Ukrajině, lze zodpovědět dříve položené výzkumné otázky, jako výsledek autorova vlastního výzkumu.

Jako odpověď na výzkumnou otázku ptající se na důvod vedení informační války na Ukrajině lze na základě závěrů uvedených ve čtvrté a šesté kapitole podat vysvětlení ve smyslu vedení informační války s dílčím motivem, kterým je podpora vlastní kampaně, ospravedlnění vlastní politiky, ospravedlnění provádění vlastních kroků a očerňování protivníka. Terminologií NATO se jedná o rozsáhlou psychologickou operaci. Souhrnně jde o snahu obrátit co největší část veřejného mínění, včetně zahraničních aktérů na svoji stranu a veřejně ukázat nezákonnost konání protivníka. Hlavním cílem je posílit vlastní vliv v oblasti Černého moře (v tomto případě přesně na zeměpisném území Ukrajiny), prostřednictvím konfliktu na Ukrajině. Celý smysl konfliktu a posílení vlastní role v oblasti nás pak vrací na začátek, k použití neorealistickej teorie (v práci je několikrát potvrzena její vhodnost pro případ konfliktu na Ukrajině), která poukazuje na strach aktérů o přežití a na posílení vlastní moci kvůli vlastní snaze přežít.

Na základě širších souvislostí a uvedených skutečností (především v kapitole 3) lze vyvodit, proč vůbec došlo k převratu na Majdanu, kterým konflikt oficiálně začal. V první řadě je však třeba zmínit, že situace na Ukrajině ke konfliktu dlouhodobě směřovala. V podstatě šlo o jakési vyvrcholení dlouhodobé vnitřní krize. Vnější aktéři, kteří se patrně více, či méně angažovali v dění na Ukrajině (V. Nuland jistě nepřijela na Majdan podporovat demonstranty na poslední chvíli, stejně jako precizně provedená ruská operace na Krymu jistě neproběhla bez předešlého plánování) ještě před vlastním převratem, tak tamní situaci pouze využily ve svůj prospěch a bezohledně vůči

místnímu obyvatelstvu, které prakticky nemělo možnost svobodně a poklidně se rozhodnout, jakým směrem se vydat.

Důvod vnější podpory ze Západu směrem ke Kyjevu a západu Ukrajiny a naopak Ruské podpory území ovládaného separatisty a převážně osídleného ruskojazyčným obyvatelstvem lze vidět kromě v zeměpisné blízkosti (což platí především pro případ podpory Západu a západní Ukrajiny) především v kulturní, náboženské a jazykové blízkosti obyvatel dotčených území vůči jejich vnějšímu podporovateli a spojenci. Geopolitické důvody (např. *de facto* připojení Krymu k Ruské federaci nebo příklon Kyjeva k Západu) představují další důvod zapojení vnějších aktérů do vnitřního konfliktu na Ukrajině s pragmatickým cílem vlastního zisku.

Propaganda vůči civilnímu obyvatelstvu působí jako nástroj k ovlivňování jeho většinových názorů (např. prostřednictvím voleb zásadních pro budoucí směřování země) ve prospěch aktérů, kteří tuto propagandu šíří a jsou jejími autory. Stejný důvod má i dezinformační kampaň snažící se očernit soupeře a jeho stoupence z řad civilního obyvatelstva. Konkrétním výsledkem je pak umožnění výkonu moci dotčeným představitelům, kteří konají politiku v souladu se svými vnějšími podporovateli a v jejich zájmu.

Další vysvětlení zaslouží samotné chování jednotlivých aktérů vůči civilnímu obyvatelstvu, jak slibuje kapitola 3.2. Jak je ukázáno na několika případech ve vlastní práci (např. v kapitole 6), tak jednotliví aktéři v konfliktu na Ukrajině hájí primárně své vlastní zájmy a je nepodstatné, zda jsou aktéry vnějšími, či vnitřními. Obyvatelstvo samo o sobě představuje spíše oběť těchto aktérů (např. v případě přímo postižených obětí konfliktu nebo vnitřně vysídlených osob), případně nástroj těchto aktérů (např. v podobě propagandou zmanipulovaných obyvatel, kteří ve volbách dají svůj hlas většinou právě úspěšnému autorovi propagandy). Reálnou snahu pomoci postiženým a zlepšit jejich životní situaci projevují aktéři minimálně, a pokud ano, tak většinou opět s cílem využít tuto pomoc ve vlastní prospěch pomocí propagandy. Ukrajina tak představuje smutný případ úspěšné aplikace neorealistickej teorie v praxi, včetně jejího dopadu na civilní obyvatelstvo.

Odpověď na otázku jak se navzájem ovlivňuje pandemie nemoci Covid-19 a probíhající konflikt autor odpovídá v 5. kapitole závěry dílčího výzkumu na toto téma. Na základě analýzy kvantitativních dat došel k závěru, že průběh pandemie ve svém prvním roce neměla prakticky žádný dopad na intenzitu konfliktu. Při zasazení

pandemie do širších souvislostí naopak poukazuje na její příležitostné zneužití oběma stranami v rámci informační války.

Na základě uvedených širších souvislostí a skutečností lze vyvodit určité předpoklady směrů možného budoucího vývoje konfliktu, který postupně „zamrzá“. Ukrajina se pomalu za mezinárodní podpory stabilizuje, ale jen těžko si lze představit, že Ruská federace Ukrajině vrátí Krym, naopak o statutu tzv. nezávislých republik a míře jejich nezávislosti lze patrně diskutovat. Stejně tak si však lze představit, že obě republiky zůstanou na Ukrajině nezávislé (čím déle zůstanou odděleny od Ukrajiny, tím bude jejich odcizení větší a možné navrácení do struktury Ukrajiny složitější) a vyplní se slova S. Huntingtona o rozdělení Ukrajiny. V každém případě však bude zásadní úlohu hrát spolupráce vnějších aktérů (především Ruské federace a USA), kteří svým chováním ovlivňují jednání soupeřících aktérů na území Ukrajiny. Pokud tyto dvě mocnosti uvidí mír a stabilitu na Ukrajině jako pro ně výhodné, patrně dojde i k uklidnění situace na Ukrajině a možné dohodě, která by mohla vyústit v dlouhodobou stabilitu a mír. Pokud jen jedné z mocností bude vyhovovat více současný *statut quo*, konflikt postupně úplně zamrzne a jakákoliv změna směrem ke stavu před vypuknutím revoluce bude stále méně pravděpodobná. Současně mezi obyvatelstvem v obou oddělených částech země se budou prohlubovat rozdíly a tak patrně i vůle místního obyvatelstva na sjednocení bude postupně upadat výměnou za relativní stabilitu té části, ve které právě žijí i za cenu nutné úzké spolupráce s vnějším aktérem, majícím v dané části země klíčový vliv.

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BSEC – Organizace černomořské ekonomické spolupráce (the Black Sea Economic Cooperation)

EEU – Euroasijská ekonomická unie

EU – Evropská unie

MGIMO – Moskevský státní ústav mezinárodních vztahů (Moskovskiy gosudarstvennyy institut mezhdunarodnykh otnosheniy)

Např. – například

NATO – Organizace Severoatlantické smlouvy (the North Atlantic Treaty Organization)

NATO SACEUR – Vrchní velitel spojeneckých sil v Evropě (NATO Supreme Allied Commander Europe)

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

SBU – Bezpečnostní služba Ukrajiny (Sluzhba bezpeki Ukraini)

SIPRI – Stockholmský mezinárodní ústav pro výzkum míru (the Stockholm International Peace Research Institute)

Tzv. – tak zvaně

USA – Spojené státy americké (the United States of America)

USD – Dolar USA (United States Dollar)

9. SEZNAM VLASTNÍCH PUBLIKACÍ

1. SMETANA, Jan. 2016a). Černobílé vidění konfliktů – Dopad propagandy na civilní obyvatelstvo. *Krízový manažment*. 2/2016, 38-43. ISSN 1336-0019 (print).
2. SMETANA, Jan. 2016b). Význam regionu Černého moře pro Ruskou federaci v kontextu krize (války o Ukrajinu). In: *Sborník vybraných příspěvků z 8. výroční studentské konference bezpečnostního výzkumu*. Ed. Oldřich Bureš. Praha: MUP, s. 116-130, ISBN 978-80-87956-37-3.
3. SMETANA, Jan. 2016c). Humanitární aspekty propagandy v současných konfliktech. In: *Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru IV*. Ed. Jiří, Halaška, Rebeka Ralbovská. Praha: FBMI ČVUT v Praze, s. 87-98, ISBN 978-80-01-05982-1.
4. SMETANA, Jan. 2017a). Dopad převratu na Majdanu na civilní obyvatelstvo. *Krízový manažment*. 1/2017, 53-62. ISSN 1336-0019 (print).
5. SMETANA, Jan. 2017b). Geopolitická situace regionu Černého moře a její vliv na civilní obyvatelstvo. In: *Sborník Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru V.*, s. 134-150. Praha: ČVUT, FBMI, 2017. ISBN 978-80-01-05982-1.
6. SMETANA, Jan. 2017c). Vybrané symptomy pravicového extremismu na soudobé Ukrajině: Poznatky z terénního výzkumu. In: *Sborník vybraných příspěvků z 9. výroční studentské konference bezpečnostního výzkumu*, s. 38-47. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2017. ISBN 978-80-87956-61-8.
7. SMETANA, Jan. 2018a). Útok na civilní obyvatelstvo v Oděse jako prvek války o Ukrajinu. In: *Sborník Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru VI.*, s. 257-279. Praha: ČVUT, FBMI, 2018. ISBN 978-80-01-06418-4.
8. SMETANA, Jan. 2018b). Vnitřně vysídlené osoby na Ukrajině a jejich přežití. In: *Sborník vybraných příspěvků z 10. výroční studentské konference bezpečnostního výzkumu*. Ed. Oldřich Bureš. Praha: MUP, s. 62-73, ISBN 978-80-87956-85-4.
9. SMETANA, Jan. 2019. Hybridní válka a její dopad na civilní obyvatelstvo. In: 14. doktorandská konference: Nové přístupy k zajištění bezpečnosti státu, s. 163-170. Brno: Univerzita obrany, ISBN 978-80-7582-085-3.

10. MĚŘIČKA, Jan (kapitola v knize). In: EICHLER, Jan et al. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. Praha: OECONOMICA, Nakladatelství VŠE, 2019. ISBN 978-80-245-2296-8.
11. MĚŘIČKA, Jan. 2020. Book Review: Gordon M. Hahn: Ukraine Over the Edge: Russia, the West and the „New Cold War“. In: *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*, ročník 14, č. 4, 2020. ISBN 978-1476669014.
12. MĚŘIČKA, Jan. 2021. Vývoj konfliktu na Ukrajině v době pandemie. In: *Politologická revue*, ročník 27, č. 2, 2021. ISBN 1211-0353.
13. MĚŘIČKA, Jan. 2021. Book Review: D. Degterev et al.: Foreign Policies of the CIS States. In: *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*, ročník 15, č. 4, 2021. ISSN 1802-548X.

10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

1. ALMÄNG, Jan. War, vagueness and hybrid war, *Defence Studies*, *Defence Studies*. 2019, 19:2, 189-204, DOI: 10.1080/14702436.2019.1597631. ISSN 1470-2436 (print), 1743-9698 (on-line). Dostupné z: www.tandfonline.com/loi/ddef20
2. AMNESTY. 2014a) *Ukraine: Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the north Luhansk region*. [online]. 8. 9. 2014. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur500402014en.pdf>
3. AMNESTY. 2014b) *Ukraine must stop ongoing abuses and war crimes by pro-Ukrainian volunteer forces*. [online]. 8. 9. 2014. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/09/ukraine-must-stop-ongoing-abuses-and-war-crimes-pro-ukrainian-volunteer-forces/>
4. AMNESTY. 2014c) *Eastern Ukraine: Humanitarian disaster looms as food aid blocked*. [online]. 24. 12. 2014. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/12/eastern-ukraine-humanitarian-disaster-looms-food-aid-blocked/>
5. AMNESTY. 2014d) *Summary Killings during the Conflict in Eastern Ukraine*. [online]. 2014. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur500422014en.pdf>
6. AMNESTY. 2014e) *Ukraine: Mounting evidence of war crimes and Russian involvement*. [online]. 7. 9. 2014. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/09/ukraine-mounting-evidence-war-crimes-and-russian-involvement/>
7. AMNESTY. 2016 *No justice for eastern Ukraine's victims of torture*. [online]. 27. 5. 2016. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/05/no-justice-for-eastern-ukraine-victims-of-torture/>

8. Anonym. *Tajné operace CIA*. Praha: Svojtka & Co., s. r. o., 2005. ISBN 80-7237-390-0.
9. BAYLIS, John et al. *Strategy in the Contemporary World*. 5th Edition. Oxford: Oxford University Press, 2016. ISBN 978-0-19-870891-9.
10. BAINES, R. Paul, et al. Political Marketing and Propaganda: Uses, Abuses, Misuses. In: *Journal of Political Marketing*, ročník 13, č. 1-2, únor 2014, s. 1-18. ISSN 1537-7857.
11. BATYUK, I., Vladimír. *The US Concept and Practice of Hybrid Warfare*. In : *Strategic Analysis*, ročník 41, č. 5, 2017, s. 464-477. ISSN 0970-0161.
12. BBC News, World Edition. *Bush welcomes Lithuania into NATO* [online]. 23. 11. 2002. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2505471.stm>
13. BBC News. *Baltic states fearful of Trump's Nato views*. [online]. 21. 11. 2016. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38051155>
14. BENEŠ, Vít et al. *Metodologie výzkumu politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7419-283-8.
15. BODUSZYNSKI, Mieczyslaw et al. Russian Disinformation and U.S. Public Diplomacy [online]. 2017 [cit. 2020-24-08]. Dostupné z: <https://www.uscpublicdiplomacy.org/blog/russian-disinformation-and-us-public-diplomacy>
16. BUCKLEY, J., Cynthia et al. The COVID-19 Pandemic and State Healthcare Capacity: Government Responses and Citizen Assessments in Estonia, Georgia, and Ukraine. In: *Problems of Post-Communism.*, duben 2021. DOI 10.1080/10758216.2021.1908147
17. BULAKH, Tania. Entangled in Social Safety Nets: Administrative Responses to and Lived Experiences of Internally Displaced Persons in Ukraine. In: *Europe-Asia Studies*, ročník. 72, č. 3, duben 2020. S. 455-480. ISSN 0966-8136.
18. BURCHILL, Scott et al. *Theories of International Relations*. 5th Edition. Basingstoke a New York: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-0-230-36223-9.
19. CABADA, Ladislav et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1388-1.

20. CIS LEGISLATION. *Presidential Decree of Ukraine of February 15, 2010 No. 161/2010* [online]. 15. 2. 2010. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=30607>
21. CIS LEGISLATION. *Law of Ukraine of April 25, 2019 No. 2704-VIII* [online]. 25. 4. 2019. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=116391>
22. CROCKER, A., Chester et al. *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington, D.C.: US Institute of Peace Press, 2001. ISBN 1-929223-27-7.
23. CLAUSEWITZ, Carl von. *On War*. Kindle Edition. Translated from the original German by COL. J. J. Graham. Jazzybee Verlag, 2018. ISBN 3849676056.
24. DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-725-6.
25. DRULÁK, Petr et al. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7.
26. DUGIN, Alexandr. *Osnovy geopolitiky*. Moskva: Arktogea, 1997. ISBN 5-85928-019-X.
27. EDINSTVO.PATRIARCHIA. Primates of the Orthodox Church of Jerusalem and the Russian Orthodox Church celebrate Liturgy at the Cathedral of Christ the Saviour. [online]. 21. 11. 2019 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <http://edinstvo.patriarchia.ru/en/db/text/5536471.html>
28. EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-540-0.
29. EICHLER, Jan et al. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. Praha: OECONOMICA, Nakladatelství VŠE, 2019a). ISBN 978-80-245-2296-8.
30. EICHLER, Jan. *Expanze na pozvání – Rozšiřování NATO a jeho důsledky*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2019b). ISBN 978-80-246-4279-6.
31. EICHLER, Jan. Neorealismus a současné americko-ruské vojenské soupeření v postsovětském prostoru In: *Vojenské rozhledy*. 2017a), 26 (2), 89-105. DOI: 10.3849/2336-2995.26.2017.02.089-105. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (online). Dostupné z: www.vojenskerozhledy.cz
32. EICHLER, Jan. *War, Peace and International Security. From Sarajevo to Crimea*. Palgrave Macmillan, 2017b), ISBN 978-1-137-60151-3.

33. GALEOTTI, Mark. *Russian Political War: Moving Beyond the Hybrid*. Abingdon and New York: Routledge, 2019, ISBN 978-1-138-33595-0.
34. GOV.UA. *Update on the spread of COVID-19 coronavirus infection*. [online]. 2020. [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/operativna-informaciya-pro-poshirennya-koronavirusnoyi-infekciyi-2019-ncov18082020>
35. HAHN, M., Gordon. *Ukraine Over the Edge: Russia, the West and the „New Cold War“*. Jefferson (NC): McFarland & Company, Inc., Publishers, 2018, ISBN 978-1-4766-6901-4.
36. HAMILTON, Daniel et al. *The Wider Black Sea Region in the 21st Century: Strategic, Economic and Energy Perspectives*. Washington, D.C.: Center for Transatlantic Relations, The John Hopkins University, 2008. ISBN 978-0-9801871-3-7.
37. HEIKKA, Henrikki. *Beyond the Cult of the Offensive. The Evolution of Soviet/Russian Strategic Culture and its Implications for the Nordic-Baltic Region*. Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs, 2000. ISBN 951-769-114-9.
38. HLADKA, Kateryna. et al. *Volunteer battalions*. Charkov: Folio, 2017. ISBN 978-966-03-7969-5.
39. HORBULIN, Volodymyr. *The World Hybrid War: Ukrainian Forefront*. Charkov: Folio a Ukrainian Institute for the Future, 2017. ISBN 978-966-03-7830-8.
40. HUNTINGTON, Samuel. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Touchstone, 1997. ISBN 978-14-516-2897-5.
41. ICC-CPI. 2020. *Preliminary examination. Ukraine*. [online]. 2020. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/ukraine>
42. IDNES. 2020. *Virus v Donbasu uniká statistikám, místní se dezinfikují samohonkou*. [online]. 2020. [cit. 2021-09-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-donbas-koronavirus-covid-19-pandemie-doneck.A200421_102612_zahranicni_aha
43. KATCHANOVSKI, Ivan. *The Separatist War in Donbas: A Violent Break-up of Ukraine?* In: *European Politics and Society*, ročník 17, č. 4, 2016, s. 473-489. ISSN 2374-5118.
44. KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie: Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Přeložil Miloš Calda. Praha: Nakladatelství Prostor, 1996. ISBN 80-7260-025-7.

45. KISSINGER, Henry. *Uspořádání světa: Státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha*. Přeložil Martin Pokorný. Praha: Prostor, 2016. ISBN 978-80-7260-335-0.
46. KRATOCHVÍL, Petr et al. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-469-4.
47. KRAWCHUK, Andrii. The Orthodox Church of Ukraine on the inter-Orthodox agenda at Amman: the dynamics of ecclesiastical recognition. In: *Canadian Slavonic Papers*, ročník 62, č. 3-4, 2020, s. 463-476. ISSN 2375-2475.
48. KREMLIN. *Voyennaya doktrina Rossiyskoy Federatsii*. [online]. 2. 2. 2010 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <http://kremlin.ru/supplement/461>
49. LAVRA. *Novosti*. [online]. 22. 2. 2021 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://lavra.ua/category/news/>
50. MAHAN, T., Alfred. *On Naval Warfare*. Mineola (NY): Dover Publications, INC., 1999 (reprint of the 1941 edition published by Little, Brown and Company, Boston), ISBN 978-0-486-40729-6.
51. MACHITIDZE, Ivanna et al. Hybrid Regimes' Response to the COVID-19 Pandemic: „The First Wave“ Evidence from Ukraine and Georgia In: *Mezinárodní politika*. 2020, 55 (4), 72-93. DOI: 10.32422/mv.55.4. ISSN 0323-1844. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/issue/view/141>.
52. MALICI, Akan et al. *Political Science: Research in Practice*. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-0-415-88773-1.
53. MANKOFF, Jeffrey. *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics*. Lanham, MD: The Rowman & Littlefield Publishing, Inc, 2nd Edition, 2012. ISBN 978-1-4422-0825-4.
54. MEARSHEIMER, J., John. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York, London: W.W. Norton & Company, Updated Edition 2014, ISBN 978-0-393-07624-0.
55. MID-DNR. DPR and LPR representatives spoke to participants from 17 states at the UN Security Council meeting. [online]. 2. 12. 2020 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://mid-dnr.su/en/pages/news/predstaviteli-dnr-i-lnr-vmeste-s-uchastnikami-iz-17-gosudarstv-vstretilis-na-ploshadke-sb-oon/>
56. MIGNEWS. *Ukrainskiye voennyye zakhvatili v Peskakh BTR boyevikov*. [online]. 30. 1. 2015 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <https://mignews.com.ua/sobitiya/inukraine/4687278.html>

57. MIL.RU. *During the new training year, Central MD forces to practice simulated enemy's „hybrid“ operation countermeasures.* [online]. 1. 12. 2015 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12070643@egNews
58. MIL.RU. *Militarization of space, cyber threats and „hybrid“ wars to be discussed at the Moscow Conference on International Security.* [online]. 21. 3. 2019 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12222544@egNews
59. MVS.GOV. *Oleksandr Turchinov: «Dobrovol'chi batal'yoni vikonali svoyu istorichnu misiyu* [online]. 14. 4. 2017 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: https://mvs.gov.ua/ua/news/7402_Oleksandr_Turchinov_Dobrovolchi_batalyoni_vikonali_svoyu_istorichnu_misiyu_FOTO.htm
60. MZDNR. 2021. *Kalendar' sobytii.* [online]. 4. 6. 2021. [cit. 2021-09-09]. Dostupné z: <https://mzdnr.ru/calendar/2021/06/04>
61. MZLNR. 2021a). *Vaktsina ot COVID-19 „Sputnik Layt“ razreshena dlya vaktsinatsii patsiyentov starshe 60 let.* [online]. 4. 6. 2021. [cit. 2021-09-09]. Dostupné z: <https://mzlnr.su/2021/08/24/vakcina-ot-covid-19-sputnik-lajt-razreshena-dlya-vakcinacii-pacientov-starshe-60-let/>
62. MZLNR. 2021b). [online]. 4. 6. 2021. [cit. 2021-09-09]. Dostupné z: <https://mzlnr.su/2021/06/04/>
63. Natsional'naya Politsiya [online]. 27. 1. 2017. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.npu.gov.ua/ru/publish/article/989615>
64. NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století (I).* Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000, ISBN 80-902261-4-0.
65. NAP. *Improving the Decision Making Abilities of Small Unit Leaders. Chapter: 1, Introduction: The operational Environment.* [online]. 2012 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.nap.edu/read/13188/chapter/3>
66. NATO. *Allied Joint Doctrine for Psychological Operations (AJP-3.10.1(A)* [online]. 2007 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/NATO-PSYOPS.pdf>
67. NATO. *RTO Technical Report, AC/323(HFM-160)TP/366, How to Improve your Aim: Measuring the Effectiveness of Activities that Influence Attitudes and*

- Behaviors*. [online]. 2011 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/NATO-MeasuringInfluence.pdf>
68. NEVILLE, B. Seth. *Russia and Hybrid Warfare. Identifying Critical Elements in Successful Applications of Hybrid Tactics*. Monterey: Naval Postgraduate School, 2015.
69. NOVOTNÝ, Adolf et al. *Slovník mezinárodních vztahů*. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o a Paneurópska vysoká škola, 2013. ISBN 978-80-8155-000-3.
70. NYE, S., Joseph, Jr. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011. ISBN 978-1-61039-069-9.
71. OHCHR. 2021. Conflict-related civilian casualties in Ukraine. [online]. 15. 4. 2021. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-04/Conflictrelated%20civilian%20casualties%20as%20of%2031%20March%202021%20%28rev%2015%20April%202021%29%20EN.pdf>
72. ORT, Alexandr. *Evropa 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-86473-87-2.
73. OSCE. 2010a). *Presidential Election, 17 January and 7 February 2010* [online]. 7. 2. 2010. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: https://www.osce.org/odihr/elections/ukraine/eoms/presidential_2010
74. OSCE. 2010b). *Ukraine Presidential Election 17 January and 7 February 2010. OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report* [online]. 28. 2. 2010. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/9/67844.pdf>
75. OSCE. 2012. *Ukraine Parliamentary Elections 28 October 2012. OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report* [online]. 3. 1. 2013. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/c/98578.pdf>
76. OSCE. 2014a). *Ukraine Early Presidential Election 25 May 2014. OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report* [online]. 30. 6. 2014. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/b/120549.pdf>
77. OSCE. 2014b). *Ukraine Partial Repeat Parliamentary Elections 15 December 2013. OSCE/ODIHR Election Expert Team Final Report* [online]. 30. 2. 2014 [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/1/110818.pdf>

78. OSCE. 2014c). *Ukraine Early Parliamentary Elections 26 october 2014. OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report* [online]. 19. 12. 2014 [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/132556.pdf>
79. OSCE. 2019a). *Interim Report. 6 February – 7 March 2019* [online]. 31. 3. 2019 [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: https://www.osce.org/files/f/documents/6/1/414317_0.pdf
80. OSCE. 2019b). *Ukraine Early Parliamentary Elections 21 July 2019. ODIHR Election Observation Mission Final Report* [online]. 20. 11. 2019 [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: https://www.osce.org/files/f/documents/6/9/439634_0.pdf
81. QUINN, M., John. *COVID-19 at War: The Joint Forces Operation in Ukraine In: Disaster Medicine and Public Health Preparedness*. Cambridge University press, ISSN 1935-7893. [online]. 25. 3. 2021 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/disaster-medicine-and-public-health-preparedness/article/covid19-at-war-the-joint-forces-operation-in-ukraine/9EF944192F8E50591BED593DAA773F7C>
82. REUTERS. *Kiev authorities seal off Orthodox monastery that became coronavirus hotspot*. [online]. 13. 4. 2020 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-ukraine-church-idUSKCN21V20C>
83. RT. 2015. *Ukrainian military commander arrested over torture, rape – and unit disbanded*. [online]. 18. 6. 2015 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.rt.com/news/268105-ukraine-tornado-torture-rape/>
84. RAMSBOTHAM, Oliver et al. *Contemporary Conflict Resolution*. 4th Edition. Cambridge: Polity Press, 2018. ISBN 978-0-7456-8722-3.
85. RIMPILÄINEN, Emma. *Victims, Villains, or Geopolitical Tools? Representations of Donbas Displacement in Ukrainian and Russian Government Media*. *Aurope-Studies* 2020. Routledge, Taylor & Francis Group. ISSN 1465-3427. [online]. 29. 1. 2020 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1672622>
86. SANDOLE, Dennis, J., D. et al. *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*. London and New York: Routledge, 2009. ISBN 0-415-57735-5.
87. SIPRI. *Yearbook 2009* [online]. Stockholm, 2009 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIYB0901.pdf>

88. SEGODNYA. *Detal'naya khronologiya sobytiy 2 maya v Odesse: videomaterialy i rasskazy ochevidtsev*, [online]. 21. 4. 2015. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.segodnya.ua/regions/odessa/detalnaya-hronologiya-sobytiy-2-maya-v-odesse-videomaterialy-rasskazy-ochevidtsev-609722.html>.
89. SNYDER, Timothy. *Krvavé země*. Přeložila Petruška Šustrová. Praha: Nakladatelství Prostor, 2010. ISBN 978-80-7260-280-3.
90. SPANISH INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES (Working Group no 5/09). *The European Security and Defence Policy (ESDP) after the Entry into Force of the Lisbon Treaty. Cuadernos de Estrategia 145-B*. Ministerio de Defensa, Spanish Institute for Strategic Studies, 2010. ISBN 978-84-9781-573-4.
91. STARIKOV, Nikolaj et al. *Rossiya, Krym, Istoriya*. Moskva: Piter, 2016. ISBN 978-5-496-01363-5.
92. SVĚŘÁK, Antonín et al. *Anglicko-česká a česko-anglická jazyková příručka NATO*. Praha: Společnost ARTOS Praha pro AVIS, 1998. ISBN 80-86049-62-0.
93. SYRUČEK, Milan. *Rusko-ukrajinské vztahy. Mýty a skutečnost*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2015. ISBN 978-80-247-5843-5.
94. ŠIŠKINA, V., Olga. *Vneshnyaya pomoshch razvitiyu Ukrainy posle 2014g.: Masshtaby, proyekty i motivatsiya donorov*. In: *MGIMO Review of International Relations*, ročník 62, č. 5, 2018, s. 92-113. ISSN 2071-8160.
95. TAYLOR & FRANCIS. [online]. 2019 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/?instName=Charles+University>
96. TAYLOR & FRANCIS. [online]. 2020 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/action/doSearch?AllField=volunteer+battalions+ukraine>
97. TŮRK, Danilo. *Základy mezinárodního práva*. Přeložil David Blažek. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. ISBN 978-80-904209-9-1.
98. TWIGG, L., Judyth. *Ukraine's Health Sector: Sustaining Momentum for Reform*. Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies. 2017. Dostupné z: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/170817_Twigg_UkrainesHealthSector_Web.pdf
99. TZU, Sun. *The Art of War*. London: Harper Collins Publisher, 2013. ISBN 978-0-00-742012-4.

100. UAWIRE. *UN Security Council refuses to hear DPR and LPR representatives*. 31. 10. 2018. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://uawire.org/un-security-council-refused-to-entertain-dpr-and-lpr-representatives>
101. UKRGEROES. *Geroy Ukraini*. [online]. 20. 02. 2014. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <http://www.ukrgeroes.com.ua/ShymkoMM.html>
102. UKRINFORM. *Zelensky says it's too early to talk about Ukrainian-Russian „Relations“* [online]. 18. 11. 2020. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3100126-zelensky-says-its-too-early-to-talk-about-ukrainianrussian-relations.html>
103. ÚMV Praha. *Anexe Krymu jako hotová věc – Zeman v tom není sám*. [online]. 2. 1. 2018. [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://iir.cz/article/anexe-krymu-jako-hotova-vec-zeman-v-tom-neni-sam?id=anexe-krymu-jako-hotova-vec-zeman-v-tom-neni-sam>
104. UN Security Council. *Letter dated 14 January 2021 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the President of the Security Council, S/2021/53*. [online]. 15. 1. 2021. [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/S/2021/53>
105. UN. *Ukraine – COVID-19: Situation Overview No. 15*. [online]. 4. 6. 2021. [cit. 2021-09-09]. Dostupné z: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-06/Ukraine%20%20COVID19%20SITUATION%20OVERVIEW%20No.15%20Final.pdf>
106. UNIAN. *Kyiv's Moskovskiy Avenue renamed after Stepan Bandera* [online]. 7. 7. 2016. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.unian.info/kyiv/1405475-kyivs-moskovskiy-avenue-renamed-after-stepan-bandera.html>
107. UNIAN. *Memory of Ukraine's Stepan Bandera honored in Kyiv torchling procession, „Viche“ at Madian*. [online]. 8. 10. 2017. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <http://uatoday.tv/news/moscow-avenue-in-kyiv-renamed-after-controversial-stepan-bandera-689625.html>
108. U.S. DEPT OF DEFENSE. *NATO Moves to Combat Russian Hybrid Warfare*. [online]. 29. 9. 2018. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/1649146/nato-moves-to-combat-russian-hybrid-warfare/>

109. VAN EVERA, Stephen. *Guide to Methods for Students of Political Science*. Ithaka and London: Cornell University Press, 1997. ISBN 0-8014-8457-X.
110. VK. *Pilitsiya reshila zakryt' Kulikovo pole*. [online]. 14. 5. 2020. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: https://vk.com/narodnay_druzina?z=video-62358666_456244212%2F3e402cf40500c7f363%2Fpl_-62358666_-2
111. WILLIAMS, Paul, D. *Security Studies: An Introduction*. 2nd Edition. Abingdon a New York: Routledge, 2013. ISBN 978-0-415-78281-4.
112. WELTI, Philippe. Přednáška v rámci *CIOR Arctic Seminar*. [online]. 22. 2. 2021. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://cior.net/natos-reserve-officers-discuss-threats-in-the-arctic-with-international-experts/>
113. WHO. 2021. *Ukraine: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data*. [online]. 19. 5. 2021. [cit. 2021-09-25]. Dostupné z: <https://covid19.who.int>
114. YANDEX. *Putin priznal svoyu lozh' otnositel'no rossiyskikh voyennykh v Krymu*. [online]. 17. 4. 2014. [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://yandex.ru/video/preview/?text=%D0%9F%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%20%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%B8%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%BA%D1%80%D1%8B%D0%BC%D0%B5&wiz_type=vital&filmId=16199480778743390056
115. YOUTUBE. 2015a). *Ya Russkiy Okkupant*. [online]. 27. 2. 2015. [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=T65SwzHAbes>
116. YOUTUBE. 2015b). *Ya Russkiy Okkupant – bez tsenzury*. [online]. 10. 3. 2015. [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yuZnhTcLpdE>

11. SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK A GRAFŮ

- Graf č. 1 Porovnání intenzity pandemie a ozbrojeného konfliktu z hlediska obětí...67
Graf č. 2 Volební výsledky vybraných stran na Ukrajině v letech 2012-2019.....103

12. SEZNAM PŘÍLOH

1. Fotografie č. 1 (Socha Kateřiny II. Veliké, Oděsa, Ukrajina, 2018);
2. Fotografie č. 2 (Pamětní deska na radnici, Vilnius, Litva, 2012);
3. Fotografie č. 3 (Improvizované pietní místo před Domem odborů na Kulikově poli, Oděsa, Ukrajina, 2018);
4. Fotografie č. 4 (Jmenný seznam obětí padlých 2. května 2014 s uvedeným rokem jejich narození, Oděsa, Ukrajina, 2018);
5. Fotografie č. 5 (Zachycení příběhu A. Genadieviče, Oděsa, Ukrajina, 2018);
6. Fotografie č. 6 (Zachycení příběhu Ally Polulyakh Anatolievny, Oděsa, Ukrajina, 2018);
7. Fotografie č. 7 (Příběhy dalších obětí požáru Domu odborů, Oděsa, Ukrajina, 2018);
8. Fotografie č. 8 (Básně k vyjádření smutku a k uctění obětí, Oděsa, Ukrajina, 2018);
9. Fotografie č. 9 (Připomínka nejmladší oběti požáru V. Papury, Oděsa, Ukrajina, 2018);
10. Fotografie č. 10 (Údajné místo úmrtí nejmladší oběti V. Papury a B. B. Markina před Domem odborů, Oděsa, Ukrajina, 2018);
11. Fotografie č. 11 (Fotografie V. Papury před Domem odborů, Oděsa, Ukrajina, 2018);
12. Plánek č. 1 (Postup jednotlivých sil na Majdanu, Kyjev, Ukrajina, 2017);
13. Fotografie č. 12 (Pietní místo připomínající padlé v boji za demokratické změny, Kyjev, Ukrajina, 2017);
14. Fotografie č. 13 (Uvedení projektu pietního místa u kláštera sv. Michaela, Kyjev, Ukrajina, 2017);
15. Fotografie č. 14 (Informační tabule na Majdanu, Kyjev, Ukrajina, 2017);
16. Fotografie č. 15 (Informační tabule na Majdanu, Kyjev, Ukrajina, 2017);
17. Fotografie č. 16 (Památník obětem „Nebeské setniny“, Kyjev, Ukrajina, 2017);
18. Fotografie č. 17 (Další památník obětem „Nebeské setniny“, Kyjev, Ukrajina, 2017);
19. Fotografie č. 18 (Oficiální památník obětem násilí na Majdanu, Kyjev, Ukrajina, 2017);
20. Fotografie č. 19 (Symbolický hrob Š. M. Mikolajoviče, Kyjev, Ukrajina, 2017);

21. Fotografie č. 20 (Jedna z mnoha ruských čerpacích stanic na území Gruzie, severní Gruzie, 2017);
22. Fotografie č. 21 (Jedno z mnoha ruských nákladních vozidel zachycených autorem na území Gruzie, severní Gruzie, 2017);
23. Tabulka č. 1 (Přehled dobrovolných praporů a pluků na Ukrajině v roce 2014, dle Hladka et al., 2017, s. 174);
24. Fotografie č. 22 (Rukávová nášivka praporu Azov, Hladka et al., 2017, obálka knihy);
25. Tabulka č. 2 (Důvod příčin tolerance/podpory pravicového extremismu na současné Ukrajině, Smetana, 2017c, s. 45);
26. Fotografie č. 23 (Automobil Niva patřící do stavu 90. výsadkového útočného praporu 81. výsadkové útočné brigády, Kyjev, Ukrajina, 2017);
27. Fotografie č. 24 (BMD-2 údajně patřící ruským jednotkám bojujícím v oblasti Lugansku v srpnu 2014, Kyjev, Ukrajina, 2017);
28. Fotografie č. 25 (BTR-80 údajně původně patřící ruským ozbrojeným silám);
29. Fotografie č. 26 (BM-21 Grad údajně původně patřící ruským ozbrojeným silám, Kyjev, Ukrajina, 2017);
30. Fotografie č. 30 (Stánek se suvenýry a viditelně umístěnými uniformami nacistického Německa, Kyjev, Ukrajina, 2017).

13. PŘÍLOHY

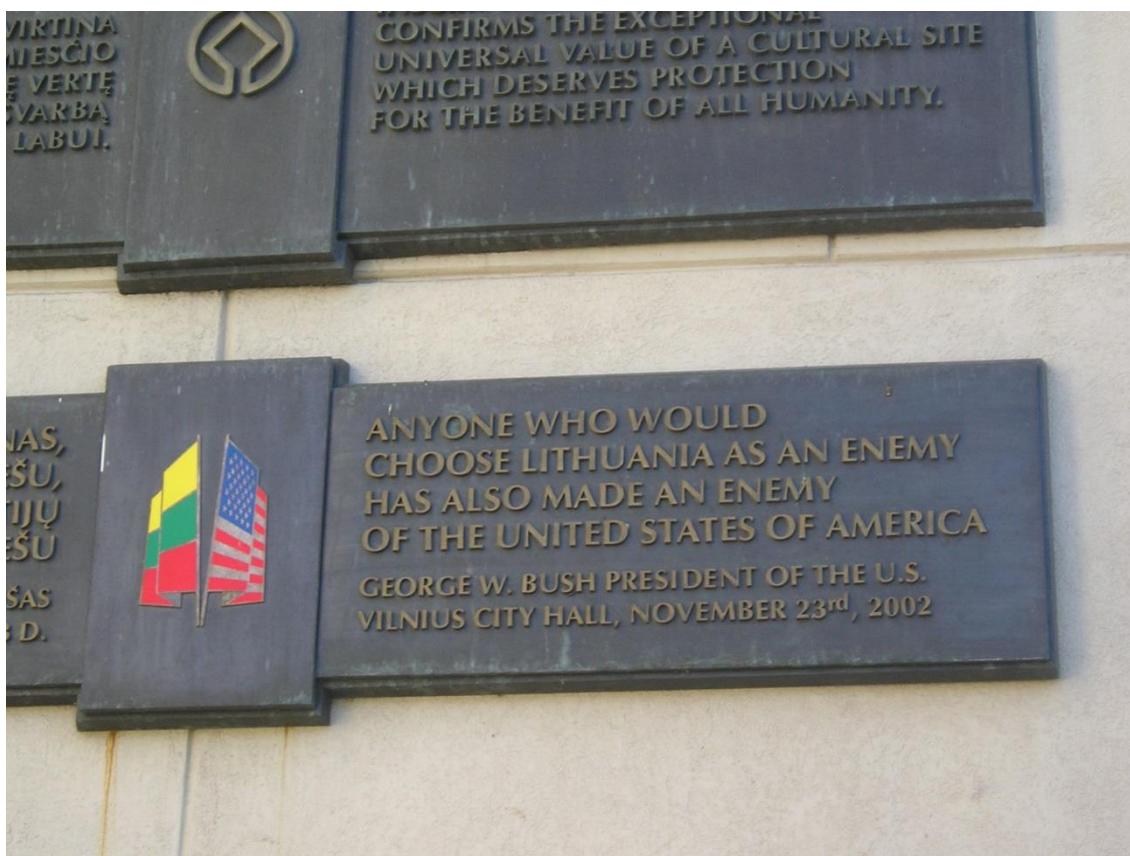
Většina příloh představuje autorovy vlastní autentické fotografie ze studijních cest a jejich analytické vyhodnocení. Výše v textu jsou pak uvedeny závěry těchto jednotlivých dílčích analýz a odůvodnění jejich závěrů.

1) Fotografie č. 1, Socha Kateřiny II. Veliké v Oděse (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

Zachovaná socha Kateřiny II. Veliké v Oděse potvrzuje poněkud „tolerantní“ postoj Oděské oblasti a jejích obyvatel vůči ruské císařovně a její umístění i udržované bezprostřední okolí tak potvrzují, že ne všichni Ukrajinci hledí na vše ruské jako na něco jednoznačně špatného. Při autorovu rozhovoru s náhodným turistou (z Kyjeva), tento turista vyjádřil, že K. Veliká patří do historie a není třeba její roli vnímat jakkoliv negativně jen proto, že jde o ruskou panovnici. Jakékoliv snahy o odstranění sochy nebo přejmenování místa autor nezaznamenal. To jen dokládá, že Oděská oblast je více pro-rusky orientována, oproti jiným částem země, např. Kyjevu.

2) Fotografie č. 2, Pamětní deska na radnici (Studijní cesta do Vilniusu, 2012)

Pamětní deska umístěná na radnici ve Vilniusu po návštěvě prezidenta Spojených států demonstruje jeho podporu Litvě i dalším postsovětským zemím v případě konfliktu. Jeho slova: „Každý, kdo si zvolí Litvu za svého nepřítele, stane se rovněž nepřítelem Spojených států“ (volný překlad) jasně vyjadřují připravenost USA postavit se za Litvu. Důležitý je především kontext této oficiální návštěvy. Americký prezident přivítal Litvu v NATO (kam vstoupila později, v roce 2004) a zdůraznil její nezávislost na Ruské federaci, stejně jako nezávislost ostatních pobaltských států na ruském vlivu v regionu. (BBC, 2002, on line) Naopak bývalý americký mluvčí Sněmovny reprezentantů N. Gingrich označil Estonsko za předměstí Petrohradu, za které by nestálo vést jadernou válku. (BBC, 2016, on line) V kontextu doby jeho výroku, dva roky po vypuknutí krize na Ukrajině tak dává jasně najevo ústřední zájem USA o vlastní zájmy, doplněné možností intervence tehdy, pokud se to USA hodí. Jde tak o praktickou

ukázkou prezentace amerického spojení a bezpečnostních záruk, jako reálného způsobu prosazování americké moci ve světě. Prezident Bush v roce 2002 svým postojem ani tak nepřispěl k reálnému zvýšení bezpečnosti Litvy, jako spíše k upevnění moci Spojených států v oblasti, což je plně v souladu s výše prezentovaným neorealistickým pojetím, stejně tak jako s vyjádřením některých amerických představitelů, kteří obhajovali výjimečné postavení USA ve světě, včetně jeho práva na roli „světového policisty“. Takto se vyjadřoval v minulosti například prezident T. Jefferson, který představil roli USA jako povinnost prosazovat svobodu i za hranicemi vlastní společnosti (Kissinger, 2016, s. 243) nebo T. Roosevelt, který vyjádřil americké právo intervence a výkonu světové policejní síly (Kissinger, 2016, s. 258). Obecně americký postoj ke světovému řádu lze shrnout tak, že všichni pováleční prezidenti vyjádřili americkou výjimečnost ve smyslu dohledu nad světovým mírem. (Kissinger, 2016, s. 284) Americké egocentrické vnímání vlastní výjimečnosti a práva na ozbrojený zásah všude tam, kde americké pojetí demokracie bude ohroženo, představuje ve skutečnosti jen obhajování upevnování vlastní moci ve světě na úkor ostatních. Negativní důsledky tohoto amerického přístupu jsou vidět na mnoha místech světa, včetně Ukrajiny.

3) Fotografie č. 3, Improvizované pietní místo před Domem odborů na Kulikově poli (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

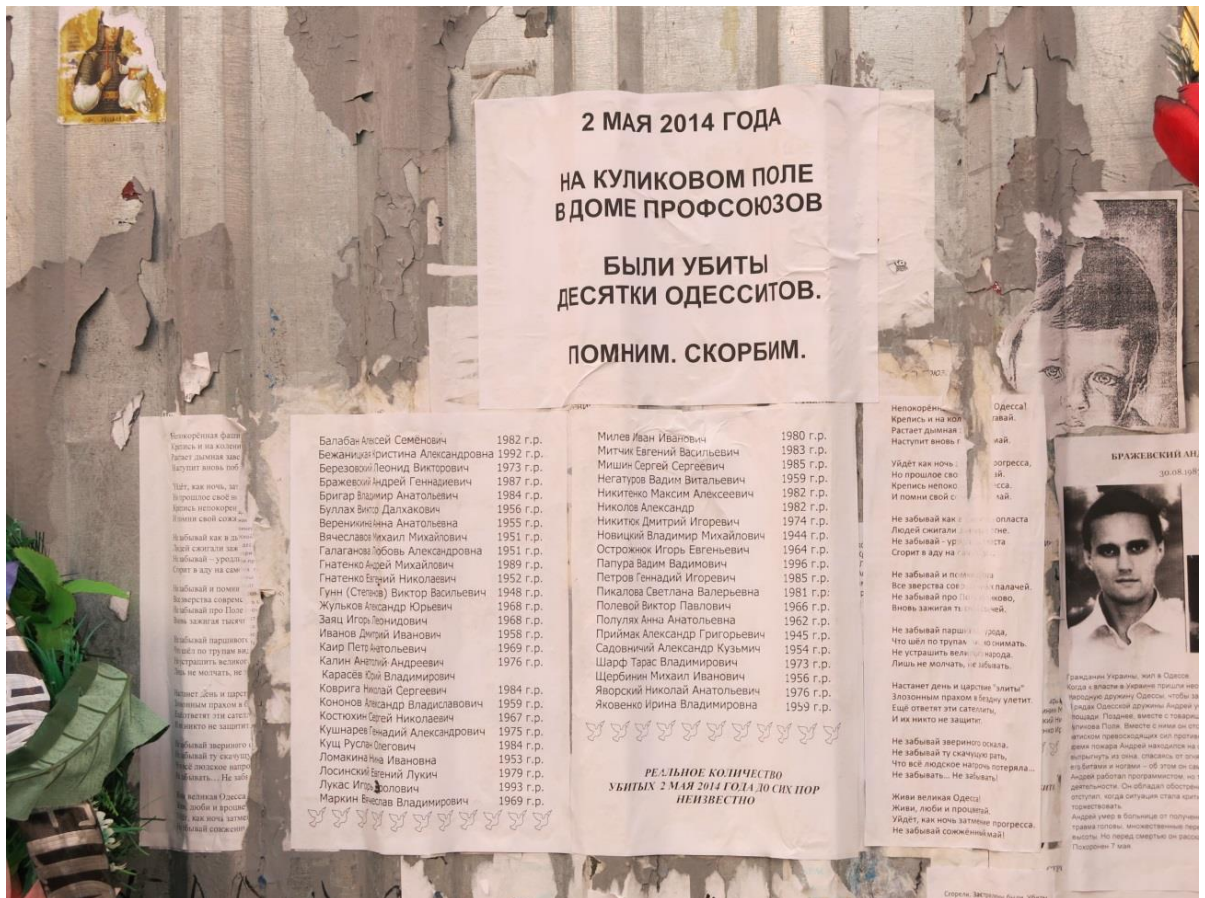
Na fotografii improvizovaného pietního místa před vyhořelým Domem odborů na Kulikově poli v Oděse je v levé části plotu vidět nápis „Oni zemřeli za Oděsu“ (Oni pogibli za Oděsu) a seznam 24 obětí. Tato připomínka poukazuje na sounáležitost alespoň části obyvatel současné Oděsy s pro-ruskými orientovanými obyvateli, kteří na Kulikově poli přišli o život v boji proti oficiálně heroizovaným demonstrantům, kteří však pro pozůstalé a podobně smýšlející obyvatele představují pouze násilné skupiny fašistů. Z fotografie je patrná neustálá snaha „kohosi“ o odstraňování tohoto místa a současně snaha „kohosi jiného“ o jeho udržování (tomuto tvrzení nasvědčují různé přebarvované části plotu, stejně jako pozůstatky strhávaných papírových plakátků a naopak jejich pozdější nahrazení novými). V pravé části je vidět hlavní část pietního místa s květinami a papírovými plakátky, připomínající příběhy některých obětí, včetně kompletního seznamu jmen obětí a jejich roku narození (viz fotografie č. 4). Z tohoto vyplývá, potvrzení počtu 47 obětí, což odpovídá oficiálnímu počtu 48, kdy 48 obětí

může být A. Ivanov, údajně zastřelený ještě během demonstrací. Tyto počty odpovídají i oficiální ukrajinské publikaci (Hladka et al., 2017, s. 79). Při podrobném zkoumání věku a pohlaví obětí se lze dobrat k závěrům, podle kterých bylo nejmladší oběti necelých 18 let (V. P. Vadimovič), který údajně uhořel v domě jako nejmladší oběť. Nejstarší obětí se stal muž ve věku 70 let. Z celkového počtu 48 obětí jich 8 dosahovalo věku 60 let a více a 9 obětí dosahovalo věku od 50 do 59 let. Celkem 10 obětí bylo ve věku od 18 do 30 let. U jedné oběti rok narození uveden nebyl. Uvedené počty a věk obětí vrhá pochybnosti na tvrzení, že šlo převážně o násilné ozbrojence (i když to však jednoznačně vyloučit nelze). Těžko si lze představit osoby ve věku před dovršením 70 let, jak střílejí do davu demonstrantů nebo vrhají zápalné láhve. Takovéto násilné počínání si lze představit spíše u mladší generace, která v tomto případě představovala spíše menšinu. Tímto tvrzení pochopitelně není zpochybněna jejich možná agresivita, která je v případě několika jedinců prokázána uveřejněným videem (Segodnya, 2015, on line). Věkové složení obětí spíše podporuje tu verzi, podle které se jednalo převážně o běžné občany Oděsy, kteří přišli na Kulikovo pole vyjádřit odpor proti převratu na Majdanu a do Domu odborů byli zatlačeni násilnou demonstrací obyvatel, podporujících převrat na Majdanu. Z hlediska pohlaví mezi oběťmi bylo pouze 6 žen, čímž však nelze potvrdit ani vyvrátit žádnou z verzí proběhlých událostí.

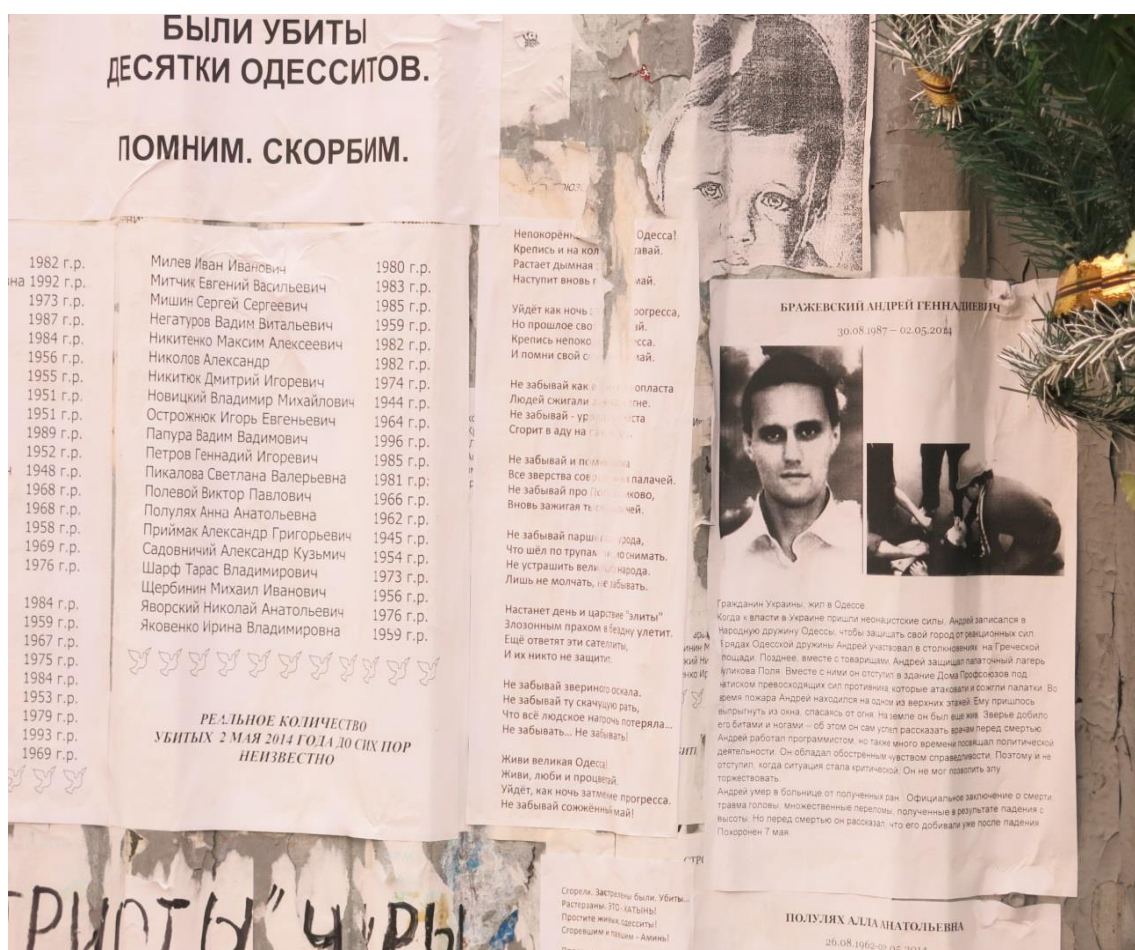

4) Фотография ч. 4, Jmenný seznam obětí padlých 2. května 2014 s uvedeným rokem jejich narození (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

Improvizovaný památník připomíná oběti, které přišly o život a které jsou autorem (autory) památníku považovány za Oděsany. To potvrzuje smýšlení obyvatel této části Ukrajiny. Rovněž není bez zajímavosti, že veškeré nápisy, popisy událostí a připomínkové básně jsou uvedeny pouze v ruštině.

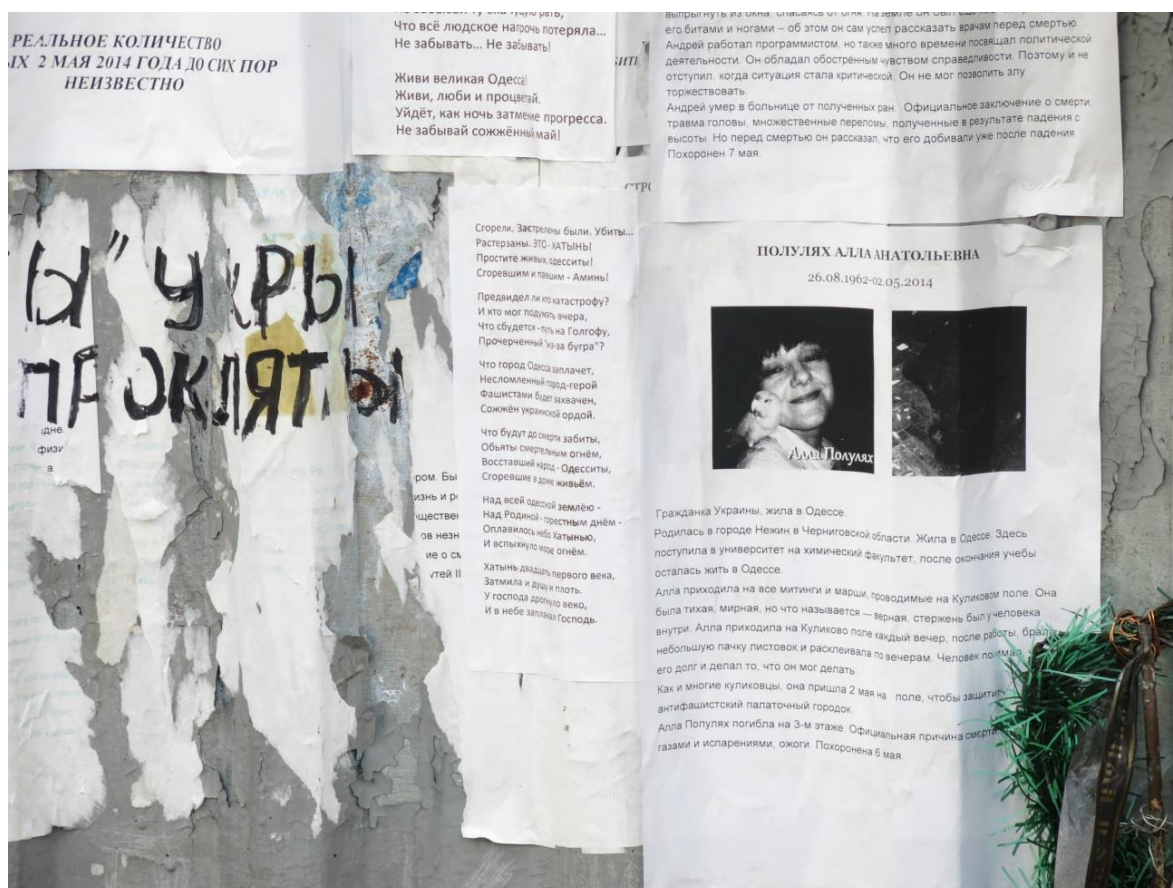
5) Fotografie č. 5, Zachycení příběhu A. Genadieviče (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

Пříběh A. Genadieviče, narozeného 30. srpna 1987 vypráví o jeho násilné smrti dne 2. května 2014 v Oděse. Jmenovaný byl obyvatel Oděsy, který se údajně zapsal do Národní družiny Oděsy ve chvíli, kdy na Ukrajinu přišli fašisté, před kterými chtěl své město bránit. V řadách Národní družiny protestoval na Řeckém náměstí v Oděse a později přebýval ve stanovém městečku na Kulikově poli. Po zapálení stanového městečka silami podporujícími převrat na Majdanu se ukryl s ostatními do Domu odborů. V době požáru byl v jednom z horních pater. Ve snaze zachránit si život před požárem vyskočil z okna a po dopadu na zem ještě žil a lékařům stihl před tím, než svým zraněním podlehl vypovědět, že byl napaden davem, jehož členové ho kopali a tloukli. Údajně pracoval jako programátor a zajímal se o politické dění. Zemřel v nemocnici a oficiální příčinou jeho smrti bylo trauma hlavy a mnohočetné zlomeniny způsobené pádem z výšky.

6) Fotografie č. 6, Zachycení příběhu Ally Polulyakh Anatolievny (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

Níže uvedená fotografie zachycuje popis okolností smrti Ally P. Anatolievny, jedné ze 6 ženských obětí požáru v Oděse tak, jak byly tyto události popsány na místě požáru v době autorovy studijní cesty. Popis událostí popisuje smrt Ukrajinské občanky, žijící v Oděse, která se narodila 26. 8. 1962 v Nežinu, vystudovala chemickou fakultu v Oděse, kde již zůstala. Chodila na všechna setkání i pochody odehrávající se na Kulikově poli. Je popsána jako tichá, klidná žena, která každý večer po práci chodila na Kulikovo pole, pomáhat s distribucí letáků, neboť každý prý pomáhal, jak mohl. Rovněž 2. 5. 2014 přišla na Kulikovo pole, kde s ostatními uprchla před násilnostmi do Domu odborů, kde ve třetím poschodí našla smrt v důsledku nadýchání se zplodin a popálenin od požáru.

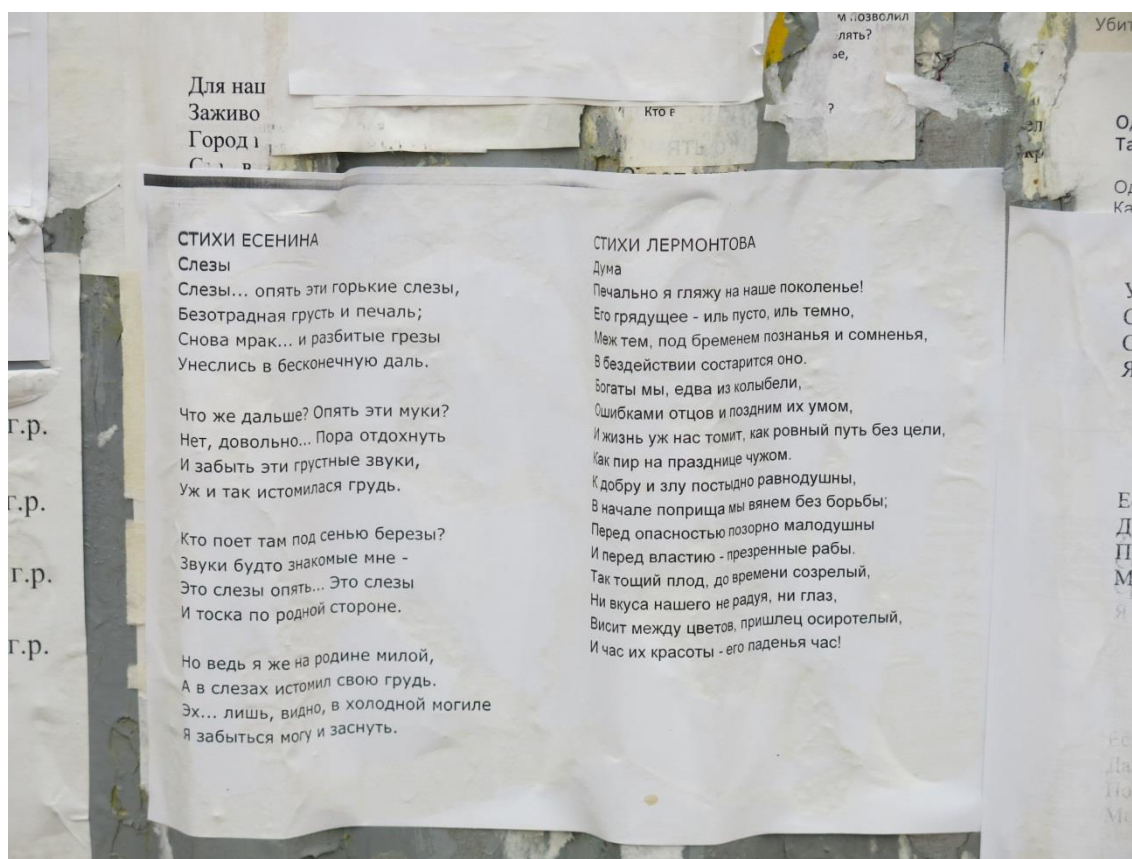
7) Фотография č. 7, Příběhy dalších obětí požáru Domu odborů (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

Na 7. fotografii je zachyceno několik dalších příběhů obětí požáru Domu odborů v Oděse. Vše působí dojmem improvizovaně udržovaného pietního místa. Veškerý text je opět v ruštině, včetně některých básní k uctění památky obětí.

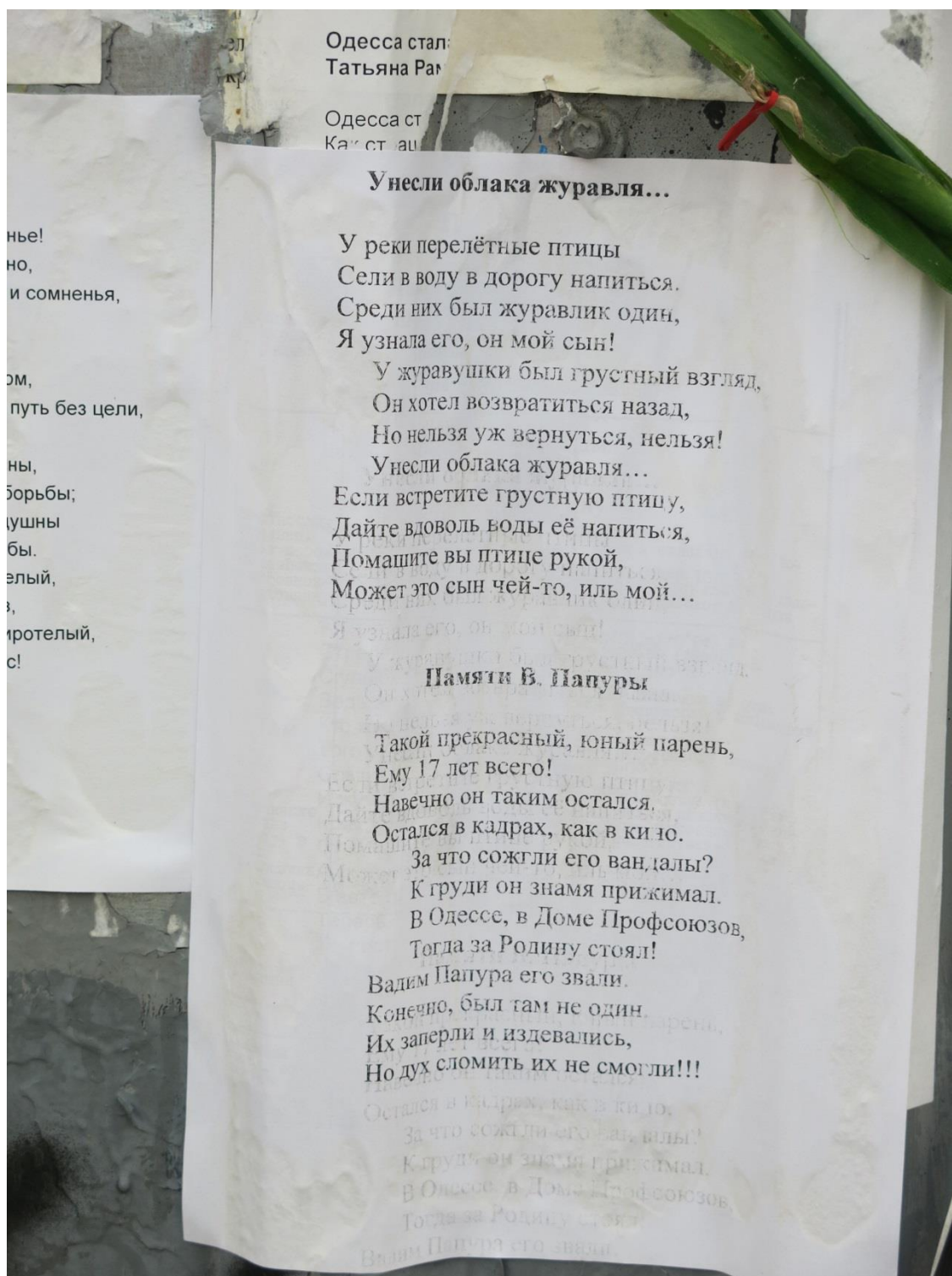

8) Фотография č. 8, Басně k vyjádření smutku a k uctění obětí (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

Níže uvedená fotografie zachycuje plakátek s některými básněmi. Příkladem jsou básně ruských básníků S. A. Jesenina a M. J. Lermontova. V obou případech se jedná o klasickou ruskou tvorbu. Použití ruského jazyka i ruských klasických autorů nasvědčuje vyjádření identity místních obyvatel i obětí. Všichni se považují za obyvatele Oděsy, ale všichni upřednostňují ruský jazyk i ruské autory k vyjádření památky obětí.

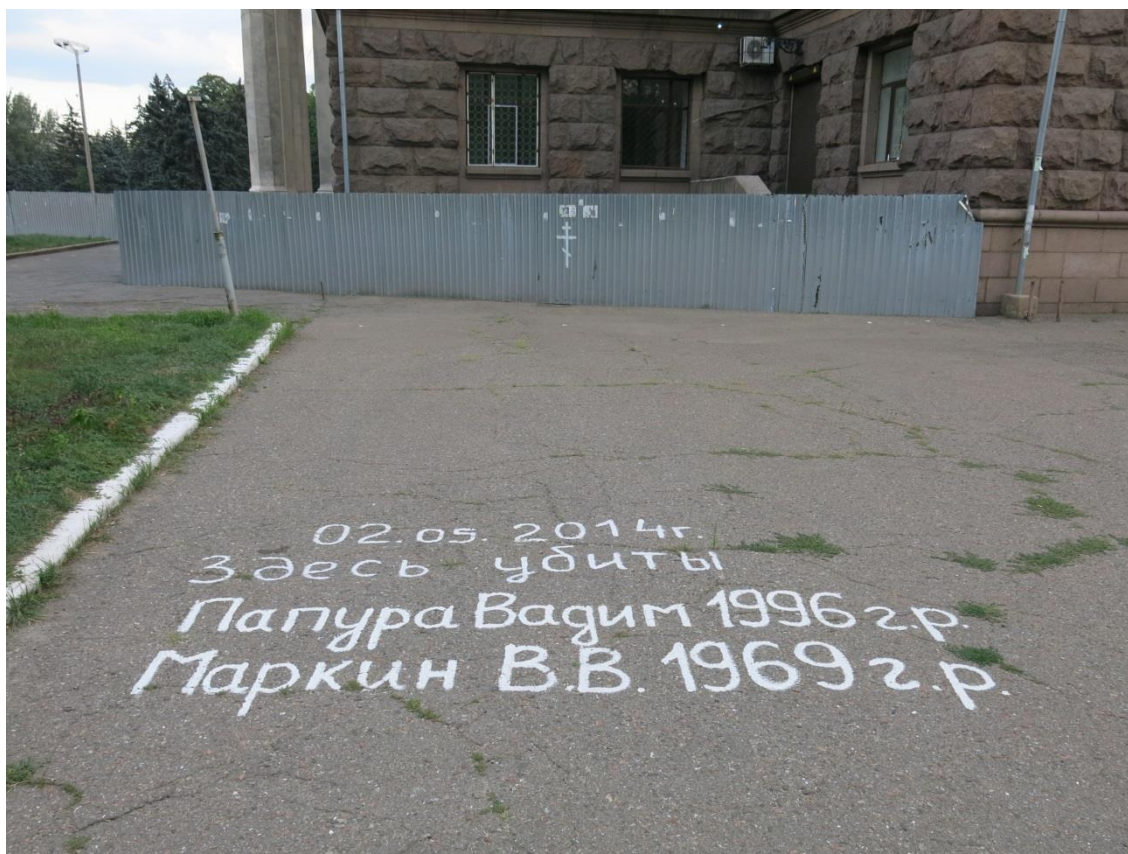

9) Fotografie č. 9, Připomínka nejmladší oběti požáru V. Papury (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

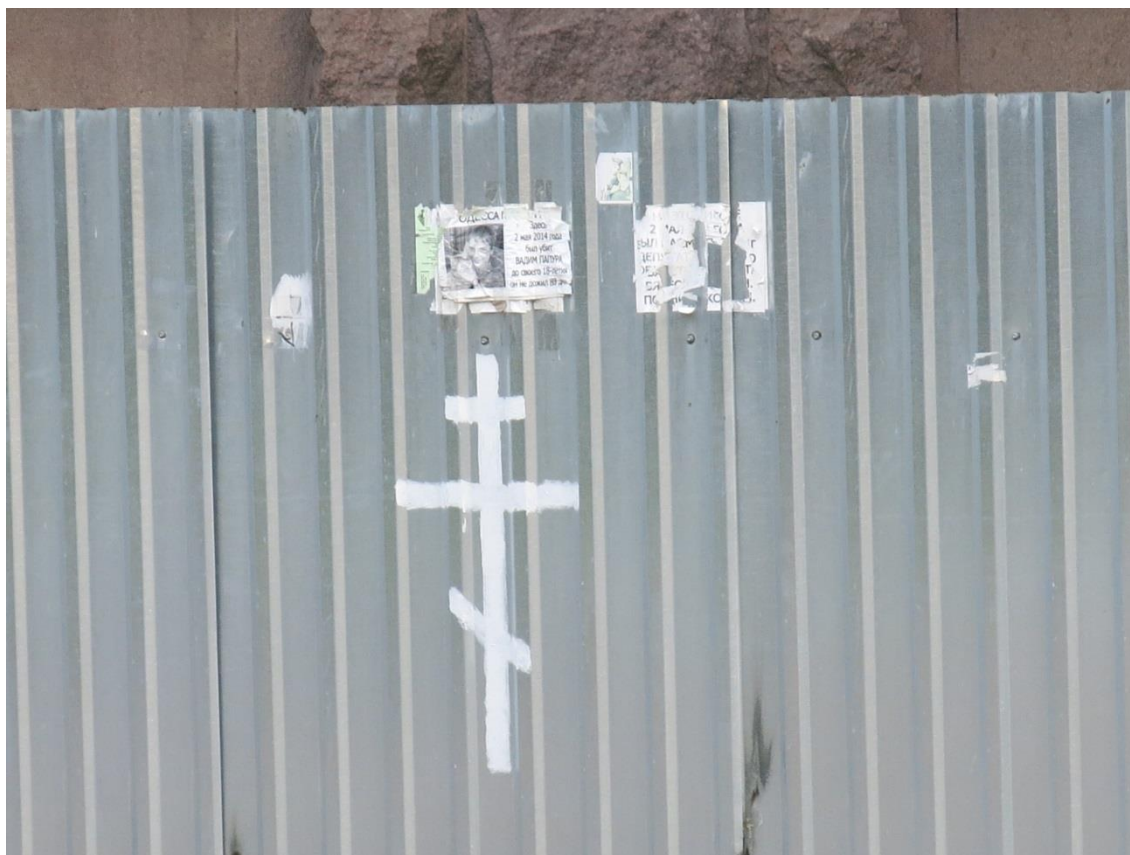

Na 9. fotografii je opět další ruská báseň s připomínkou nejmladší oběti násilností V. Papury, který v době smrti nedosahoval ani 18 let. Jeho jméno bylo na plotě uveřejněno na několika místech, společně s fotografiemi. Vzhledem k věku oběti se jednalo patrně o jednu z nejbolestivějších ztrát událostí ze 2. května. Jeho jméno je napsáno i na asfaltu (viz fotografie č. 10), jako označení konkrétního místa, kde přišel o život, ještě společně s V. V. Markinem. Podle označení místa jejich úmrtí před domem lze odvodit, že jejich úmrtí nastalo mimo Dům odborů, opět patrně po jejich útěku z místa požáru. O přesných příčinách smrti lze jen diskutovat. Jednoznačné při tom je, že patrně obě jmenované oběti opustily dům a teprve před domem podlely svým zraněním (leze jen diskutovat, zda všechny zranění způsobil požár nebo pád z výšky, či zda některá způsobili příslušníci davu, který evakuované osoby dále fyzicky napadal).

Fotografie č. 10, Údajné místo úmrtí nejmladší oběti V. Papury a B. B. Markina před Domem odborů (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

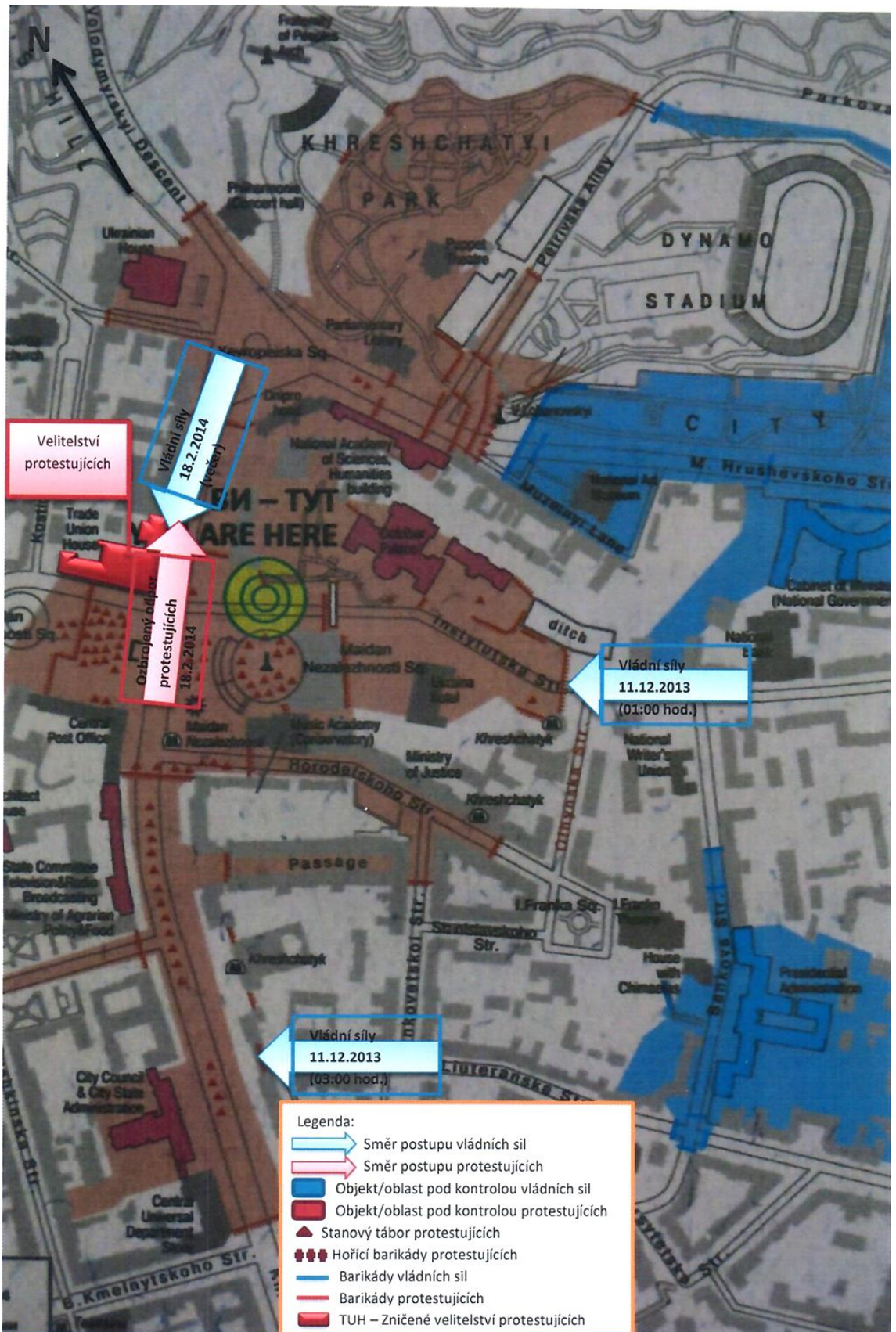

11) Fotografie č. 11, Fotografie V. Papury před Domem odborů (Studijní cesta do Oděsy, 2018)

12) Plánek č. 1 zachycující postup jednotlivých sil na Majdanu (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Na přiloženém plánu vytvořeném autorem na podkladu plánu umístěného na informační tabuli na Majdanu jsou zachyceny oficiální verze klíčových postavení jednotlivých sil, směrů jejich postupů, umístění velitelství a barikád na Majdanu na přelomu let 2013 a 2014. Původní plán byl autorem doplněn o české popisky a vysvětlující značky, včetně příslušné legendy. Tento plánek byl autorem publikován v recenzovaném časopise *Krizový manažment*, č. 1/2017 (Smetana, 2017a), s. 53-62) v rámci jeho akademického výzkumu.

13) Fotografie č. 12, Pietní místo připomínající padlé v boji za demokratické změny (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Oficiální pietní místo zřízené na zdi kyjevského kláštera sv. Michaela připomíná každého zabitého bojovníka, který položil život za prosazování prozápadní orientace země. Za zajímavost stojí zmínit, že kromě fotografie padlých se základními údaji jsou na zdi uvedeny znaky všech nasazených jednotek s popisem.

14) Fotografie č. 13, Uvedení projektu pietního místa u kláštera sv. Michaela (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Fotografie č. 13 zachycuje informační tabuli s popisem výše uvedeného pietního místa (příloha č. 13). K projektu se oficiálně hlásí ukrajinská pravoslavná církev (kyjevský patriarchát), která od začátku podporuje protesty na Majdanu, jak potvrzují i slova uvedená na místních informačních tabulích na samotném Majdanu. Ukazuje se tak, že Ukrajinská pravoslavná církev je jedním z hráčů mající vliv a současně plnící aktivní roli během hybridního konfliktu.

"Стіна пам'яті загиблих за Єдність України"

Спільний проект:
Української православної церкви Київського патріархату
Національного військово-історичного музею України
Електронного ресурсу «Книга пам'яті полеглих за Україну»
Благодійного фонду «Стіна народної пам'яті»
За підтримки ВГО Громадський рух «Визволення»

На стінах Михайлівського Золотоверхого Собору, що знаходяться здовж вулиці Трьохсвятительської, будуть розмішені великі конструкції (кожна – 7 м у довжину), з фотографіями та біографіями військовослужбовців, правоохоронців та добровольців, які загинули під час протистояння на Півдні України та у Війні на Донбасі у 2014–2015 роках. На кожній зі стін – інформація приблизно про 270 героїв.

Перша частина «Стіни пам'яті» відкрита 30-го травня 2015 р. На ній розмішено дані про загиблих до 29 серпня 2014 р. Відкриття другої частини стіни (загиблі після 29 серпня і до кінця 2014 р.) планується у травні 2016 року. Затримка пов'язана з тим, що, на превеликий жаль, понад 100 героїв, які загинули в Іловайському котлі та під час боїв на початку вересня 2014 р., досі поховані, як невідомі, на військових меморіалах у містах Дніпро-петровську, Запоріжжі та Старобільську. Ми сподіваємося, що незабаром їх імена будуть встановлені завдяки експертизам ДНК.

Список загиблих, постійно оновлюється на сторінці української Вікіпедії «Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну».

Сторінки з нарисами, фото- та відеоматеріалами про кожного загиблого розмішені на електронному ресурсі «Книга пам'яті полеглих за Україну».

У разі, якщо Ви не знайшли свого близького, який загинув, на «Стіні пам'яті» або наших електронних ресурсах, хочете додати фотографії або біографічні факти, просимо зв'язатися через e-mail з авторами «Книги пам'яті полеглих за Україну», або звернутись до Національного військово-історичного музею України (м. Київ, вул. Грушевського, 30/1, тел. 280-06-00).

Або зв'язатись через мережу інтернет:
<https://www.facebook.com/StinaNarodnoiPamjati>

Загиблі за місцем народження станом на 21.01.2016:

15) Fotografie č. 14, Informační tabule na Majdanu (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Fotografie č. 14 zachycuje informační tabuli s vysvětlujícím popisem některých pojmů (např. setnina). Na této tabuli se hovoří o dobrovolnících, kteří byli zodpovědní za fyzickou ochranu (doslova je uvedeno „*protection*“) demonstrujících a udržení veřejného pořádku na Majdanu. Dále je zde jednoznačná zodpovědnost za požár budovy Obchodní unie (*Trade Union House*) svedená na vládní speciální síly, které budovu údajně kompletně podpálily 18.-19. února 2014. Zde je nutno podotknout, že do dnešních dnů nebyl nikdo ze založení tohoto požáru oficiálně odsouzen a požár tak zůstal dodnes oficiálně nevyšetřen. Obě zcela odlišné informace tak působí poněkud rozporuplně a po jejich konfrontaci se lze domnívat, že informační tabule zachycená na místě v roce 2017 má za cíl záměrné šíření nepravdy o původu požáru (ve prospěch současného režimu), zatímco oficiálně dodnes nikdo odsouzen nebyl a tudíž skutečný viník zůstává dodnes neznámý.

16) Fotografie č. 15, Informační tabule na Majdanu (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Fotografie č. 15 zachycuje oficiální verzi popisu událostí a vysvětlení jejich příčiny. Podle této tabule je revoluce nazývaná „Revolucí důstojnosti“ („*Revolution of Dignity*“), která byla podle zde uvedeného vysvětlení především přímým důsledkem odmítnutí evropského směřování Ukrajiny a náhlého odmítnutí Asociační smlouvy s EU. Současně hodnotí protesty, jako způsobu vyjádření nespokojenosti s brutálním bitím mladých lidí vládními speciálními silami, dlouhodobou korupcí a porušováním lidských práv. K tomu je třeba doplnit skutečnost (uváděnou i v západní odborné literatuře), že prezident V. Janukovyč usiloval nikoliv o politiku sblížení s Moskvou a odmítání Západu (jak je často prezentováno, např. právě na uveřejněné informační tabuli), ale snažil se o pragmatickou politiku vstřícnou jak Západu, tak Moskvě (ta představovala pro Kyjev důležitého obchodního partnera, neboť v té době směřovalo do Ruské federace 25 % ukrajinského vývozu). Tato politika byla právě Západem odmítnuta a Kyjev si mohl vybrat mezi EU a Eurasijskou ekonomickou unií (z jednání vedených na 10. výročním setkání na Jaltě v září 2013 vyplývalo právě evropské ultimátum výběru ukrajinského směřování buď směrem k EU nebo k EEU). Prezident V. Janukovyč tak ve skutečnosti nebyl proruský, ale spíše se snažil balancovat politiku výhodnou pro Ukrajinu mezi Východem a Západem, což právě Západ jednoznačně odmítl. (Hahn, 2019, s. 170-171) Uvedená informační tabule v souvislosti s popsányi skutečnostmi opět působí spíše jako propagandistická snaha upravit události na Majdanu a ty, které jim předcházely, v zájmu současné oficiální kyjevské politiky. O obětech z řad policistů není na tabulích ani zmínka, stejně jako o násilí páchaném příslušníky pravicově extrémistických stran, jakými je např. Právý sektor.

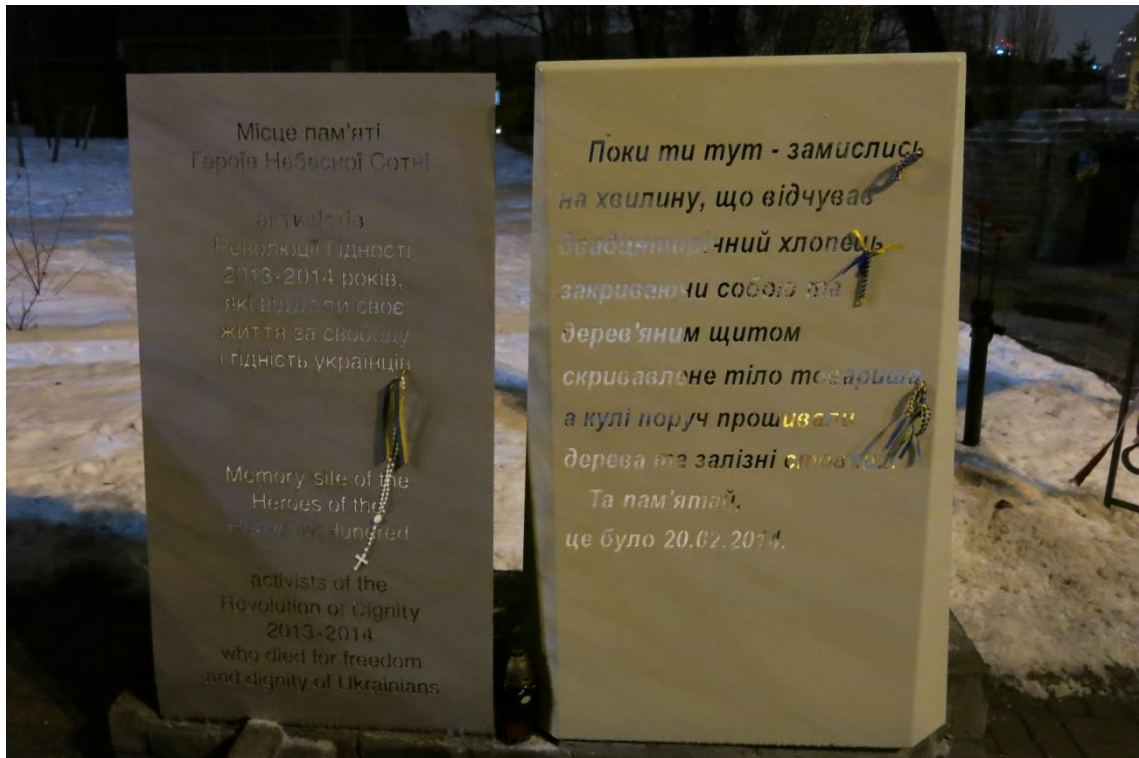
17) Fotografie č. 16, Památník obětem „Nebeské setniny“ (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Památník obětem „Nebeské setniny“, které přišli o život během násilností na Majdanu. Její příslušníci jsou zde označováni za hrdiny, kteří přišli o život během boje za svobodu.

18) Fotografie č. 17, Další památník obětem „Nebeské setniny“ (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Druhý památník připomínající oběti „Nebeské setniny“, které přišli o život během násilností na Majdanu a podle oficiální verze padli za svobodu a důstojnost Ukrajiny.

19) Fotografie č. 18, Oficiální památník obětem násilí na Majdanu (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Jde o oficiální památník připomínající 120 obětí násilí na Majdanu.

20) Fotografie č. 19, Symbolický hrob Š. M. Mikolayoviče (Studijní cesta do Kyjeva, 2017)

Symbolický hrob Š. M. Mikolayoviče, příslušníka 4. kozácké setniny obrany Majdanu, který údajně přišel o život v důsledku střelného poranění odstřelovačem v ulici Institutska 20. února 2014. Za svoji podporu a účast při demonstracích byl na základě Rozkazu prezidenta č. 890/2014 ze dne 21. listopadu 2014 vyznamenán a jmenován Hrdinou Ukrajiny. Jako odůvodnění byl uveden jeho boj za demokracii, práva a svobodu lidu. (UKRGEROES, 2014, on line) Ani tento zločin není dodnes oficiálně vyšetřen a viníci dopadeni. Informace o tom, kdo ve skutečnosti se opět různí. Oficiální vyšetřování vinilo příslušníky Berkut, policie a jednotky Ministerstva vnitra. Některá odborná literatura však uvádí, že střelba na Majdanu ve dnech od 18. do 20. února 2014 byla zahájena neofašisty z Pravého sektoru a Svobody a byla vedena na příslušníky policie, stejně jako na ostatní demonstranty. Tomu odpovídá i podobnost použité munice, zbraní i zranění. (Hahn, 2018, s. 200-201, Katchanovski, 2016, s. 473-489)

21) Fotografie č. 20, Jedna z mnoha ruských čerpacích stanic na území Gruzie (Studijní cesta do Gruzie, 2017)

22) Fotografie č. 21, Jedno z mnoha ruských nákladních vozidel zachycených autorem na území Gruzie (Studijní cesta do Gruzie, 2017)

23) Tabulka č. 1, Přehled dobrovolných praporů a pluků na Ukrajině v roce 2014 (dle Hladka et al., 2017, s. 174)

P. č.	Region (oblast) dislokace	Název praporu
1	Vinnycká oblast	prapor "Vinnyce"
2	Dněpropetrovská oblast	pluk "Dnipro-1"
3	Zápороžská oblast	prapor "Skif"
4	Ivanofrankivská oblast	prapor "Ivano-frankivsk"
5	Kyjevská oblast	pluk "Mírotvůrce"
6	Kyjev	pluk "Kyjev"
7	Kirovohradská oblast	prapor "Kirovohrad"
8	Luhanská oblast	prapor "Luhansk-1"
9	Lvovská oblast	prapor "Lvov"
10	Oděská oblast	prapor "Storm" (Bouře)
11	Poltavská oblast	prapor "Poltava"
12	Charkovská oblast	prapor "Charkiv"
13	Národní garda Ukrajiny	pluk "Azov"
14	Národní garda Ukrajiny	prapor "Donbas"
15	Národní garda Ukrajiny	prapor "Kulčitskij"

24) Fotografie č. 22, Rukávová nášivka praporu Azov (Hladka et al., 2017, obálka knihy)

Znak dobrovolného praporu Azov evidentně vychází (je zcela identický, pouze je drobně obrácen a proveden v ukrajinských národních barvách) ze symbolu 2. pancéřové divize SS „*Das Reich*“.

25) Tabulka č. 2, Důvod příčin tolerance a podpory pravicového extremismu na současné Ukrajině (Smetana, 2017c), s. 45)

V níže uvedené tabulce jsou znázorněny jednotlivé faktory, které mohou být příčinou podpory projevů pravicového extremismu na Ukrajině (sovětské hladomory, snaha o ponechání Krymu jakou integrální součástí Ukrajiny, přání nezávislosti na Ruské federaci a odmítnutí asociační dohody s EU). Dále jsou v tabulce uvedeny proměnné (ukrajinská opozice vůči Sovětskému svazu, následně Ruské federaci, chuť po členství v severoatlantických strukturách a zájmy ukrajinských oligarchů). Tabulka obsahuje otázky, jestli lze z jednotlivých případů vyvodit konkrétní proměnné. V poslední části tabulky je vyvozena odpověď na otázku zjišťující důvod podpory pravicového extremismu. První případ prověřuje ovlivnění jednotlivých proměnných hladomory. Ty negativně ovlivnily vztah Ukrajiny k Sovětskému svazu, těžko však ovlivňují touhu

obyvatel ke vstupu do euroatlantických organizací, stejně jako zájmy tamních oligarchů. Ve druhém případě (snaha o ponechání Krymu jako součásti Ukrajiny) přináší pozitivní odpověď na odpor vůči Ruské federaci, avšak se začleněním země do severoatlantických struktur nemá nic společného (faktická absence moci Kyjeva na části území právně znemožňuje ukrajinské členství v NATO a EU), stejně jako touha oligarchů, kteří z ukrajinské kontroly nad Krymem a dalšími oblastmi nemají prakticky žádný užitek. Následuje případ touhy Ukrajinců po nezávislosti. Tato touha je v souladu s opozicí vůči Ruské federaci, stejně jako se snahou o členství v západních organizacích, které může nezávislosti na Ruské federaci pomoci. Také oligarchové mají logický zájem na mezinárodní spolupráci, ze které by mohli mít vlastní zisk. Jako poslední případ je uvedeno odmítnutí asociační smlouvy s EU, které ideologicky odpovídá převratu na Majdanu a touha o vymezení se vůči Ruské federaci. Z odmítnutí smlouvy však nelze vyvodit snahu začlenit se do euroatlantických struktur, neboť tato snaha na Ukrajině již existovala dříve. Ani ze zájmů oligarchů v tomto případě nelze vyvodit uvedenou proměnnou. Podle uvedených závěrů lze vyvodit skutečnost, že jediným případem, který se ve všech bodech shoduje se všemi nezávislými proměnnými je snaha o nezávislost na Sovětském svazu, případně Ruské federaci, což odpovídá trvalé a většinové opozici většiny současných Ukrajinců, kteří se snaží takto vzdorovat ruskému vlivu. Také toto tvrzení odpovídá historickým souvislostem, kdy Ukrajinci ve velké míře podporovali S. Banderu, neboť se domnívali, že nepřítel Sovětského svazu, kterým bylo nacistické Německo, bude jejich spojencem. Až později se ukázalo, že obyvatelé na území okupovaném nacistickým Německem budou trpět stejně, pokud ne více, než pod vládnutím J. V. Stalina, neboť Wehrmacht byl sovětským nepřítelem, ale nebyl ukrajinským spojencem. (Smetana, 2017c), s. 44)

Závěrem lze shrnout tuto část práce tvrzením, podle kterého současní Ukrajinci jsou spíše tolerantní k projevům fašismu, který často spojují prostřednictvím S. Bandery s nacionalismem s cílem projevů odporu vůči „všemu“ sovětskému, případně ruskému. To potvrzuje i další autorovo pozorování, kdy u stánků se suvenýry v Kyjevu bylo zcela bez problému možno zakoupit nacistickou uniformu se všemi znaky příslušnosti k Wehrmachtu (jak potvrzuje fotografie v příloze č. 30). Navíc, tamní prodejci toto zboží vystavovali tak, aby svastika byla na první pohled viditelná. Jak autor zjistil při jednom náhodném rozhovoru s místním obyvatelem (nepřál si být jmenován), který i přes své údajné univerzitní vzdělání otevřeně prohlašoval S. Banderu za národního hrdinu (nejedná se o žádný kvantifikující prvek této práce, ale spíše prvek, dokreslující

problematiku vnímání fašismu na Ukrajině). Právě takovéto projevy současných Ukrajinců představují vlastní bezpečnostní hrozbu z pohledu přijímání a šíření extremismu a současně přidávají argumenty ruské propagandě, která je postavena právě na šíření strachu z rozšiřování fašismu na současné Ukrajině. (Ibid.)

		Jednotlivé proměnné			Odpověď na otázku „Proč?“
		Opozice UA vůči SSSR/RF	Touha po EU/NATO	Osobní zájmy oligarchů	
Jednotlivé případy	Hladomory	ANO	NE	NE	Ukrajina se chce vymezit vůči Ruské federaci
	Touha ponechat si Krym	ANO	NE	ANO	
	Touha po nezávislosti na SSSR/RF	ANO	ANO	ANO	
	Odmítnutí asociační smlouvy s EU	ANO	NE	NE	

26) Fotografie č. 23, Automobil Niva patřící do stavu 90. výsadkového útočného praporu 81. výsadkové útočné brigády (Studijní cesta do Kyjeva – Národního muzea historie Ukrajiny ve 2. světové válce, 2017)

Uvedený exponát vojenského muzea byl dříve věnován dobrovolníky výše uvedenému útvaru. Autem jezdil I. Zubkov, který se účastnil bojů o Donětské letiště, kde přišel údajně o život v roce 2015 následkem výbuchu způsobeným bojovou činností separatistů bojujících za nezávislost tzv. Doněcké lidové republiky.

27) Fotografie č. 24, BMD-2 údajně patřící ruským jednotkám bojujícím v oblasti Lugansku v srpnu 2014 (Studijní cesta do Kyjeva - Národního muzea historie Ukrajiny ve 2. světové válce, 2017)

Podle oficiálního popisu techniky v ukrajinském muzeu byl tento BMD-2 přemožen příslušníky 25. samostatné dněpropetrovské výsadkové brigády po ukončení bojů s ruskými jednotkami nedaleko Lugansku v srpnu 2014. Jako důkaz příslušnosti techniky k ruským ozbrojeným silám je na popisné tabuli uvedeno, že technika byla označena č. 234 a taktickým znakem (převrácený bílý trojúhelník) podobným těm, které užívají ruské ozbrojené síly, konkrétně část 76. výsadkové divize dislokované v Pskově.

28) Fotografie č. 25, BTR-80 údajně původně patřící ruským ozbrojeným silám (Studijní cesta do Kyjeva - Národního muzea historie Ukrajiny ve 2. světové válce, 2017)

Podle oficiálního popisu techniky v ukrajinském muzeu byl tento BTR-80 získán příslušníky 95. samostatné výsadko-mechanizované brigády po zásahu RPG-26. Jako důkaz příslušnosti techniky k ruským ozbrojeným silám je zmíněno označení nových pneumatik KI 126, které jsou zavedeny pro tuto techniku pouze v ruských ozbrojených silách. Rovněž modifikace systému nočního vidění nebyla u ukrajinských BTR-80 nikdy použita. Od rozpadu SSSR nebyl na Ukrajině vyroben ani jeden kus BTR-80.

Co je však poněkud zarážející a ukazuje možné mezery v oficiálním tvrzení je skutečnost, že předložený kus techniky (označení č. 110) neměl na místě ani jedinou pneumatiku z osmi, natož pak systém nočního vidění, aby bylo možné uvedené tvrzení ověřit. Na místě nebyla ani fotografie. Uvedené informace v souvislosti absence výše popisovaných důkazů působí přinejmenším pochybně, neboť existuje internetový článek s fotodokumentací, na kterém je zabavení zmíněné techniky popsáno a kde je uvedena technika zcela kompletní (včetně uvedených 8 „zmizelých“ pneumatik). (MIGNEWS, 2015, on line) Nezodpovězenou otázkou tak zůstává,

proč technika, která byla dříve kompletní, byla v muzeu vystavena bez všech kol, které jako jediné prakticky představují možný nezvratný důkaz potvrzující skutečnost, že se jednalo skutečně o ruskou techniku.

29) Fotografie č. 26, BM-21 Grad údajně původně patřící ruským ozbrojeným silám (Studijní cesta do Kyjeva - Národního muzea historie Ukrajiny ve 2. světové válce, 2017)

Podle oficiálního tvrzení byl tento BM-21 zabaven blízko Doněcka 13. září 2014. Jako důkaz, že technika patřila ruským ozbrojeným silám, je na informační tabuli uvedeno, že na technice byly nalezeny části ruské vojenské munice. Ta obsahovala balistické šablonování se speciálním znakem 27777. vojenské základny. Podle taktického znaku na vozidle (kosočtverec vložený do čtverce) pak údajně lze určit příslušnost techniky k 18. motorizované pěší brigádě 58. jižní oblasti ozbrojených sil Ruské federace v Čečensku.

Tento důkaz však nebyl podložen fakticky ničím jiným, než vlastním znakem na dveřích samotného raketometu. Jeho autentičnost pochopitelně rovněž nelze ověřit, stejně jako chybějící ukázkou šablonování částí nalezené munice.

30) Fotografie č. 27, Stánek se suvenýry a viditelně umístěnými uniformami nacistického Německa (Studijní cesta do Kyjeva, centrum města, 2017)

Příloženou fotografií autor potvrzuje při nejmenším toleranci místních obyvatel i úřadů k prodeji zboží s fašistickou tematikou. „Znečitelnění“ svastiky provedl záměrně autor, aby předešel možnému obvinění ze šíření a propagace fašismu.

